

PUBLICITY 2022

Komunálne
a regionálne
voľby 2022

Richard Brix
Marek Chovanec
Bystrík Šramel
eds.

ÚCMFSV

**UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED**

PUBLICY 2022 II.

Komunálne a regionálne voľby 2022

30. novembra 2022

Trnava 2024

PUBLICY 2022 II.

Komunálne a regionálne voľby 2022

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

Editori:

PhDr. Richard Brix, PhD.

Mgr. Marek Chovanec

doc. JUDr. Bystrík Šramel, PhD.

Recenzenti:

PaedDr. Peter Černý, PhD.

PhDr. Patrik Gabura, PhD.

Všetky práva vyhradené. Bez súhlasu ich majiteľa toto dielo a ani jeho časti nemožno reprodukovat'.

Za obsahovú, jazykovú a formálnu stránku jednotlivých príspevkov zodpovedajú autori. Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vedecký zborník vznikol v rámci riešenia grantu KEGA č. 005UCM-4/2021 Tvorba učebných textov a učebných pomôcok k predmetu Občianska náuka z pohľadu výchovy k demokratickému občianstvu a kritickému mysleniu.

© 2024 Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Prvé vydanie 2024

ISBN 978-80-572-0423-7

OBSAH

ÚVOD.....7

NIKOLETA BEDNÁRIKOVÁ

VPLYV PANDÉMIE A BLÍŽIACICH SA KOMUNÁLNYCH VOLIEB NA
MARKETINGOVÝ ROZPOČET MESTA.....8

ANDREA ČAJKOVÁ - TOMÁŠ RUC

VÝZNAM ELEKTRONICKÝCH PROSTRIEDKOV V KONTEXTE KO-
MUNÁLNYCH VOLIEB.....17

MARTIN DAŠKO - BARBORA BLAŠKOVÁ

VPLYV PANDÉMIE A VOJNY NA UKRAJINE NA ROZHODOVANIE
KANDIDÁTOV VO VOĽBÁCH DO SAMOSPRÁVNÝCH ORGÁNOV
V ROKU 2022.....30

LUKÁŠ CHUŤKA - IVANA BUTORACOVÁ ŠINDLERYOVÁ

MOŽNOSTI ČERPANIA PROSTRIEDKOV Z PLÁNU OBNOVY
A ODOLNOSTI V REGIÓNOCH VO VOLEBNOM OBDOBÍ 2022-
2026.....39

MONIKA KMEŤOVÁ

ZASTÚPENIE MLÁDEŽE VO VOĽBÁCH 2022.....53

STELA OLEJÁROVÁ

ANALÝZA SÚVISLOSTI OSOBNÉJ IDENTITY A OBČIANSKEJ IDENTITY
VO VOĽBÁCH: NÁRAZ NACIONALISTICKY ORIENTOVANÝCH
KANDIDÁTOV A ICH (NE)ÚSPECH V KOMUNÁLNYCH VOĽBÁCH
A VOĽBÁCH DO VÚC.....61

FILIP SEKAN

KOMUNÁLNE VOĽBY AKO PÁNSKA DISCIPLÍNA? ANALÝZA VOLIEB
Z POHLADU GENDEREQUALITY.....74

PETER ŠAMALÍK

ÚSPEŠNOSŤ NEZÁVISLÝCH KANDIDÁTOV V KOMUNÁLNYCH
VOĽBÁCH: PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA MESTO SKALICA.....86

ROMAN ŠIROKÝ
KOMUNÁLNÍ VOLBY VE STATUTÁRNÍM MĚSTĚ HRADEC KRÁL
OVÉ.....**99**

KAMIL TURČAN
NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI V INOVAČNOM PROSTREDÍ SPO-
JENÝCH VOLIEB 2022.....**115**

ÚVOD

Medzinárodná vedecká konferencia „PUBLICY 2022“, konajúca sa 10.11.2022 pod záštitou FSV UCM v sa venovala aktuálnym otázkam a problémom verejnej správy a verejnej politiky na Slovensku s dôrazom a orientáciou na premiérové spoločné komunálne a regionálne voľby orgánov samosprávy. Jej načasovanie bolo výrazne prepojené s termínom konania volieb do orgánov samosprávy. Spojenie volieb na miestnej a regionálnej úrovni prinieslo so sebou viacero otáznikov. Najmä regionálny stupeň samosprávy čelil dlhodo- bo výraznému problému nízkej legitimacy zvolených zástupcov v dôsledku podpriemerných účastí tak pre voľby predsedov samosprávnych krajov ako aj poslancov regionálnych zastupiteľstiev. Zvýšenie volebnej účasti ako aj ekono- mická úspornosť konania spoločných volieb boli prezentované ako najčastej- šie argumenty tak v politických ako aj odborných kruhoch. Voľby teda tvorili dominantnú časť príspevkov jednotlivých účastníkov konferencie. Samosprá- va ako taká v rámci decentralizácie moci v demokratickom štáte má svoje nezastupiteľné miesto a preto nás teší, že konferencia PUBLICY sa stáva pevnou súčasťou akademického diskurzu na témy verejnej politiky a verejnej správy.

Veríme, že podnetné príspevky, ktoré odzneli na konferencii a sú uverej- nené v tomto zborníku prispievajú do odbornej diskusie nielen o výhodách a nevýhodách spojených volieb do samosprávy, ale aj všeobecne do diskusie o postavení význame samosprávnych celkov na Slovensku. Príspevky, ktoré sú uverejnené v rámci zborníka sa zaoberajú nielen teoretickými problémami, ale aj praktickými súvislosťami súvisiacimi tak s miestnou ako aj regionálnou samosprávou. Po viacerých problematických rokoch spojených s pandémiou koronavírusu sme sa vrátili ku štandardnej forme organizácie konferencie čo nás nesmierne teší, vzhľadom k príležitosti osobne sa stretnúť a vymeniť si poznatky a názory v rámci našej odbornej komunity.

Trnava, november 2022

editori

VPLYV PANDÉMIE A BLÍŽIACICH SA KOMUNÁLNYCH VOLIEB NA MARKETINGOVÝ ROZPOČET MESTA¹

Ing. Nikoleta Bednáriková, PhD.²

Abstract

Marketing is a scientific discipline that has grown over time into several areas of our daily life. Marketing in its essence crossed the boundaries of the business sector and applied its tools to new entities, not only to goods and services. Such entities also include territory in any of its meanings. We are talking about applied marketing, i.e. cultural marketing, regional marketing, political marketing, sports marketing, etc. In the article, we focus on the connection between political marketing, regional marketing, the city budget and how the upcoming municipal elections affect them. The aim of the contribution is to analyze the expenditure part of the city budget during the years 2014-2022, to identify the city's expenses on marketing and to verify the connection between the amount of money spent on marketing and communal elections in the city of Trnava. The COVID-19 pandemic also had an impact on the city's spending on PR and other marketing activities, which to a large extent forced cities to limit the implementation of many projects related to citizen participation, community mobilization and social ceremonies. In the presented article, we will also focus on how the emergence of the pandemic affected the city's expenses and marketing activities.

KEYWORDS: city budget, marketing budget, municipalelections, COVID-19, regional marketing

ÚVOD

Marketing je vedná disciplína, ktorá časom prerástla do viacerých oblastí nášho každodenného života. Hovoríme o aplikovanom marketingu, a teda kultúrnom marketingu, regionálnom marketingu, politickom marketingu, marketingu športu a pod. V príspevku sa zameriavame na prepojenie politického marketingu, regionálneho marketingu, mestského rozpočtu a ako na ne vplývajú blížiac sa komunálne voľby.

Na Slovensku delíme územnú samosprávu na miestnu územnú samosprávu a regionálnu územnú samosprávu, tzv. vyššie územné celky. Od roku 1992 sa Slovensko delí na osem krajov, ktoré sú od roku 2002 samosprávnymi krajinami. (Vojtech 2012)

V rámci výskumnej oblasti sme sa zamerali na krajské mestá, konkrétne na Trnavu, jej marketingové aktivity a rozpočet, ktorý je v Trnave rozdelený na 21 programov. Stanovili sme si výskumnú otázku, ktorá znie: „Čo všetko zaraďuje mesto Trnava v rozpočte pod marketing a reprezentáciu mesta a či vplývajú blížiac sa komunálne voľby na schválenú výšku marketingového rozpočtu mesta.“ V rámci výskumu sme analyzovali rozpočet mesta Trnava, ktorý je každoročne zverejňovaný na oficiálnej stránke mesta, pričom sme sa orientovali na program 12, ktorý zahŕňa i vynaložené prostriedky mesta na marketing, vzťahy s verejnosťou a prezentáciu mesta.

Cieľom príspevku je analyzovať výdavkovú časť mestského rozpočtu v priebehu

¹ Tento príspevok vznikol vďaka podpore v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra pre projekt: „Riešenie spoločenských ohrození v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19“, Kód projektu: 313011ASN4, spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

² Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, Katedra politických vied, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, nikoleta.bednarikova@ucm.sk

rokov 2014 – 2022, identifikovať výdavky mesta na marketing a overiť súvislosť medzi výškou vynaložených financií na marketing a komunálnymi voľbami v meste Trnava. Čiastkovým cieľom je identifikovať, čo všetko vplýva na výkyvy schváleného rozpočtu.

1 MESTSKÝ ROZPOČET

Rozpočet môžeme definovať ako jeden zo základných nástrojov ekonomického a finančného hospodárenia obce, resp. vyššieho územného celku v rámci príslušného rozpočtového roku, počas ktorého sa ním riadi financovanie funkcií a úloh obce resp. vyššieho územného celku. Samotný rozpočet územnej samosprávy vyjadruje samostatnosť obce a vyššieho územného celku v rámci hospodárenia.

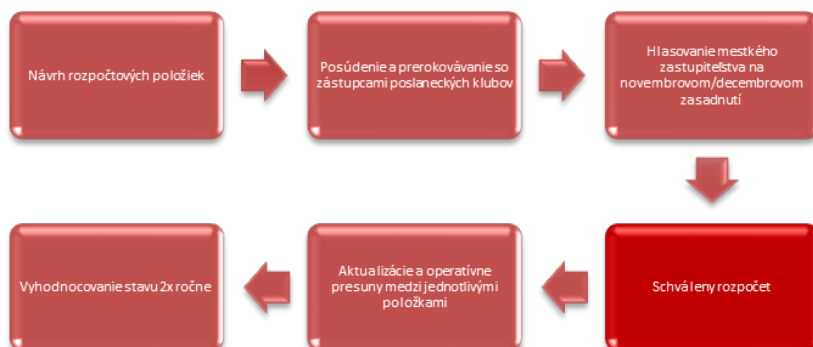
Rozpočtový proces, zostavovanie i schvaľovanie územného rozpočtu a záverečného účtu obce a vyšších územných celkov, ako i pravidlá rozpočtového hospodárenia upravuje zákon č.583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto zákona medzi príjmy mestského rozpočtu zaraďujeme výnosy z majetku mesta, podielové dane, miestne dane a poplatky, príspevky a dávky na fungovanie školstva, príjmy z grantov a príspevkov, vlastné príjmy rozpočtových organizácií, transfery na prenesený výkon štátnej správy, cudzie zdroje a iné. Medzi rozpočtové výdavky mesta patria výdavky na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy podľa osobitných predpisov, výdavky spojené so správou, údržbou a zhodnocovaním majetku obce a majetku iných osôb, ktorý obec užíva na plnenie úloh, výdavky na výkon samosprávnych pôsobností obce podľa osobitných predpisov a na činnosť rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených obcou, záväzky obce vyplývajúce z plnenia povinností ustanovených osobitnými predpismi, výdavky vyplývajúce z medzinárodnej spolupráce obce a pod.

Ako už bolo spomenuté, v rámci výskumnej činnosti sme sa zamerali na rozpočet mesta Trnava, ktorý je tvorený z 21 programov (Doprava, Životné prostredie, Odpadové hospodárstvo, Sociálna starostlivosť, Školstvo a vzdelávací systém, Mestský grantový program atď.). Rozpočet mesta sa začína pripravovať každoročne koncom leta, pričom sa prioritne vychádza z rozpočtov predchádzajúcich rokov. Odbory mestského úradu a mestské organizácie navrhujú jednotlivé položky a zároveň výšku finančných prostriedkov. Okrem rozpočtov predchádzajúcich období mesto zohľadňuje i dlhodobé koncepcie mesta, zámery vedenia, požiadavky občanov a Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

Jednotlivé položky posúdia vedúci odborov, prednosta MsÚ a primátor a následne sa pripravený rozpočtový návrh prerokováva s jednotlivými zástupcami poslaneckých klubov. Finálny návrh rozpočtu je výsledkom hlasovania mestského zastupiteľstva na novembrovom alebo decembrovom zasadnutí. Ak by nastala situácia, že by sa navrhovaný rozpočet neschválil do konca kalendárneho roka, nastalo by tzv. rozpočtové provizórium, ktoré sa v Trnave ešte nevyskytlo. Rozpočtové provizórium by znamenalo, že by sa chod mesta obmedzil iba na nevyhnutné úkony. Pokiaľ sa rozpočet schváli, je stále možnosť zmeny resp. aktualizácií, kedy sa rozpočet upravuje podľa reality života, spravidla až tri alebo štyrikrát ročne. Čerpanie rozpočtu sa

vyhodnocuje dvakrát ročne, čo Trnava pravidelne zverejňuje na svojich webových stránkach.

Obrázok 1 Tvorba mestského rozpočtu mesta Trnava

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

2 REGIONÁLNY MARKETING

Marketing ako taký nie je už iba výsadou podnikov a ziskových či neziskových organizácií, ale prenikol i do iných oblastí spoločenského života a jeho prínosy v oblasti verejnej správy a samospráv sú mimoriadne významné. Samotný rozvoj našich regiónov a miest bol do značnej miery ovplyvnený vstupom Slovenska do Európskej únie, čo spôsobilo zvyšovanie konkurencie nie len na národnej, ale i medzinárodnej úrovni. Mestá a obce začali hľadať uplatnenie na rôznych trhoch, vyzdvihovali svoje prednosti, konkurenčné výhody, medzi ktoré patria napríklad:

- Turizmus
- Podmienky pre investovanie
- Podpora podnikania
- Ponuka osôb (vo voľbách a pod.)
- Ponuka myšlienok (rozvojový program, volebný program a pod.)
- Ponuka vzdelania
- Doprava
- Kultúra
- Podpora podujatí (koncerty, veľtrhy, vedecké konferencie a pod.)

V tomto prípade môžeme hovoriť o ponuke územia, resp. produktoch daného územia. Uvedenie si tejto skutočnosti a existencie ponuky a následne dopytu, odštartovalo zvýšený záujem o regionálny marketing a začali sa hľadať nové možnosti jeho uplatnenie na úrovni obcí a miest. Nakoľko sa efektívnosť využívania marketingových nástrojov potvrdila medzi podnikmi, začal sa marketingový prístup uplatňovať i pri správe a riadení vecí verejných. V podstate ide o hľadanie možností, ako čo najefektívnejšie zosúladiť prania a očakávania občanov v oblasti politiky a ekonomiky s hospodárením samosprávy.

Do tejto kategórie zaraďujeme všetky nástroje, prostriedky a metódy, ktoré dokážu podporiť samosprávne orgány v tom, aby vedeli uchopiť trhovú predstavu svojho mesta alebo obce, zaradiť ju a správne ju vyhodnotiť, čo vlastne predstavuje marketing mesta či obce, resp. regionálny marketing. (Bernátová 2000)

Ako už bolo spomenuté, marketing prekročil hranice podnikateľského sektora a aplikoval svoje nástroje i na nové entity, nie iba na tovary a služby. Medzi takéto entity patrí i územie v akomkoľvek jeho význame. Či sa už jedná o kontinent, štát, región alebo mesto, námestie, ulica, klasickým postupom dokážeme odvodiť názov aplikovaného marketingu a to konkrétne marketing štátu, regionálny marketing alebo marketing miest a obcí.

Regionálny marketing je súčasťou politiky rozvoja vidieka a viacerých území, ktoré spolu vytvárajú jeden celok/región. Realizuje sa na domácej, ale i na medzinárodnej úrovni, čiže podporuje samosprávne kraje, mestá, obce, ale i skupiny krajín alebo oblastí, ktoré patria do rovnakých rozvojových programov.

Marketing miest a obcí taktiež vychádza z techník a princípov tradičnej marketingovej koncepcie, ale zároveň využíva vlastné štruktúry a prístupy. Okrem pojmu marketing miest sa stretávame s pojmami ako je city marketing, ktorý vyjadruje skôr aplikáciu marketingových nástrojov v mestských centrách. I keď teda hovoríme o regionálnom marketingu a marketingu miest ako o dvoch odlišných pojmoch, samotná marketingová koncepcia mesta by mala byť súčasťou rozvoja regiónu do ktorého mesto patrí (Hanuláková 2004).

3 POLITICKÝ MARKETING

Politický marketing je jedným z najnovších a najdôležitejších aspektov politického života. Za posledné roky sa správanie politických strán zmenilo nie iba vplyvom ekonomického a hospodárskeho vývoja, ale i tlakom spoločnosti, konkurenciou a rastúcou dôležitosťou sociálneho aspektu. Vychádzajúc z definície Dominica Wringa (2002), ktorý označuje politický marketing za spojenie politiky a marketingu, môžeme definovať voliča ako konzumenta a politickú stranu/politika ako firmu. Politická činnosť je vlastne proces výmeny, počas ktorého sa politická strana alebo politik snažia vyprodukovať a propagovať ponuku, ktorá bude na jednej strane konkurencieschopná a na strane druhej dokáže uspokojiť potreby voličov výmenou za tzv. voličskú podporu.

Politický marketing, ktorý vznikol v 50-tych rokoch v USA zaznamenáva v súčasnosti obrovský rozmach. Výrazný nárast pozorujeme najmä v spojitosti s rozvojom telekomunikačných technológií. (Jabłoński 2006) Pôvodné masmédiá, ktoré boli prioritne využívané na politický marketing menia svoju formu. Zatiaľ čo v minulosti hrali prvé husle televízia, konkrétne televízne reklamy, v súčasnosti sa presúva k novým formám a to najmä k digitálnym technológiám, internetu a sociálnym sieťam. Táto moderná politická komunikácia má tiež svoj pôvod v Spojených štátoch amerických a i keď si televízia a rádio stále dokážu vydobyť svoju pozíciu vo svete médií pri budovaní mena politického kandidáta, čoraz viac informácií sa objavuje najskôr online a až potom v tradičných masmédiách. Sociálne média, ako jeden z najmodernejších

nástrojov marketingovej komunikácie so sebou prinášajú špecifické a nenahraditeľné možnosti sebarealizácie a sebareprezentácie, či už prostredníctvom statusov, blogov, webstránok, ktoré sú medzi volebnými kandidátmi veľmi populárne. Nové možnosti a benefity z užívania sociálnych sietí a špecialisti na politický marketing dokážu v súčasnosti postaviť volebné kampane do nových, neprebádaných a doposiaľ neznámych podôb. (Babiel 2017)

4 VÝSLEDKY

Cieľom tohto príspevku je analyzovať výdavkovú časť mestského rozpočtu v priebehu rokov 2014 – 2022, identifikovať výdavky mesta na marketing a overiť súvislosť medzi výškou vynaložených financií na marketing a komunálnymi voľbami v meste Trnava. Analyzovali sme rozpočty Trnavy, ktoré má zverejnené na svojej webovej stránke. Rozpočty sú prehľadne zoradené a delia sa na rozpočty na konkrétny rok, viacročné rozpočty a aktualizácie k rozpočtom. Každý rozpočet sa delí podľa zákona na výdavkovú časť a príjmovú časť. Naším zámerom bolo nájsť položky týkajúce sa marketingu, prezentácie mesta, vzťahov s verejnosťou a porovnať výšku schválených rozpočtov na tento účel v priebehu rokov 2014 – 2022. Hľadali sme súvislosti medzi výškou schváleného rozpočtu a blížiacim sa termínom komunálnych volieb. Vychádzali sme z predpokladu, že marketing predstavuje taký nástroj, ktorý ľudia vnímajú veľmi intenzívne a čím je intenzívnejší, tým priťahuje väčší záujem a spokojnosť občanov. V rozpočte mesta Trnava nájdeme nami definované výdavky v programe 12 „Výdavky na PR rozpočet“. Daný program obsahuje i podprogramy, ktoré bližšie špecifikujú smerovanie finančných prostriedkov mesta. Podprogram 12.1 sa týka propagácie a prezentácie mesta a v rámci tohto podprogramu sa v rozpočte udávajú i merateľné hodnoty ako je napríklad počet followerov, návštevnosť internetovej stránky mesta, počet mediálnych komunikátov mesta a pod. Každá z týchto merateľných položiek má v rozpočte definovaný plán na nasledujúci rok a skutočný stav za predchádzajúci rok. Ďalšie zaujímavé podprogramy sú označované ako 12.2 „Spoločenské programy“, 12.3 „Občianske projekty“ a 12.4 „Projekty“. V rámci týchto podprogramov mesto sleduje i merateľné položky, ako je plánovaný a skutočný počet projektov realizovaných na základe projektov občianskej participácie, počet zorganizovaných spoločenských podujatí a pod. Okrem merateľných hodnôt si mesto v rámci programu 12 definuje svoj zámer, ktorý sa od roku 2014 nezmenil a znie „Otvorené vzťahy s verejnosťou s pozitívnym prínosom pre imidž mesta“. Nakoľko súčasný primátor, Peter Bročka, pôsobí v Trnave už dve funkčné obdobia, a teda od roku 2014, pozerali sme sa i na rok 2013, avšak zámer programu „Vzťahy s verejnosťou“ bol rovnaký i pred nástupom súčasného primátora. Okrem zámeru programu „Vzťahy s verejnosťou“ si mesto v rámci rozpočtu definuje i ciele jednotlivých podprogramov.

Medzi základné ciele patria:

1. Realizovanie individuálnych projektov s partnerskými mestami
2. Zabezpečenie štandardizovaných komunikačných výstupov mesta
3. Poskytovanie informácií a napĺňanie internetovej stránky mesta
4. Včasná a otvorená komunikácia s verejnosťou prostredníctvom reagovania na občianske podnety

Tieto ciele boli od roku 2014 do roku 2020 v nezmenenej podobe, v roku 2021 nahradilo mesto cieľ „Realizovanie individuálnych projektov s partnerskými mestami“ novým cieľom, ktorý vo výraznej miere korešponduje s rozvojom digitálnych médií a presunu marketingu mesta do online priestoru, a teda v rokoch 2021 a 2022 nájdeme medzi nimi nový cieľ a to „Komunikácia a interakcia s verejnosťou prostredníctvom sociálnych sietí“.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame výšku schváleného rozpočtu na program 12, a teda „výdavky na PR rozpočet“. I keď sa výskumná časť nášho príspevku týka rokov 2014 – 2022, zaradili sme do tabuľky i rok 2013, aby sme porovnali, či sa výdavky na marketing po nástupe súčasného primátora Trnavy Petra Bročku výraznejšie zmenili.

Tabuľka 1 Schválený rozpočet na výdavky vzťahov s verejnosťou mesta Trnava za roky 2013-2022

ROK	Výdavky na PR rozpočet v €
2013	313 835
2014	318 860
2015	318 316
2016	456 060
2017	544 160
2018	486 160
2019	508 460
2020	351 700
2021	213 060
2022	346 600

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

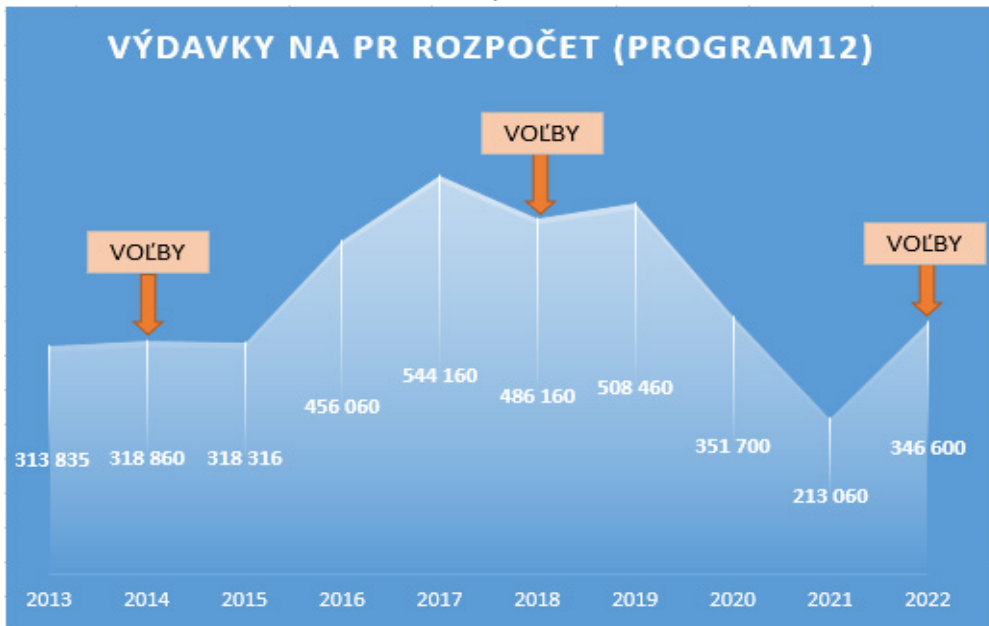
Ako vyplýva z tabuľky, súčasné vedenie mesta Trnava vychádzalo pri zostavovaní rozpočtu na PR aktivity, marketing a prezentáciu mesta z rozpočtu z predchádzajúcich volebných období a výraznejšiu zmenu zaznamenávame až v roku 2016. Z analýzy jednotlivých položiek výdavkovej časti rozpočtu v programe 12 sme zistili, že navýšenie v značnej miere súvisí s vyčlenením výraznej čiastky z mestského rozpočtu na komunitné projekty výborov mestských častí, neskôr nazvané ako „občianske projekty“ s cieľom podporiť občiansku participáciu a mobilizáciu potenciálu komunit. Do tejto položky mesto radí i výdavky na projekty predložené obyvateľmi mesta Trnavy a na koordináciu postupov pri realizácii projektov. V roku 2016 bola schválená čiastka vo

výške 120 000€ a v roku 2017 až 170 000€ práve na túto agendu, čo v značnej miere spôsobilo navýšenie rozpočtu. Zmena potom nastala až v rozpočte schválenom na rok 2020, kedy sa opäť výrazne znížili výdavky na tzv. občianske projekty a to takmer o 100 000€ a v roku 2021 klesli o ďalších približne 70 000€ a dostali sa na výšku 10 000€. Samozrejme, že výdavky na projekty občianskej participácie a podporu mobilizácie potenciálu komunit boli vo významnej miere ovplyvnené vznikom pandémie COVID-19, ktorá poznačila spoločenskú klímu na Slovensku, ako i vo všetkých krajinách sveta. Tento vplyv sa reflektoval i v jednotlivých rozpočtoch a na základe štúdií realizovanými vo svete môžeme konštatovať, že občania cítili potrebu chrániť sa pred hrozbami prichádzajúcimi zvonka, a zároveň pociťovali tlak kvôli strate zamestnania alebo kvôli obmedzovaniu slobody pohybu a redukcii spoločenských akcií a obradov. Boli zasiahnuté mnohé oblasti spoločenského života, každá v inej forme a intenzite. Všetky krajiny sa snažili stimulovať svoje ekonomiky a udržiavali svojich občanov produktívnych, pripravených čeliť novodobým výzvam, ktoré ich čakali po skončení pandémie. Každá krajina, a samozrejme i každé mesto zvolilo odlišné postupy na zvládnutie tlaku, či už na trhu práce, infraštruktúry alebo vo financovaní jednotlivých oblastí spoločenského života. (Donthu a Gustafsson 2020)

Preto sa domnievame, že práve pandémie COVID-19 spôsobila zníženie výdavkov na PR rozpočet a to najmä vo forme zníženia výdavkov na občianske projekty. Odhliadnuc od tohto výkyvu však mesto Trnava i počas pandémie pokračovalo vo svojich marketingových aktivitách, čo sa ukázalo ako správny krok. Tak ako sa s odstupom času potvrdilo, že práve tie firmy, ktoré vo výraznej miere neobmedzili svoje marketingové výdavky počas pandémie ostali zdravé a životaschopné i po znovuotvorení trhov, obchodov a fabrík, predpokladáme, že podobný efekt môžeme sledovať i v mestách, ktoré určitú časť výdavkoch na marketing a prezentáciu mesta ponechali vo svojich rozpočtoch i počas pandémie. Samozrejme, že marketing v tomto období nadobúdal iné kontúry, presunul sa do online sveta a jedným z pozitívnych stránok pandémie je práve schopnosť predstaviteľov verejnej a štátnej správy priblížiť sa občanovi i prostredníctvom moderných technológií. Využívanie moderných marketingových nástrojov sa odzrkadlilo i v rozpočte mesta Trnava, ktoré začalo sledovať i nárast tzv. followerov na svojich sociálnych sieťach a návštevníkov oficiálnych stránok mesta. Položky na výdavky na túto oblasť propagácie mesta počas pandémie poklesli, ale nie do takej miery, aby sa nezabezpečil rozvoj a rast v tejto oblasti. Ako sa v rozpočte uvádza, po prepuknutí pandémie vzrástol počet followerov a návštevníkov webových stránok mesta.

V nasledujúcom grafe (Graf č.1) vidíme vývoj schváleného rozpočtu mesta Trnava na PR a propagáciu mesta, a teda, na tzv. mestský marketing s vyznačenými rokmi konania sa komunálnych volieb.

Graf 1 Vývoj schváleného rozpočtu mesta Trnava na PR a propagáciu mesta 2013-2022

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

ZÁVER

Ak by sme chceli vyhodnotiť uvedený graf a prepojiť ho s našou výskumnou otázkou, môžeme konštatovať, že komunálne voľby nemajú alebo majú iba nepatrný vplyv na výšku schváleného rozpočtu mesta na výdavky na marketing. Oveľa väčší a markantnejší vplyv na výdavky mesta na PR a ostatné marketingové aktivity mala pandémia COVID-19, ktorá v značnej miere prinútila mestá obmedziť realizáciu mnohých projektov viažucich sa na participáciu občanov, mobilizáciu komún a spoločenských obradov.

Predkladaný príspevok otvára množstvo otázok a súvisiacich tém, najmä v kontexte vynaložených finančných prostriedkov na prezentáciu mesta a ich výsledným efektom a vplyvom na občanov a ich voličskú podporu. Zaujímavý bude i vývoj schváleného rozpočtu mesta Trnava na PR a propagáciu mesta po konaní komunálnych volieb na jeseň 2022, nakoľko, ako sa predpokladá, nebude výška finančných prostriedkov ovplyvnená pandémiou COVID-19. Prínosná by bola i komparácia skladby výdavkovej časti rozpočtu iných krajských miest na vzťahy s verejnosťou a samotnú propagáciu mesta v závislosti od realizovaných projektov a vnímania dopadu vynaložených finančných prostriedkov občanmi daného mesta.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BABIEL, J. 2017. Barack Obama and his way to presidency: how did the internet help him to become The President of The United States of America. Kindle Ed. Babel.com.pl, 2017, 135p. ISBN 978-83-945838-5-9.
- BERNÁTOVÁ, M. –VAŇOVÁ, A. Marketing pre samosprávy I. Marketing území. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, Inštitút rozvoja obcí, miest a regiónov, British Know-HowFund, 2000. ISBN 80-8055-337-8
- DONTHU, N., GUSTAFSSON, A., 2020. Effects of COVID-19 on business and research. In Journal of Business Research. [online]. č.117, p. 284-289. ISSN 0148-2963. [citované 2022-18-09]. Dostupné z: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296320303830?via%3Dihub>>
- HANULÁKOVÁ, E. 2004. Marketing územia – oblasti, možnosti a perspektívy. Bratislava: Ekonóm, 2004. ISBN 80-225-1918-9.
- JABŁOŃSKI, A. W. 2006. Politický marketing: úvod do teórie a praxe. Vyd. 1. Brno: Barrister&Principal, 2006, 208 s. ISBN 80-7364-011-2.
- KRISKA, J. 2022. Post-pravdivá éra politického marketingu: techniky manipulácie a ich vplyv na verejnú mienku. [online], [citované 2022-13-09]. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/348836333_post-pravdiva_era_politického_marketingu_tech_niky_manipulacie_a_ich_vplyv_na_verejnu_mienku_the_post-truth_era_of_political_marketing_manipulative_techniques_and_their_impact_on_the_public_opinion>
- Rozpočet a dane [online], [citované 2022-09-09]. Dostupné na internete: <https://planujmesto.trnava.sk/rozpocet-a-dane/>
- VOJTECH, F. 2012. Ekonomická udržateľnosť regionálnej samosprávy na Slovensku. In Regionálna samospráva, rok pred voľbami, Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-8105-433-4.
- WRING, D. 2002. Conceptualising Political Marketing. In The Idea of Political Marketing. London: Praeger, p. 171-186, 2002. In SAPÍK, Miroslav, Miroslav NOVÁK a Miloslav BEDNÁŘ. Morálka, etika a politika: 500 let Machiavelliho díla "Il principe". Vyd. 1. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, o.s., 2013, 546 s. ISBN 978-80-86879-41-3.
- Zákon č.583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

VÝZNAM ELEKTRONICKÝCH PROSTRIEDKOV V KON- TEXTE KOMUNÁLNYCH VOLIEB

doc. PhDr. Andrea Čajková, PhD.³ - Mgr. Tomáš Ruc, MBA⁴

Abstract

The presented article critically examines the use of electronic tools with reference to the last municipal Elections in Slovakia. Current trends are leaning towards increased use of electronic tools in the case of public affairs, elections, and digital communication between government and citizens. The theoretical basis consists of the analysis of relevant scientific studies carried out in the field of alternative or electronic voting, as well as an examination of regional and local self-government elections. Subsequent research outlines current trends in the field of alternative voting applied abroad. The aim of this paper is to examine the possibilities of applying best practices from abroad, as well as the obstacles that prevent using electronic tools in the case of the electoral process in Slovakia.

KEYWORDS: e-voting, elections, self-government

ÚVOD

Participácia občanov na tvorbe verejnej politiky prostredníctvom aplikácie volebného práva je elementárnym prejavom demokracie, a zároveň základným politickým právom a slobodou, ktoré vychádzajú z Ústavy SR. Výkon volebného práva nadobúda veľký význam vo vzťahu samospráva – občan, nakoľko práve samospráva je občanom z hľadiska aplikácie verejnej politiky najbližšia. Na samotnú realizáciu volieb sa môžeme pozerat' z niekoľkých uhlov. Na jednej strane je to samotný akt voľby, vykonaný oprávneným voličom. Druhou perspektívou je procesno – právna povinnosť samosprávy a štátnej autority pri sumarizácii výsledkov a legitimácie volebného procesu. Oba pohľady sú zadefinované v príslušných právnych predpisoch, na základe ktorých sa volebný proces realizuje. Aj napriek niekoľkým novelizáciám príslušného zákona, pretrvávajú oblasti, pri ktorých sa zákonodarca drží tradičných postupov. Dôvodom vzniku tohto príspevku je záujem o prebádanie možností, ktoré aktuálne digitálne vymoženosti ponúkajú v kontexte s uvedenými perspektívami volebného procesu a s analýzou ich aplikačných možností. Okrem tradičného využívania hlasovania papierovou formou sa postupne premieta do praxe niekoľko spôsobov alternatívneho, elektronického hlasovania, prípadne aspoň využívania čiastkových elektronických nástrojov pre rýchlejšiu a korektniešiu sumarizáciu volebných výsledkov, ktoré sú vo výraznej miere využívané napríklad v Estónsku, USA ako aj v iných krajinách. Výskumným problémom je v tomto prípade potreba vymedzenia pozitívnych a negatívnych aspektov v rámci možnosti využívania elektronických prostriedkov aplikovateľných počas komunálnych volieb. Ich možné využite totiž

³ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email.: andrea.cajkova@ucm.sk,

⁴ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email.: ruc1@ucm.sk

nastoluje otázku či práve aplikácia moderných technológií by nemohla slúžiť na zvýšenie záujmu o využitie volebného práva, najmä v rámci mladšej generácie.

Samotný príspevok vychádza zo zistení zahraničných i domácich vedeckých štúdií, realizovaných v minulosti, ako aj predchádzajúcich komparácií využívania elektronických nástrojov na Slovensku a v zahraničí. Cieľom príspevku je na základe analýzy príležitostí a výziev, ktoré predstavujú digitálne technológie a online procesy prijaté na uskutočnenie komunálnych volieb v SR vytvoriť logický nadväzujúci rámec s odpoveďou na otázku, kam sa skúmaná oblasť posunula za posledné obdobie a poukázať na možnosti, ktoré by mohli priniesť digitálne technológie a prostredníctvom online platforiem tak uľahčiť účasť občanov na volebných procesoch.

1 METODOLÓGIA

Teoretickým základom predkladaného príspevku sú štúdie z oblasti využitia elektronických nástrojov v kontexte komunálnych volieb. V úvodnom kroku prinášame analýzu vybraných štúdií tak zo Slovenska, ako aj zo zahraničia. Získané informácie sú následne premietnuté do komparácie s mierou využívania elektronických nástrojov vo voľbách do orgánov miestnej samosprávy. Nadstavbou komparácie môžeme označiť uskutočnené hlbkové semi-štrukturované rozhovory s vybranými členmi okrskovej a obvodnej volebnej komisie, ktorej členom bol aj jeden z autorov, o využívaní digitálnych technológií a perspektívach elektronického hlasovania v SR. Tieto rozhovory sa uskutočnili v období od 29. októbra 2022 do 05. novembra 2022. Väčšina rozhovorov sa uskutočnila telefonicky, jeden prezenčne. Na tejto štúdii sa zúčastnilo celkovo 5 respondentov, pričom títo svoju stranickú príslušnosť nezverejnili. Rozhovory boli zamerané na získanie pohľadov na využívanie digitálnych technológií a možnosti, ktoré by vedelo poskytnúť elektronické hlasovanie. Aplikáciou expertného prístupu tak autori príspevku v záverečnej časti s využitím dedukcie predkladajú na základe príkladov dobrej praxe aktuálne využívaných digitálnych nástrojov v zahraničí parciálne odpovede na otázky bariér využívania elektronických nástrojov na Slovensku.

2 REALIZOVANÉ ŠTÚDIE A PROCESNO – PRÁVNE PRAMENE VOLIEB

2.1 REALIZOVANÉ ŠTÚDIE Z PRAXE

V odbornej literatúre je možné postrehnúť mnoho publikácií zameraných na využitie elektronických nástrojov, ako z domáceho, ale najmä zo zahraničných zdrojov. Z dôvodu komparácie vývoja oblasti elektronického hlasovania pracujeme s literatúrou od roku 2007. Antoš (2007) sa už pred pätnástimi rokmi prikláňal k názoru, že práve modernizácia volebného procesu by mohla byť nástrojom na zastavenie znižovania záujmu volebnej účasti. Obdobný názor zastáva aj Kupka (2008), avšak najväčší problém pri novej realizácii vidí práve v politickej vôli a dôvere občanov. Samotný vývoj možnosti využívania elektronických nástrojov počas volieb úzko súvisel s rýchlosťou technologického pokroku. Záujem autorov príspevkov je možné

zosumarizovať na oblasť výkonu volebného práva z pohľadu voliča, ako aj na oblasť sumarizácie volebných výsledkov. Najfrekvencovanejšie sa objavujú komparácie z Estónska, Švajčiarska, USA, alebo Austrálie (napr. Klimovský 2011, Gibson 2016, Tas 2020, Zeng 2021). Mathe (2022), ale i mnohí ďalší autori poukazujú zas na význam nástrojov ako online registrácia voličov a hlasovanie, ktoré sú jednoznačne pohodlnejšie a takmer určite tak pritiahnu viac mladých ľudí. Spoločným menovateľom uvedených štúdií je odporúčanie zákonodarcovi Slovenskej republiky na aplikovanie niektorej zo skúmaných metód elektronických volebných prostriedkov. Sumárnym pohľadom na súčasné alternatívne metódy hlasovanie uvádzame, že v princípe ich je možné deliť na prezenčnú a dištančnú formu. V prípade prezenčnej formy sa najčastejšie stretávame s fyzickou prítomnosťou voliča vo volebnej miestnosti a následný akt voľby je vykonaný pomocou elektronického zariadenia – väčšinou monitora. K prezenčnej forme je možné zaradiť aj vyhodnotenie a sčítavanie hlasov, pomocou umelej inteligencie, ktorá zrátava buď „digitálne“ alebo papierové hlasy. K dištančnej forme hlasovania je možné zaradiť výkon aktu voľby mimo volebnej miestnosti a to buď pomocou vzdialeného prihlásenia sa v internetovom prehliadači, alebo pomocou mobilnej aplikácie. Zároveň je potrebné poznamenať, že alternatívna forma hlasovania pomocou elektronických prostriedkov je v každom prípade spojená s možnosťou tradičného hlasovania, pomocou papierových volebných lístkov. Prehľad foriem prinášame v tabuľke č.1.

Tabuľka 1 Formy aplikácie elektronických volebných nástrojov

Forma	Prezenčná forma	Dištančná forma
Typ	Hlasovanie pomocou papierového hlasovacieho lístka - sčítavanie elektronicky	Hlasovanie z neobmedzeného miesta, pomocou mobilnej aplikácie
	Hlasovanie voľbou kandidáta na monitore - sčítavanie elektronicky	Hlasovanie z neobmedzeného miesta, pomocou PC, cez webový prehliadač

Zdroj: vlastné spracovanie, 2022.

2.2 PRÁVNE VYMEDZENIE

Podľa Kulašíka (2002) predstavuje participácia na volebnom procese pre väčšinu voličov jediný právny akt účasti na tvorbe verejnej politiky. Samotné voľby potom predstavujú podľa Kováčovej (2018) mechanizmus spolupodieľania sa občanov na správe vecí verejných a zároveň nadobúdajú legitímny nástroj kreovania a výkonu politickej moci.

Meritórnym právnym prameňom upravujúcim účasť občanov na správe vecí verejných je 30. článok Ústavy Slovenskej republiky, ktorým sa kreuje priame, alebo prenesené politické právo občanov. Prenesené právo je v praxi aplikované slobodnou voľbou zástupcov občana. Do roku 2014 tvorilo sústavu zákonov vymedzujúcich

a upravujúcich organizáciu volieb a výkon volebného práva šesť právnych predpisov. Zmenu prinieslo prijatie zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva v znení neskorších predpisov, v ktorom zákonodarca zjednotil jednotlivé voľby do jedného právneho predpisu. V odbornej literatúre sa máme možnosť stretávať aj s pomenovaním *volebný kódex*. Zákon pozostáva zo všeobecnej časti, ktorá je platná pre všetky druhy volieb, ako aj exaktné vymedzenie procesne – právneho rámca v rámci jednotlivých volieb. Z hľadiska všeobecnej časti je vhodné vyzdvihnúť princípy volebného práva, ktoré sú definované ako všeobecné, rovné, a priame s právom tajného hlasovania, ako aj vekový cenzus aktívneho volebného práva na dovŕšenie osemnástich rokov v čase konania volieb. Ako uvádza Pavlíček (2001) princíp tajného hlasovania tvorí významný atribút demokratických volieb, vďaka ktorému má možnosť volič vyjadriť svoju preferenciu bez toho, aby podliehal niekoho kontrole. Podľa Orosza (2015) predstavuje tajné hlasovanie kľúčovú garanciu pre voliča, aby svoju preferenciu mohol zvoliť bez toho, aby ho niekto ovplyvňoval a zároveň slobodne a na základe osobného presvedčenia.

Oblasť volieb do orgánov samosprávy obcí je definovaná v siedmej časti zákona č. 180/2014 Z. z. Volebným právom disponuje obyvateľ obce, ktorý má v čase konania volieb trvalý pobyt v danej obci. V tomto bode je potrebné dodať, že právny pojem *volebného preukazu*, ktorý je použiteľný pri voľbách prezidenta, alebo volieb do NR SR a ktorý oprávňuje voliča vykonať volebný akt aj mimo svojho trvalého bydliska, v prípade volieb do orgánov samosprávy absentuje. Vychádzajúc z uvedených skutočností, je možné konštatovať, že výkon volebného práva do orgánov samosprávy je v deň volieb podmienené fyzickou prítomnosťou voliča v obvode trvalého pobytu.

Realizácia procesných úkonov spojených s voľbami vychádza z aktuálne platnej legislatívy, ktorá hovorí o fyzickej prítomnosti voliča vo volebnej miestnosti, jeho legitímácii pred volebnou komisiou a následný výkon aktu hlasovania tradičnou formou hlasovania, pomocou papierových volebných lístkov. K úspešnému priebehu volieb je potrebné teda zabezpečiť tak personálne, ako aj materiálne vybavenie vo forme papierových hlasovacích lístkov a súhrnných zoznamov oprávnených voličov v danom volebnom okrsku.

3 SPOJENÉ VOĽBY DO ORGÁNOV MIESTNEJ A REGIONÁLNEJ SAMOSPRÁVY SR 2022

Novelizáciou zákona č. 180/2014 Z. z. ustanovil zákonodarca, že voľby do orgánov miestnej a regionálnej samosprávy sa po prvý krát budú konať spoločne, v jeden deň. Predseda NR SR vyhlásil dátum volieb na 29.10.2022. V tomto bode je potrebné poznamenať, že počas uvedeného dátumu prebiehali na celom území SR jesenné školské prázdniny a zároveň sa jednalo o víkend pred cirkevným a štátnym sviatkom všetkých svätých. Pravdepodobne kombinácia uvedených faktov zapríčinila výslednú volebnú účasť, ktorá dosiahla 46,19%. Pre porovnanie, v grafe č.1 uvádzame volebnú účasť predchádzajúcich komunálnych volieb.

Graf 1 Účast' voličov na voľbách do orgánov miestnej samosprávy SR

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie, 2022.

Z hľadiska možnosti využívania elektronických nástrojov predpokladáme, že by mohlo byť najefektívnejšie zamerať sa na skupinu voličov, ktorí vo svojom každodennom živote bežne využívajú elektronické nástroje. Fokusovou skupinou by preto mohla byť kategória voličov vo veku 18 – 49 rokov. Z uvedeného dôvodu si v grafe č. 2 priblížime vekovú štruktúru oprávnených voličov v aktuálnych spojených voľbách.

Graf 2 Veková štruktúra oprávnených voličov – voľby 2022

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie, 2022.

V priebehu volieb bolo možné postrehnúť niekoľko nových skutočností. Okrem samotného spojenia regionálnych volieb s komunálnymi je možné označiť ako novú aj povinnosť volebných komisií doručiť Štatistickému úradu SR zápisnice z výsledku volieb elektronickou formou – pomocou Integrovaného volebného informačného systému, IVIS. Kým v predchádzajúcich voľbách bolo potrebné zápisnice zvolených

kandidátov miestnych volebných komisií fyzicky doručiť do sídla Štatistického úradu v Bratislave, v priebehu volieb v roku 2022 sa tieto zápisnice doručovali elektronickou cestou, importom do systému IVIS. Z procesného hľadiska volebnej komisie je možné konštatovať, že IVIS je monoúčelový elektronický komunikačný prostriedok medzi okrskovými a miestnymi/obvodnými volebnými komisiami a Štatistickým úradom SR. Jeho hlavným účelom z hľadiska volebnej komisie je elektronické vyhotovenie a odoslanie volebnej zápisnice.⁵ Metodický pokyn ŠÚ SR, ako aj medializované informácie síce hovorili o *elektronickom spracovaní výsledkov*, bližšou analýzou však máme možnosť vidieť, že uvedené pomenovanie je do značnej miery máťúce, s možnosťou nadobudnutia dojmu automatizovaného spracovania volebných výsledkov. Pokyny uvedené na miestne spracovanie volebných výsledkov, ktoré sú obsiahnuté v Metodickom pokyne, nám zároveň nezávisle potvrdili viacerí členovia volebných komisií.

Samotné sčítavanie hlasov na okrskových volebných komisiách sa dialo tradičnou tzv. „čiarokovacou metódou“, ktorej podstata tkvie v ručnom zaznamenávaní čiarok *sčítavacom pomocnom hárku* za menom voleného kandidáta, na základe volebnej preferencie voliča. Obdobná metóda je využívaná aj v Českej republike. Až samotná zápisnica z danej okrskovej komisie sa vytvárala elektronicky, spôsobom takým, že ku každému kandidátovi sa nahral počet udelených hlasov, tzn. súčet čiarok.

Až od tohto procesného momentu je možné hovoriť o elektronickom spracovaní hlasovania. Elektronické zápisnice „postupovali“ v systéme IVIS od okrskovej volebnej komisie ku miestnej až sa následne cez Ústrednú volebnú komisiu doručili do štruktúr Štatistického úradu SR, kde prebiehala verifikácia údajov a následné finálne spracovanie volebných výsledkov – elektronickou formou. Ako uvádza Štatistický úrad SR (2022a), vďaka elektronizácii, sa dokázali zosumarizovať dva volebné výsledky o dve hodiny skôr, ako jeden volebný výsledok pred štyrmi rokmi.

Máme za to, že v tomto bode príspevku, je potrebné si priblížiť samotný akt hlasovania z pohľadu voliča. Vykonaný akt hlasovania je v prvom rade podmienený fyzickou prítomnosťou voliča vo volebnej miestnosti určenej na základe trvalého pobytu voliča. Počas analyzovaných volieb obdržali voliči 4 – 6 hlasovacích lístkov z obáčkami⁶. V prípade volieb do orgánov miestnej samosprávy si volič vyberal svoje preferencie na sólo volebnom lístku z kandidátov na starostu a následne sa sólo volebnom lístku z kandidátov na poslancov. Aj napriek pomerne veľkej snahe samosprávy o infor-

⁵ Pozri bližšie: [⁶ 2 hlasovacie lístky pre komunálne voľby, 2 hlasovacie lístky pre regionálne voľby a v prípade mesta Bratislava a Košice 2 hlasovacie lístky pre voľby do orgánov miestnej časti](https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/aboutus/webpage/help/integrovaný-volebný-informacny-system!/ut/p/z1/tVNNk9ogGP41ORLehGiw8Sd1Ti6W7WuyqVDIiZUA9mEm-rW_vsTtHrbT1fZQLsDwfDE8YIY3mCl-kjk3Uit-tPst6399mn6mcexF8LiYBJDcDyOiv8yJf9fDT5h-lhliTmQJvddrwAjUHBxpjFTKUaWWEHg5YscaBVqT6xFFjaq4O3IFKlzpZQFpQXtsTdUYnfRSp-naXa67rkmV0258alsvOpMmD2z14fioEoGxHByglvQEacG-HaOBxf9cTew6A17eCM3sMH4zozjT-8cReMgnALQ6agHSTReLQZzQiAiF_4V-Vf-FYObfHaBXEtW6w7sd5OoM1muhvezpd8fBb8A8zB-5BdCHuxiScBrOaRKTx9jHW3uL8MOYE4LXJylavFLdWx3x8h8faQx4gplMS7fNShdcAOJbJBmQ-sA_UrsOugH49G85yK8xNcekF3vxdYyxXfnt-ZpFtaFfEF4M3_7Wi1jBSKaE2bC32oha1-722n6gw-pmo-OWDl29bNtc6Pws106cCfKIvubND3SFyVJSVnKdFhMf4RP6DRmpeem5_As2oXV0!/dz/d5/L2dBISevZ0FBIS9nQSEh/</p></div><div data-bbox=)

movanosť voliča ⁷ je potrebné vziať do úvahy možnosť voličského omylu v kontexte s množstvom volebných lístkov. Túto teóriu potvrdzuje aj počet neplatných lístkov, ktorý sa eviduje na úrovni 7,63% z súčtu odovzdaných hlasov v spojených voľbách. V prípade komunálnych volieb predstavuje percento neplatných hlasov 4,31%. V tabuľke č.2 je spracovaná komparácia celkových odovzdaných hlasov za aktuálne, ako aj predchádzajúce voľby.

Tabuľka 2 Komparácia platnosti hlasov vo voľbách v rokoch 2017 – 2022

Platnosť hlasov – 2022	Platné hlasy	Neplatné hlasy	% neplat. hlasov
VÚC – 2022	3 489 560	396 696	11,37%
Kom.vol'by – 2022	3 942 662	170 066	4,31%
CELKOM	7 432 222	566 762	7,63%

Platnosť hlasov - 2017,2018	Platné hlasy	Neplatné hlasy	% neplat. hlasov
VÚC - 2017	1 304 954	42 597	3,26%
Kom.vol'by - 2018	2 122 461	64 183	3,02%
CELKOM	3 427 415	106 780	3,12%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie, 2022.

Vychádzajúc z tabuľky č.2 je možné konštatovať nárast neplatných hlasov v komparovanom období o 145%. Dôvody zvýšeného počtu neplatných hlasov nie sú predmetom tohto príspevku, určite by však bolo vhodné do budúcnosti vytvoriť štúdiu zameranú na dôvody nárastu.

Vybrané princípy volebného práva

Vráťme sa však k problematike zaoberajúcej sa princípmi volebného práva. Jedným z nich je aj tajnosť volieb, tzn. právo voliča vykonať akt voľby v tajnosti. V prípade, že sa pozrieme na spôsob akým volia slabozrakí a nevidiaci občania, prichádzame k zisteniu, že princíp tajnosti je v ich prípade v značnej miere obmedzený, ak nie nevykonateľný. Na základe informácií získaných od vybraných členov volebných komisií si priblížime samotný výkon volebného aktu v prípade občana so zrakovým postihnutím, ktorý využíva služby osobného asistenta. Po úspešnej identifikácii osoby zo zoznamu voličov sa volič so svojim asistentom premiestnil za volebnú plentú.

⁷ Pozri napr: <https://www.lamac.sk/info/spojene-volby-2022>, <https://www.trnava.sk/sk/clanok/spojene-volby-2022>, https://www.kysuckenovemesto.sk/spojene-volby-2022.html#m_485345

Vyjadrenie volebnej preferencie prebiehalo na základe prečítania mien kandidátov smerom k voličov a následným krúžkovaním, ktoré vykonal asistent, alebo volič po umiestnení pera pri čísle príslušného kandidáta. K uvedenému je potrebné dodať, že medzi voličom a jeho asistentom musí byť vytvorená určitá dôvera, nakoľko samotný volič nedokáže vykonať kontrolu správnosti svojho hlasovania.

Pre lepšiu orientáciu v problematike uvádzame, že len Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska eviduje 10 178 oprávnených voličov zo zrakovým postihnutím. Dané číslo nezahŕňa celkový počet slabozrakých a nevidiacich, len klientov UNSS, uviedla Fričovská (2022).

4 AKTUÁLNE TRENDY Z PRAXE V ZAHRANIČÍ

Pre potreby nášho príspevku sme sa snažili preštudovať niekoľko aktuálnych trendov s dôrazom na ich možnú aplikáciu na území Slovenskej republiky. Vodítkom k mapovaniu trendov bola Medzinárodná organizácia pre demokraciu a volebnú asistenciu – IDEA. Z dostupných zdrojov je možné povedať, že Estónsko a jeho prístup k elektronickým prostriedkom počas volieb sa stáva notoriou. Dôvodov je pre to niekoľko. Na jednej strane je volebný akt z pohľadu voliča postavený do niekoľkých dimenzií, počnúc tradičnou papierovou formou, cez hlasovanie pomocou internetu, až po volebnú aplikáciu. V prípade voľby pomocou webového prehliadača, sa postupuje tak, že volič si otvorí určenú internetovú adresu, pomocou občianskeho preukazu a čítačky sa identifikuje a následne vykoná akt voľby. Následne obdrží potvrdenie o vykonaní hlasovania. V prípade voľby pomocou aplikácie je postup obdobný. Zaujímavým faktom je skutočnosť, že volič si svoj digitálny hlas môže niekoľkokrát meniť, dokonca môže hlasovať aj pomocou tradičného papierového hlasovania – v tomto prípade sa ako definitívny hlas počíta ten papierový. Aj pohľad spracovania výsledkov obsahuje niekoľko zaujímavých faktov. Jedným z nich je možnosť voľby, resp. e-voľby počas celého volebného týždňa od pondelka do nedele. Azda najzaujímavejšou novinkou je však aplikácia digitálneho zoznamu oprávnených voličov. Vďaka nemu sa volič môže do ľubovoľnej volebnej miestnosti a vykonať akt voľby, bez limitu trvalého pobytu. (Kallaste, 2021)

Ďalšie zaujímavé informácie nám prináša USA. Z hľadiska využívania elektronických volebných nástrojov si priblížime trendy z krajín Kalifornie a Floridy. V prípade Floridy uvádza Dietz (2020) plánovaný špecifický kontrakt vlády s asociáciou slabozrakých a zavedení vzdialeného hlasovacieho prístupu, ktorý by sa realizoval pomocou počítača s možnosťou využitia štandardných pomôcok pre nevidiacich, tzn. softvér ktorý by voličovi daný hlasovací lístok prečítal.

Z hľadiska možnosti výberu spôsobu hlasovania a samotného nastavenia volebného aktu sa javí politika štátu Kalifornie ako ideálne prispôbená aktuálnym trendom a potrebám voličov. Voľby realizované 08.11.2022 sa niesli v duchu „*viac dní, viac možností*“. Uvedené motto vychádza z možností hlasovania, ako aj z časového horizontu. Oprávnený volič sa mohol vopred rozhodnúť, akým spôsobom vyjadrí svoj hlas. Prvou možnosťou bolo vyžiadať si hlasovací lístok, ktorý bol doručený na adresu voliča. Následne, po vykonaní volebného aktu sa volebný lístok mohol vrátiť štátnej

autorite niekoľkými spôsobmi. Buď vhozením do vyznačeného zabezpečeného boxu v okrese, poštou na vyznačenú adresu alebo osobne vo volebnom centre. Samotné volebné centrá sú vybavené skenovacími automatmi, ktoré dokážu zaznamenať volebnú preferenciu, čím vlastne automatizujú proces sčítavania. Samotný automat komunikuje v desiatich jazykoch a je prispôbený možným zdravotným hendikepom, či už je to kontrast, hlasové ovládanie, ovládanie nohou a iné.⁸ Dôležitým faktom je aj skutočnosť, že volič má možnosť hlasovať voľne v rámci svojho okresu, bez viazania na exaktne vymedzenú volebnú miestnosť. (SOS CA, 2022)

Máme za to, že v prípade nových technológií je potrebné spomenúť aj pomerne nový nástroj, ktorý môže mať potenciál v oblasti využívania elektronických nástrojov počas volebného procesu. Jedná sa o technológiu Blockchain, ktorá dosiahla v relatívne krátkom čase značný úspech a stala sa dôležitou technológiou, využívanou naprieč online odvetviami, medicíny, ako aj armády. Vo veľmi zjednodušenom význame povedané sa jedná o technológiu decentralizovaných databáz, ktoré sú navzájom na seba naviazané a dáta zaznamenané v jednej databáze musia korešpondovať v tej druhej, resp. nie je možná zmena len jednej databázy, keďže zadané údaje musia vzájomne korešpondovať. Ambíciou tohto príspevku nie je analýza technológie blockchain, skôr priblíženie si vznikajúcich možností. Zároveň vidíme priestor na hlbšiu analýzu, spracovanú v samostatnej štúdie. Čoraz častejšie sa stretávame v odbornej literatúre sú skúmaním možného využitia v prípade hlasovania. Jedna z výhod sa uvádza nemožnosť manipulácie s hlasmi, nakoľko odovzdaný hlas – v zašifrovanej podobe – sa automaticky ďalej distribuuje do tisícok počítačov s reťazci. Nakoľko samotný volič je definovaný ako *nedôveryhodný užívateľ*, dokáže kontrolovať len svoj vlastný hlas, k ostatným dosah nemá. Na druhej strane však vzniká priestor na kritickú analýzu celkovej poskytnutej záruky na zabezpečenie, nakoľko samotné databázy – články v reťazci - sú častokrát vo vlastníctve rôznych medzinárodných poskytovateľov. (Curran, 2018) Z realizovaných zámerov je možné spomenúť mesto Zug, s ambíciou zriadiť poradné hlasovanie k tvorbe verejnej politiky. Za zmienku stoja aj aplikácie využívajúce hybridné vlastníctvo (súkromné a štátne), ako napríklad Votem Corp. Hlasovanie na báze blockchain sa realizovalo vo Západnej Virgínii, New Yorku, ako aj v Estónsku. (Biswas, 2020)

5 DISKUSIA A ODPORÚČANIA

Uvedené teoretické poznatky, ako aj praktické príklady dobrej praxe prinášajú tak otázky, ako aj odporúčania na možnosti aplikácie elektronických prostriedkov v kontexte komunálnych volieb. Ako pozitívny krok sa vníma zavedenie elektronického spôsobu zasielania volebných zápisníc, čo urýchlilo skompletizovanie volieb. Jestvuje však niekoľko oblastí, ktoré by sa nemali podceňovať, resp. zákonodarca by sa mal prispôbiť aktuálnym trendom vo vývoji digitálnych technológií. Na základe získaných informácií predkladáme niekoľko návrhov:

⁸ Pozri: Dominion Voting Systems ImageCast X

a) Elektronické zoznamy oprávnených voličov

Tento krok je považovaný za logickú postupnosť zasielania elektronických zápisníc a zároveň sa javí ako jednoducho realizovateľný. Štát disponuje so zoznamom voličov, ktoré sa distribuujú jednotlivým volebným komisiám. Aktuálnou povinnosťou volebných komisií je pripojenie na internet a umiestnené PC v objekte. Pomerne jednoduchým krokom by mohla byť implementácia zoznamov voličov, čím by členovia volebnej komisie mali do určitej miery zjednodušenie vyhľadávania voličov. Podstatným krokom by ale mohla byť možnosť výkonu volebného aktu voličov bez potreby viazania sa na konkrétny volebný okrsk. Zároveň by to mohlo byť určitým propagačným nástrojom, resp. ďalšou výhodou pre občanov s aktivovaným OP a elektronickú komunikáciu. V praxi by to mohlo vyzeráť tak, že voliči, ktorí disponujú OP s aktivovaným čipom by mali samostatné zariadenie vo volebnej miestnosti, pomocou ktorého by sa legitimovali a následne by pristúpili k volebnému aktu. Uvedené by mohlo byť využívané hlavne na miestach, kde sa často tvoria rady pre volebnou miestnosťou. Tým pádom by bolo možné urýchliť čakanie v rade ako aj celý volebný proces.

b) Rozšírenie platformy slovensko.sk o volebný modul

Daný krok sa ponúka hlavne po analýze spôsobu elektronického hlasovania v Estónsku. Principiálne sa totiž jedná o identický postup, ktorý sa využíva už dnes na platforme slovensko.sk pri autentifikácii občana a verifikácie digitálneho podpisu. Vytvorením vhodnej aplikácie by sa dokázali zatriktívniť aj samotné voľby, najmä medzi mladými ľuďmi. Vychádzajúc z faktu, že počet voličov vo veku do 40 rokov je na úrovni viac ako 1,5 milióna voličov a v kontexte s volebnou účasťou v posledných komunálnych voľbách by dané odporúčanie mohlo postupne zaujať voličov. Ako ideálny sa javí model Estónska, ktorý kombinuje elektronické hlasovanie s možnosťou využitia tradičného papierového. Samozrejme daný krok je podmienený zvýšením záujmu občanov o elektronické služby štátu, ktoré sú v čase písania tohto príspevku využívané len čiastočne. Z hľadiska technickej stránky by bolo možné vziať do úvahy aj využitie technológie blockchain, ktorá by v prípade eliminácie rizík dokázala ušetriť značné náklady na realizáciu digitálnej infraštruktúry. Okrem zatriktívnenia a zjednodušenia volebného procesu by sme aj v tomto prípade mohli hovoriť o zrušení nutnosti fyzickej prítomnosti občanov v mieste ich trvalého pobytu.

c) Asistované hlasovanie pomocou automatu

Po vzore Kalifornie sa javí ako vhodné zavedenie asistovaných volebných automatov, ktoré by na jednej strane uľahčili hlasovanie zrakovo hendikepovaným občanom, a na druhej strane by zamedzili určitej forme diskriminácie z pohľadu princípu tajnosti hlasovania.

Uvedené návrhy sa javia ako vhodné v oblasti využitia elektronických prostriedkov počas komunálnych volieb. Samotnej realizácii by však mala predchádzať jasná a ucelená pilotáž zo strany zákonodarcu. Ako uvádza Beňková (2018) posledný ce-

lonárrodný prieskum vo forme referenda je z roku 2010, v ktorom sa viac ako 70% respondentov vyjadrilo kladne na otázku voľby cez internet, avšak z dôvodu podlimitnej účasti bolo referendum neplatné. Následne v predvolebnom období roku 2016 viacero politických strán deklarovalo záujem o elektronické voľby, avšak v rámci programového vyhlásenia sa už nerealizoval žiaden krok v danej téme. V doterajšom období preto téma elektronických volebných nástrojov ostala v rovine predvolebných záujmov a javí sa, ako téma pri ktorej absentuje politická vôľa realizácie.

ZÁVER

Cieľom príspevku bola analýza potreby a možnosti využitia elektronických nástrojov v kontexte komunálnych volieb. Z dostupnej odbornej literatúry je možné nadobudnúť dojem, že téma je pomerne diskutovanou hlavne v odborných kruhoch. Kým vo viacerých krajinách už prebiehajú reálne aplikácie, z hľadiska politickej vôle slovenského zákonodarcu záujem nateraz absentuje. Výstražným signálom by mohol byť práve klesajúci záujem o voľby a úroveň využívania elektronických prostriedkov naprieč generáciami. Pravdepodobne práve prispôsobenie nastavenia volebného systému digitálnej dobe s aplikáciou prvkov elektronických volieb by mohla zaujať voličov, vďaka čomu by sa zjednodušil a zmodernizoval celý volebný proces.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BEŇKOVÁ, D. 2018. *Komparácia pokroku v oblasti e-governmentu v Českej republike a na Slovensku*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/vw998/komparacia_egovernmentu_benkova.pdf>.
- BISWAS, M. et al. 2020. *BUVOTS: A Blockchain Based Unmanipulated Voting Scheme*. In: *Proceedings of the 2nd International Conference on IoT, Social, Mobile, Analytics & Cloud in Computational Vision & Bio-Engineering*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3735921>>.
- CURRAN, K. 2018. *E-Voting on the Blockchain*. In: *The Journal of the British Blockchain Association*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:qMpFBFOv7cEJ:scholar.google.com/+e+voting+on+the+blockchain&hl=sk&as_sdt=0,5>.
- DIETZ, M. 2020. *Florida Williams v. DeSantis Summary of Settlement Terms (2020), Verified Voting. United States of America*. [online]. [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <<https://policycommons.net/artifacts/2189145/florida-williams-v/2945122/>>.
- FRIČOVSKÁ, E. 2022. *Počet slabozrakých a nevidiacich v kontexte s využívaním elektronických prostriedkov* [online]. Správa pre: Tomáš Ruc. 30. október 2022 [cit. 2022-11-08]. Osobná komunikácia
- GIBSON, J. et al. 2016. *A review of E-voting: the past, present and future*. In: *Ann. Telecommun* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z. <<https://doi.org/10.1007/s12243-016-0525-8>>.
- IDEA-international. 2022. *ICTS IN ELECTIONS DATABASE* [online]. [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/icts-elections>.

- KALLASTE, K. 2021. *Monday marks start of local election week* [online]. [cit. 2022-11-09]. Dostupné z. <<https://news.err.ee/1608365850/monday-marks-start-of-local-election-week>>.
- KLIMOVSKÝ, D. 2011. *Samospráva v Estónsku* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z. <https://www.researchgate.net/profile/Daniel-Klimovsky/publication/236885967_Samosprava_v_Estonsku/links/00463519e852d80f10000000/Samosprava-v-Estonsku.pdf>.
- KOVÁČOVÁ, E. 2018. *Volby do orgánov samosprávnych krajov 2017. Analýza volebných výsledkov*. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 1, 2018. ISSN 1335–2741, pp. 119–175. Available online: <<http://dx.doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.1.119-175>>.
- KRASNOV, S. et al. 2019. *Modelling of digital communication surfaces for products and services promotion*. In: *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/497/1/012032/pdf>>.
- KULAŠIK, P. 2002. *Úvod do politológie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2002. 140 s. ISBN 80-8055-737-3.
- KUPKA, L. 2008. *Alternatívne spôsoby volieb v 21. storočí Cesta k priamej demokracii?* In: *Slovenská politická revue* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <https://sjps.fsvucm.sk/Articles/08_4_5.pdf>.
- MATHE, L. 2022. *The adoption of digital technology for South Africa's 2021 municipal elections, and prospects for the future*. In: *Digital Policy Studies*, 1(1), 13–26. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.36615/dps.v1i1.1252>>.
- OROSZ, L. et al. 2015. *Volebné právo*. Košice: UPJŠ. 291 s. ISBN 978-80-8152-346-5.
- PAVLÍČEK, V. a kol., 2001. *Ústavní právo a státoveda, II. díl, Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7201-273-8.
- SOS CA – Secretary of State California. 2022. *Key elements of Voter's Choice Act Elections Model*. [online]. [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <<https://www.sos.ca.gov/voters-choice-act/more-days-more-ways>>.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022 *METODICKÝ POKYN na prípravu spracovania a na spracovanie výsledkov hlasovania vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov a vo voľbách do orgánov samosprávy obcí* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z. <<https://volbysr.sk/ivis/reports/Methodick%C3%BD%20pokyn%20na%20spracovanie%20v%C3%BDsledkov%20volieb%20do%20VUC%20a%20OSO%202022.pdf>>.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022a *Volby 2022: ŠÚ SR vďaka elektronizácii zosumarioval voľby v župách už za 5 hodín, v obciach a mestách za 7 a pol hodiny* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z. <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/aboutus/office.activites/officeNews/vsetkyaktuality/5e7779c6-580d-40c8-a10b-f0ef02bef-7d6!/ut/p/z1/tVJJc5swFP4tPXAEPbFJ7k24KZDaacC1Dbp0AIOhNktAsZP--op-MJjPJJNQ99B100be9BXEUId4kp2qfiKptkiO6RrxKa-2c1RpomFKbmmB-jyzIJnoEt4TFrUoPuEe_zIu_zXivbQaDofD5r-7bdH3Mta-v3cPf9EUWIEN3w-WQEFXhMUGCl6v5wvJaVLRKIWTdGi6DTk4vCYHMR9cqzEI4qsnBAyy2z-

VorBTTciommBI1QLyAvQ0L8juKWb16-6OM8SzthH5g0zYpkNSqsNhFFa-
loALyqU5S9EVdgTd2ClxkF6OYk58B8anjYAaw_DYH3_C9wGEhNj2MVo-
jLrrJqh-KLBLenKj-jddP2tdzJajiMHXH7Qwuso-0TAD4oBojLbxYEwWqx2Y-
C70b9KPnbhZr0GsMgzf-4yzyQLALpwLfcZtw5ngWEAMy7jTwTk0_He8OI-
NeAX-D3brhtcmBtO6zH8CwKfjbcYVZY3oRIni_3gr_3gII_71XL444JMFca-
jvGN8d_Rkwtbi_jd4D1NVbKqyYCgrGg8lDWav0d9FdfFzTH-tBs3M!/dz/d5/
L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/>.

TAS, R. 2020 *A Systematic Review of Challenges and Opportunities of Blockchain for E-Voting*. *Symmetry* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.3390/sym12081328>>.

WAGNER, B. 2020. *Digital Election Observation: Regulatory Challenges around Legal Online Content*. *The Political Quarterly* 91, 739–744. [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <[doi:10.1111/1467-923x.12903](https://doi.org/10.1111/1467-923x.12903)>.

Zákon č. 180/2014 Z.z o podmienkach výkonu volebného práva

Zákon č. 460/1992 Z.z. - Ústava Slovenskej republiky

ZHENG, M. et al. 2021 *A practical quantum designated verifier signature scheme for E-voting applications*. In: *Quantum Inf Process* [online]. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1007/s11128-021-03162-5>>.

VPLYV PANDÉMIE A VOJNY NA UKRAJINE NA ROZHODOVANIE KANDIDÁTOV VO VOĽBÁCH DO SAMOSPRÁVNÝCH ORGÁNOV V ROKU 2022

PhDr. Martin Daško, PhD.⁹ – Mgr. Barbora Blašková, PhD.¹⁰

Abstract

From 2020, many public policy agendas from the local government level to the transnational are affected by the Covid-19 pandemic, and from 2022 also by the war conflict in Ukraine. The economy of European countries is in crisis, and the central government and regional and local governments are adopting new and often unpopular measures. Also, the provision of public services, especially at the municipal level, is affected by external factors such as crises and wars. The contribution of statistics examines the impact of pandemics and war conflicts in the current time on the decision-making of candidates in local governments in Slovakia applying for mandates in local government. The authors of the contribution of statistical data find out through questionnaires whether there is a crisis in the running for mandates and in a specific way. The paper also opens a discussion on other influences from the data of the Supreme Audit Office, where the authors analyze the average debt per inhabitant, the financial performance of the municipalities under investigation, and also other statistical data. The authors open a deeper discussion about various external influences that have an impact on the decision of candidates to apply for mandates in self-governing bodies in Slovakia at the level of local self-government.

KEYWORDS: candidates, mandates, crises, 2022 elections, territorial self-government.

ÚVOD

Kreovanie akejkoľvek verejnej politiky je dlhodobý a náročný proces. Od tvorby agendy, cez implementáciu výstupov verejných politík do praxe až po konečnú ex post evaluáciu, resp. vyhodnotenie, podliehajú všetky oblasti verejného života (školsťvo, zdravotníctvo, doprava, spravodlivosť, atď.) mnohým nástrahám, ktoré nemožno ignorovať (Potůček, 2016). Teória tvrdí, že podstatnú rolu pri premene vstupných požiadaviek na výstupy, teda na hmatateľné produkty verejných politík, majú tzv. decision makers (Peters, 2002). Sú to aktéri, ktorí sú v demokratických režimoch volení alebo menovaní. Majú legitímne právo rozhodovať o finálnej verzii spomenutých výstupov na všetkých úrovniach spravovania vecí verejných, teda od lokálnej, cez regionálnu až po národnú a nadnárodnú. Ich rola v procese kreovania verejných politík je podmienená neustálou kontrolou ostatných zainteresovaných aktérov (stakeholders), teda tých, ktorí nerozhodujú, ale kontrolujú (Jenkins, 1993). V tomto prípade ide o tzv. policy makers. Ich úlohou je dbať na to, aby procesy boli transparentné a aby decision makers nezneužívali svoje postavenie a pracovali v rámci verejného záujmu. Feedback, teda vonkajšia kontrola, je najpodstatnejšou zložkou v procese tvorby

⁹ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: martin.dasko@ucm.sk

¹⁰ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: barbora.blaskova@ucm.sk

verejných politík. Dôležitý, značne negatívny, vplyv však majú aj nečakané krízy, ktoré prinášajú situácie, kedy sa tvorba verejných politík dostáva do konfliktu nie len medzi jednotlivými aktérmi, ale aj z hľadiska narušenia kontinuity a prehľadnosti v premene vstupných požiadaviek na výstupy verejných politík (Baumgratner, Jones, 1993). Vonkajšie vplyvy a výskumy to potvrdzujú, vedia nie len ohroziť procesy tvorby verejných politík, ale aj postaviť aktérov zo skupiny decision makers do role nechcených a neschopných. Ak totiž existujú rozbehnuté agendy v mnohých oblastiach napr. na lokálnej či regionálnej úrovni, vonkajšie vplyvy ako pandemické krízy alebo vojny vedú ohroziť existenciu spomenutých agend a decision makers si pokladajú základnú otázku, či prežijú svoje funkčné obdobie (4 roky v prípade volieb do regionálnych a lokálnych samospráv na Slovensku, pozn. autorov). Druhou podstatnou otázkou v prípade, že vydržia celé funkčné obdobie aj vzhľadom na krízy, je, či vôbec budú kandidovať znova, ak krízy pretrvávajú. Predkladaný príspevok sa venuje diskusii o otázke, ako pandémia COVID-19 a vojna na Ukrajine od roku 2020, resp. od 2022, vplývala v spojených regionálnych a komunálnych voľbách na Slovensku v roku 2022 na rozhodovanie primátorov miest a predsedov vyšších územných celkov (ďalej len VÚC) na ich opätovnú kandidatúru. Príspevok je podložený originálnymi štatistickými dátami a primárnymi zdrojmi v podobe emailovej a telefonической komunikácie s priamymi kandidátmi na menované posty vo vybraných mestách (117 zo 141) a vo všetkých 8 samosprávnych krajoch na Slovensku. Cieľom príspevku je vysvetliť, či krízy (pandémia COVID-19 a vojna na Ukrajine) ovplyvnili ich rozhodnutie opäť kandidovať alebo nie. Vonkajšie vplyvy na rozhodovanie decision makers na regionálnej a komunálnej úrovni na Slovensku sú tak nosnými kritériami predkladaného prieskumu, ktorý bol realizovaný v druhej polovici roka 2022 cca od septembra do konca októbra, pričom zhotovenie príspevku podliehalo štatistickej analýze realizovanej v novembri toho istého roka.

1 VPLYV KRÍZ NA „DECISION MAKERS“ VO VEREJNÝCH POLITIKÁCH

Rok 2022 priniesol prvýkrát v histórii samostatnej Slovenskej republiky spojené komunálne a regionálne voľby. Štatistický úrad SR uvádza, že priemerná voličská účasť v regionálnych voľbách od roku 2001 je cca na úrovni 25 %. Komunálne voľby prinášajú väčšiu účasť v celoslovenskom priemere a to viac ako 50 %. Spojené voľby do orgánov územnej samosprávy mali priniesť vyššiu voličskú účasť hlavne v regionálnych voľbách, čo sa aj potvrdilo. Výsledky voličskej účasti nie sú pre účely príspevku až tak podstatné. Dôležitú rolu zohráva otázka, koľko starostov/ primátorov, predsedov VÚC a poslancov obecných/ mestských a krajských zastupiteľstiev opätovne kandidovalo. Rozsah príspevku a zber dát umožňoval sústrediť prieskum hlavne na 8 samosprávnych krajov, kde z pôvodných 8 predsedov VÚC opätovne nekandidoval len 1 pôvodný predseda (konkrétne v Banskobystrickom samosprávnom kraji). Vo vybraných 117 mestách (pozri metodiku a zdôvodnenie výberu reprezentatívnej vzorky) opätovne kandidovalo viac ako 95 % primátorov. Výskumy potvrdzujú, že krízy vedú zásadným spôsobom ovplyvniť nie len chod samospráv (obcí/

miest a regiónov), ale aj samotných predstaviteľov výkonnej samosprávnej moci v opätovných kandidatúrach, navyše, keď krízy pretrvávajú.

Preto autori príspevku predpokladali, že pandemická COVID-19 kríza a vojna na Ukrajine určite ovplyvnila opätovnú kandidatúru predsedov VÚC a primátorov vybraných miest viac negatívne/ reštrikčne ako pozitívne/ motivačne. V metodologickej časti príspevok vysvetľuje, akým spôsobom bol nastavený štatistický výskum a overovanie menovaného tvrdenia.

Voľby 2022 na Slovensku boli poznačené doznievajúcou „koronakrízou“ a vojnou na Ukrajine. Príspevok sa venuje výhradne mestám a samosprávnym krajom a vplyvom kríz na kandidatúru primátorov a predsedov VÚC. Výskumy potvrdzujú, že v čase neočakávaných, ale aj predvídateľných kríz (vojny, choroby, humanitárne katastrofy a pod.) sa zvyšuje miera radikalizmu vo voľbách na akejkoľvek úrovni spravovania. V tomto prípade môžu úlohu zohrávať aj médiá a on-line priestor, kedy negatívne správy objavujúce sa dennodenne v televízii alebo na internete značne demotivačne ovplyvňujú logicky aj náladu verejnej mienky (Macková, 2017). Nedá sa však tvrdiť, že radikalizáciu kandidátov vo voľbách ovplyvňujú iba médiá. Ich úlohou je informovať a v čase kríz sa prirodzene publikum viac stotožňuje skôr so strachom ako s optimizmom. To sa odráža aj vo volebných programoch, nastavení rétoriky kandidátov a politických strán (Štefančík, 2022). Z hľadiska monitoringu a evaluácie verejných politík tak aj príspevok vychádza z tvrdenia, že netreba podceňovať tendencie, ktoré ovplyvňujú politický marketing v akýchkoľvek voľbách v čase pretrvávajúcich kríz. Kvalitne nastavené evaluačné kritériá a ich dostatočné vysvetlenie smerom k verejnosti s prepojením na ponuku efektívnych riešení (napr. v čase pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine) dokážu eliminovať radikalizmus a nacionalistické tendencie počas volieb (Nekola, 2007). Obetou kríz tak v podstate nie sú len obyvatelia, ale prakticky aj spomenuté médiá, politické strany a kandidáti vo voľbách (Wondereys, Mudde, 2020). Krízy tak nepriamo podporujú zrod negatívnych prvkov v čase volieb, ktoré sa dajú aplikovať na lokálnu, regionálnu, národnú aj nadnárodnú úroveň. Podstatou je skúmať nie len samotné voľby a zrod alebo rast radikalizmu u kandidátov a verejnosti, ale aj procesy uskutočnené tesne po voľbách, pretože v čase kreovania vládnucich štruktúr môže ešte len nacionalizmus a radikalizmus nabráť reálne kontúry (Bieber, 2020). Výskumy taktiež potvrdzujú, že aj v čase kríz, akými sú pandémie či vojny, prevládajú aj pozitívne prvky, ktoré hľadajú riešenia, ponúkajú demokratické alternatívy, pomoc slabším, reformy, vyššiu mieru participácie a pod. (Wood a kol., 2020). Autori príspevku si tak uvedomujú komplexnosť procesov, ktoré v čase kríz majú vplyv na kandidatúru primátorov miest a predsedov VÚC na Slovensku. V metodologickej časti autori vysvetľujú, akým spôsobom bola nastavená štruktúra, ciele, zber dát a postupy pri analýze výsledkov.

2 METODIKA PRÍSPEVKU

Realizovaný prieskum prebiehal vo viacerých na seba nadväzujúcich fázach. Prvou fázou bolo zosumarizovanie kontaktov na primátorov miest a predsedov VÚC na Slovensku. Keďže samosprávnych krajov je na slovenskom území 8, bol vybraný plný počet 8 predsedov VÚC. Pri mestách autori vychádzali z celkového počtu 141 v roku 2022. Reprezentatívna vzorka bola vypočítaná na základe nižšie uvedeného vzorca pre jej výpočet.

Schéma 1 Vzorec pre výpočet reprezentatívnej vzorky vybraných miest na Slovensku

$$n = \frac{(z^2 \times p \times (1 - p)) + e^2}{e^2 + z^2 \times p \times \frac{(1 - p)}{N}}$$

Zdroj: Fmk.sk/vzorka, [online]. 2022.

Hodnota „N“ predstavuje celkovú vzorku 141 miest. Autori príspevku počítali s prípustným rozpätím chýb na úrovni 5 % (hodnota „e“), rozptylom, teda konzervatívnym odhadom veľkosti vzorky na úrovni 50 % (hodnota „p“) a hladinou spoľahlivosti 99 % (hodnota „z“). Výpočet reprezentatívnej vzorky pri daných hodnotách bol 117 miest z celkových 141. V ďalšej fáze sa prieskum orientoval na zhotovenie dotazníka/ otázok, ktoré boli adresované emailom všetkým 141 primátorom miest a 8 predsedom VÚC. Keď autori nadobudli potrebnú reprezentatívnu vzorku 117 respondentov z miest, prieskum bol ukončený, pretože stačilo dosiahnuť danú hodnotu. Po fáze zozbierania potrebných dát prebiehala štatistická analýza v programe PSPP a výpočet tzv. Pearson Chi-square testu, ktorý štatisticky preukázal, či existuje alebo neexistuje negatívny vplyv kríz COVID-19 a vojny na Ukrajine na kandidatúru 8 predsedov VÚC a 117 primátorov slovenských miest vo voľbách v roku 2022. Doplňujúcim zberom sekundárnych dát pre účely príspevku bola analýza a zápis údajov z aplikácie NKÚ pri hodnotení priemerného dlhu na jedného obyvateľa v rokoch 2017-2021 vo vybraných 117 mestách. Dodatočnými fázami bola doplňujúca emailová a telefonická komunikácia, štatistické vyhodnocovanie ostatných dát a analýza výsledkov.

3 VÝSLEDKY A ORIGINALITA PRIESKUMU

Prieskum realizovaný formou dotazníkov pre predsedov VÚC a primátorov 117 miest na Slovensku pred spojenými komunálnymi a regionálnymi voľbami v roku 2022 prebiehal formou emailovej a telefonickej komunikácie s priamymi kandidátmi na menované posty. Cieľom príspevku bolo zistiť, ako ovplyvňujú krízy, v tomto prípade pandémie COVID-19 od začiatku roka 2020 a vojna na Ukrajine od začiatku roka 2022 decision makers pri rozhodovaní, či znova kandidovať alebo nie. Predpokladom autorov bolo, že spomenuté krízy majú skôr odstrašujúci, resp. negatívny

charakter pri rozhodovaní opätovne kandidovať. Výsledky predkladaného príspevku sú podložené presnými štatistickými dátami. Keďže autori pracovali s dvomi nominálnymi premennými/ ukazovateľmi (prvá premenná = kandidát, druhá premenná = vplyv krízy), prieskum bol nastavený cez štatistický program PSPP a využitý bol Pearson Chi-Square test, kde sa sledovala štatistická významnosť kríz pri jednotlivých kandidátoch. Z výsledkov prieskumu je zrejmé, že štatistická významnosť spomenutých kríz sa pri zvolených kandidátoch nepreukázala. Hodnota Chi-Square testu vykazovala hodnoty 0,323, čo je vyššie číslo ako požadovaná hodnota 0,05. Ak by bola hodnota výsledkov menšia ako 0,05, vtedy by sa preukázala štatistická významnosť. Dá sa teda vo viac ako 95 %-nej istote potvrdiť, že pandémie COVID-19 a vojna na Ukrajine neovplyvnila, resp. len čiastočne, kandidatúru na post primátorov 117 miest a posty predsedov VÚC vo voľbách 2022. Niektorí primátori a predsedovia VÚC v spojených voľbách nekandidovali, ale ako dôvod neuvádzali menované krízy. Príspevok tak predstavuje originálne dáta, ktoré ukazujú, že neexistuje štatistická významnosť pri vplyve svetových kríz na kandidatúry zvolených kandidátov na komunálnej a regionálnej samosprávnej úrovni na Slovensku.

Prieskum vplyvu kríz na kandidatúru primátorov vybraných 117 miest bol doplnený aj štatistikou o miere zadĺženia na jedného obyvateľa v programových rokoch 2017-2021. Najvyšší kontrolný úrad SR (ďalej len NKÚ) vytvoril prehľadnú databázu, z ktorej čerpali autori príspevku. Miera dlhu na jedného obyvateľa je totiž ďalším faktorom, ktorý preukazuje, ako mestá zvládali finančnú stránku fungovania samospráv v čase pandémie COVID-19. Vojna na Ukrajine začala až v roku 2022 a keďže dáta od NKÚ sú do roku 2021, vplyv na dlh na jedného obyvateľa autori v tomto prípade nezohľadňovali. V Bratislavskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 5 zo 7 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 60 €. V Trnavskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 14 zo 17 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 141 €. V Trenčianskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 15 z 18 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 152 €. V Nitrianskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 13 zo 16 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 125 €. V Žilinskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 15 z 19 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 107 €. V Banskobystrickom samosprávnom kraji bolo sledovaných 21 z 24 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 123 €. V Prešovskom samosprávnom kraji bolo sledovaných 20 z 23 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 150 €. V Košickom samosprávnom kraji bolo sledovaných 14 zo 17 celkových miest. Priemerný dlh na jedného obyvateľa predstavuje v menovanom VÚC hodnotu cca 134 €. V uvedenej tabuľke sú údaje sprehľadnené podľa počtu sledovaných miest v jednotlivých samosprávnych krajoch z pohľadu priemerného dlhu na jedného obyvateľa v rokoch 2017-2021 podľa NKÚ.

Tabuľka 1 Priemerný dlh na obyvateľa vo vybraných mestách podľa samosprávnych krajov (roky 2017-2021)

SAMOSPRÁVNÝ KRAJ (celkový počet miest)	POČET MIEST – PRIESKUM	PRIEMERNÝ DLH V € (na 1 obyvateľa)
Bratislavský (7)	5	60 €
Trnavský (17)	14	141 €
Trenčiansky (18)	15	152 €
Nitriansky (16)	13	125 €
Žilinský (19)	15	107 €
Banskobystrický (24)	21	123 €
Prešovský (23)	20	150 €
Košický (17)	14	134 €
CELKOVO (141)	117	124 €

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

Samozrejme ide o rok 2022, kde by výsledky mohli byť odlišnejšie (hlavne v prvých vlnách „koronakrízy“, keď neboli očkovacie látky a pod. alebo pri priamom dosahu vojny na Slovenskú republiku). Taktiež výsledky sú aplikovateľné len na vybraných 117 miest a 8 samosprávnych krajov na Slovensku. Výsledky by mohli byť odlišné pri menších obciach. Dá sa predpokladať a výsledky štúdií to potvrdzujú, že výkonnosť väčších miest krízy neohrozujú tak, ako menšie obce, ktoré majú existencnejšie problémy (Surová, 2021; Przybyla, Bačík, 2021). Príspevok je však originálnym a jedným z prvých svojho druhu, pretože štatisticky na reálnych dátach ukazuje, že primátorov miest a predsedov VÚC pri opätovných kandidatúrach pandémie COVID-19 a vojna na Ukrajine zásadne neovplyvnila. Dá sa povedať, že základný predpoklad autorov sa štatisticky nepotvrdil. Zistenia, ktoré indikujú, prečo vplyv kríz vo voľbách 2022 v mestách a samosprávnych krajoch na kandidatúru predstaviteľov nevidno, je niekoľko. Z prieskumu vyplýva 5 dôležitých špecifických zistení. Prvým je, že VÚC a mestá vykazujú pri kandidatúrach primátorov a predsedov skôr motivačnejší ako reštrikčnejší charakter v období pretrvávajúcej kríz, druhým zistením je, že rozbehnuté projekty vnímajú kandidáti ako podstatnú zložku udržania sa na pozíciách decision makers, tretím zistením je, že pandémia a vojna na Ukrajine pozdvihla v mestách a samosprávnych krajoch participáciu neverejného sektora, čo kandidáti vnímajú pozitívne, taktiež zistením je značný vplyv rozvoja moderných online technológií, ktoré si samosprávne kraje a mestá v čase kríz osvojili a posledným originálnym zistením je, že hlavne primátori miest mali obavy z toho, že by ich nahradili noví a neskúsení ľudia, ktorí netušia, čo samosprávy v najbližších rokoch čaká. Jednotlivé originálne zistenia sú vysvetlené nižšie.

Prvým originálnym zistením autorov príspevku je, že sa vyvrátil základný predpoklad prieskumu. Štatistické dáta jasne preukázali, že neexistuje vplyv (negatívny) kríz na kandidatúru predsedov 8 VÚC a primátorov 117 miest. Prekvapujúcim zis-

tením je, že väčšina oslovených kandidátov potvrdila, že pandémia COVID-19 a vojna na Ukrajine mala skôr motivačnejší charakter. Z emailovej a telefonической komunikácie teda vyplynulo, že primátori nemali strach z toho, že by krízy nezvládali, ale práve naopak. Ako autori príspevku uvádzajú vyššie, môže to byť spôsobené aj vyššou ekonomickou a sebestačnejšou silou väčších miest, ktoré majú oproti menším vidieckym obciam dostatok ľudských, materiálnych, technických či finančných zdrojov. Primátori/ kandidáti miest sami potvrdili, že neexistoval odstrašujúci príklad, kedy by ich pretrvávajúce krízy od roka 2020 ovplyvnili natoľko, aby neobhajovali svoj primátorský post. Tí primátori, ktorí boli oslovení v prieskume a opätovne nekandidovali, nepotvrdili, že ich rozhodnutie nekandidovať ovplyvnila „koronakríza“ alebo vojna. Najčastejším argumentom bol odchod do dôchodku alebo nájdenie kandidáta, ktorého podporovali v kampani pred voľbami v roku 2022. Štatistické dáta realizovaného prieskumu tak jasne merateľne preukazujú, že vplyv kríz na kandidatúru predsedov VÚC a primátorov miest neexistoval.

Druhým špecifickým zistením je, že rozbehnuté projekty sú jedným z najpodstatnejších faktorov, ktoré vplyvajú na primátorov miest a predsedov VÚC opätovne kandidovať aj v čase pandémie COVID-19 a prebiehajúcej vojny na Ukrajine. Práve prebiehajúce a chystajúce projekty sa v odpovediach kandidátov v mestách aj vo VÚC objavovali najpočetnejšie. Lokálni a regionálni decision makers riešia veľké množstvo verejnopolitických oblastí, za ktoré zodpovedajú. Nepriamo ich to núti k neustálej interakcii a podpisu/ schváleniu nových inovačných projektov väčšinou financovaných z prostriedkov Európskej únie. Nie je teda zásadným prekvapením, že práve prebiehajúce a chystajúce projekty v mestách a samosprávnych krajoch boli aj vo voľbách 2022 dôležitým faktorom pre udržanie si svojej rozhodovacej lokálnej či regionálnej pozície. Mnoho projektov prebieha aj po voľbách 2022 a tento faktor akoby držal primátorov a predsedov VÚC, aby dokončili rozpracované agendy, čo je logické a výsledky prieskumu to priamo štatisticky potvrdili.

Tretím zistením je, že samotní kandidáti na posty primátorov 117 miest a predsedov 8 samosprávnych krajov potvrdili vo viac ako nadpolovičnej väčšine, že počas kríz ich milo prekvapila participácia a pomoc od neverejného sektora v samosprávnych krajoch a mestách. Aj to bol jedným z prioritných faktorov, prečo primátori a predsedovia VÚC chceli zotrvať na svojich rozhodovacích pozíciách. Hlavne mnoho primátorov miest priamo v prieskume pri telefonической a emailovej komunikácii vysvetľovalo, akým spôsobom vzrastala participácia neverejného sektora v pomoci slabším, v ochote zapojiť sa do samosprávnych riešení vzniknutých krízových problémov a pod. Participácia v čase kríz akoby dopĺňala mestám a samosprávnym krajom to, čo chýbalo výkonnej lokálnej a regionálnej moci. Participácia a kandidáti na posty predsedov a výhradne miest to potvrdili, kontinuálne dopĺňa chýbajúce zdroje a pomáha stmelovať miestne a regionálne komunity, čo sa potvrdilo aj v realizovanom prieskume.

Štvrtým zistením je veľký pozitívny vplyv rozvoja moderných, hlavne online, technológií, ktoré pomohli kandidátom/ primátorom miest a predsedom VÚC pri fungovaní územnej samosprávy počas kríz. Samotní primátori a predsedovia samosprávnych krajov pred voľbami 2022 v telefonической a emailovej komunikácii

vysvetľovali, že aj po skončení kríz chcú pokračovať v budovaní technologickej infraštruktúry, aby boli mestá a VÚC pripravené rýchlejšie reagovať na vzniknuté vonkajšie vplyvy, ktoré spôsobujú pandemické a vojnové krízy. Dá sa povedať, že aj rozvoj technológií a dobré skúsenosti s osvojením si nových možností v on-line priestore pomáhali kandidátom opätovne kandidovať a negatívny vplyv kríz na ich kandidatúru tak bol značne eliminovaný.

Piatym a posledným originálnym zistením autorov príspevku je, že hlavne primátormi miest sa obávali (z emailovej a telefonической komunikácie počas prieskumu to vyplynulo) nových a neskúsených kandidátov, ktorí nemajú skúsenosti s vedením samospráv. Často sa menovaný argument objavoval v odpovediach primátorov miest. Je logické, že nové tváre akoby mali nahrádzať staré štruktúry, ale skúsenosti primátorov miest potvrdili, že sa naopak obávali nárastu populizmu, nekvality, nacionalistických a radikálnych tendencií, ktoré by z dlhodobejšieho hľadiska a v čase pretrvávajúcich kríz mali oveľa ďalekosiahlejšie negatívne dopady, ako keby na postoch primátorov ostanú „staré“ mená. Aj faktor strachu z radikalizmu bol ďalším dôvodom, prečo sa predpoklad, že krízy budú mať na kandidatúru primátorov a predsedov VÚC vo voľbách 2022 skôr negatívny/ odstrašujúci vplyv, nepotvrdil.

ZÁVER

Autori príspevku štatisticky dokázali, že neexistovala významnosť medzi krízami (COVID-19 a vojnou na Ukrajine) na Slovensku v spojených komunálnych a regionálnych voľbách v roku 2022 v opätovných kandidatúrach primátorov 117 miest a 8 samosprávnych krajov na Slovensku. Faktory, ktoré mali skôr motivačnejší ako reštrikčnejší charakter, sú napr. strach z nárastu radikalizmu pri nových a neskúsených kandidátoch, prebiehajúce a chystajúce projekty na lokálnej a regionálnej úrovni, rozvoj technológií a on-line vymožeností, vzrast participácie neverejného sektora v čase pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine a ochota meniť veci k lepšiemu a uvedomenie si stability a kontinuity pri fungovaní územnej samosprávy. Príspevok by mohol byť inšpiráciou pre hlbšie a detailnejšie skúmanie vplyvu rôznych kríz aj na menšie obce na Slovensku. Taktiež má tendenciu otvárať diskusiu o štatistických analýzach vplyvu rôznych kríz na fungovanie lokálnych a regionálnych samospráv nie len na Slovensku, ale aj v zahraničí.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BAUMGARTNER, F. – JONES, B. 1993. *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: University of Chicago Press, 1993. ISBN 978-0-226-03938-8.
- BIEBER, F. 2020. *Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic*. In: *Nationalities Papers*. Vol. 50, No. 1, p. 13-25. 2020. ISSN 1465-3923.
- MACKOVÁ, A. 2017. *Nová média v politickej komunikaci – politici, občania a online sociální síte*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2017. 242 s. ISBN 978-80-210-8745-3.
- NEKOLA, M. 2007. *Monitoring a evaluace realizovaných politik*. In: *Analýza a tvor-*

- ba veřejných politik*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 337-382. 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.
- NOVÁK, M. 2016. *Strany, volby a demokracie: Od Duvergera k Sartorimu a dále*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2016. 516 s. ISBN 978-80-7419-233-3.
- PETERS B. G. 2002. *Governance: A garbage Can Perspective*. Wien: IHS, str.1-17, 2002. ISBN 978-1-349-52376-4.
- POTŮČEK M. (a kol.). 2016. *Věřejná politika*. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2016. 396 s. ISBN 80-864-2950-4.
- PRZYBYLA, V. – BAČÍK, V. 2021. *Vybrané geografické, geopolitické a sociálno-ekonomické dopady pandémie ochorenia „COVID-19“ na Slovensku*. In: *Acta Geographica Universitatis Comenianae*. Vol. 65, No. 1, p. 43-75. 2021. ISSN 1338-6034.
- ŠTEFANČÍK, R. 2022. *Radikálny populizmus v ére pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2022. 221 s. ISBN 978-80-225-4955-4.
- SUROVÁ, S. 2021. *Virtuálny inauguračný event ASN: Nacionalizmus a pandémia*. In: *Politické vedy*. Č. 1, s. 260-263. 2021. ISSN 1335-2741.
- WONDREYS, J. – MUDDE, C. 2020. *Victims of the Pandemic? European Far-Right Parties and COVID-19*. In: *Nationalities Papers*. Vol. 50, No. 1, p. 86-103. 2020. ISSN 1465-3923.
- WOODS, E. T. et al. 2020. *COVID-19, Nationalism, and the Politics of Crisis: A Scholarly Exchange*. In: *Nations and Nationalism*. Vol. 26, No. 4, p. 807-825. 2020. ISSN 1469-8129.

MOŽNOSTI ČERPANIA PROSTRIEDKOV Z PLÁNU OBNOVY A ODOLNOSTI V REGIÓNOCH VO VOLEBNOM OBDOBÍ 2022-2026¹¹

Ing. Lukáš Chutka¹² - prof. Ing. Ivana Butoracová Šindleriová, PhD.¹³

Abstract

The main goal of the recovery and resilience plan is contribute significantly to economic growth and job creation in Slovakia. These estimates do not include the possible positive impact of structural reforms, which can be substantial. The plan could lead to a gross domestic product (GDP) gain of 1.3-2.1% by 2026. These informations also provide a positive direction for individual self-governing region. The creation of 20,000 new jobs represents an opportunity for the most backward regions in Slovakia. The reforms and investments in the plan will help Slovakia become more sustainable, resilient and better prepared for the challenges and opportunities of the green and digital transitions. Among the challenges are the increase of capacities in kindergartens and primary schools, support for the establishment of new general medicine and pediatric clinics in the regions, restoration of historical and monumental buildings, completion of infrastructure, or targeted subsidies intended for national parks and the development of tourism in Slovakia. We will analyze all challenges across all components of the Recovery and Resilience Plan, and summarize these options for use in municipalities in the next election period.

KEYWORDS: *Recovery and resilience plan, electoral program, self-governing region, the reforms*

ÚVOD

Na základe prepuknutia pandémie COVID – 19 prijala Európska únia opatrenia, aby zmiernila dopady poklesu ekonomík jednotlivých krajín. Plán obnovy a odolnosti v podmienkach Slovenskej republiky pozostáva z osemnástich komponentov. V rámci týchto komponentov sa Slovensko zaviazalo vykonať 66 reforiem a splniť 66 investícií. Pri plnení týchto reforiem a investícií boli nastavené ciele a míľniky, ktoré musíme ako krajina dodržať. Ciele aj míľniky sú rozdelené na vnútroštátne a európske. V prípade splnenia všetkých míľnikov a cieľov by Slovensko v rámci Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti mohlo dostať finančné prostriedky vo výške 6,3 miliardy eur.

1 PLÁN OBNOVY A ODOLNOSTI V PODMIENKACH – PRÍSUN FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV DO SAMOSPRÁV

Plán obnovy a odolnosti v podmienkach Slovenskej republiky pripravil pre samosprávy výzvy a priame vyzvania v jedenástich oblastiach podpory. Tieto finančné

¹¹Táto štúdia je jedným z výstupov projektu APVV-19-0108: „Inovácie v rozpočtovaní miestnych samospráv na Slovensku“.

¹² Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: chutka1@ucm.sk

¹³ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: ivana.butoracova.sindleriyova@ucm.sk

prostriedky majú pomôcť budovať modernú, zdravú a inovatívnu krajinu. Toto však nie je možné zabezpečiť iba na centrálnej úrovni, preto je potrebná spolupráca nižších úrovní. Samosprávy, obce, či obcami zriaďované inštitúcie, sa budú môcť zapojiť do Plánu obnovy a odolnosti prostredníctvom výziev a priamych vyzvaní, a tak prispieť k rastu našej krajiny a skvalitňovaniu života obyvateľov. Zo všetkých komponentov je určených až jedenásť na zlepšenie fungovania samospráv. V našej analýze sa pozrieme na vopred avizované výzvy z ktorých budú môcť prúdiť finančné prostriedky do regiónov (Plán obnovy a odolnosti, 2020).

1.1 Adaptácia na zmenu klímy

Adaptácia na zmenu klímy predstavuje piaty komponent v Pláne obnovy a odolnosti. Tento komponent sa skladá z dvoch reforiem a jednej investície. Reformy sa týkajú krajinného plánovania a ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine. Investícia s názvom *Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity* ochrániť krajinu pred výkyvmi počasia ako sú extrémne suchá či povodne. V tejto oblasti máme vyčlenených 159 mil. eur.

Tabuľka 1 Adaptácia na zmenu klímy

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Rozvojové projekty regiónov v národných parkoch Muránska planina a Poloniny	Adaptácia na zmenu klímy	obce, mestá, organizácie štátnej a verejnej správy, mimovládne organizácie a iné právnické osoby

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Do prvých výziev pre žiadateľov rozvojových projektov transformácie regiónu Národného parku Muránska Planina a Poloniny sa mohli zapojiť samosprávy, oblasťné organizácie cestovného ruchu, miestne akčné skupiny, štátne podniky pôsobiace v oprávnenom území, neziskové organizácie, územne príslušná štátna organizácia ochrany prírody, rozpočtová alebo príspevková organizácia zriadená štátom / obcou / mestom / mestskou časťou / samosprávnym krajom ale aj subjekty súkromného sektora.

V týchto výzvach boli podporované projekty ako napr. dobudovanie verejnej turistickej infraštruktúry pre celoročné aktivity poskytovanej bezplatne, nové trasovanie turistickej cesty a realizovanie náučných lokalít – bezplatne poskytované návštevníkom, všeobecný marketing potenciálu služieb regiónu určený pre obyvateľov (služba nebude určená pre podnikateľské subjekty, napr. pre tých, ktorí nehnuteľnosti prenajímajú už v súčasnosti), dobudovanie sprievodnej infraštruktúry cyklistického chodníka, vybudovanie a obnova turistickej infraštruktúry chodníkov, vytváranie moderných múzeí, múzejných zariadení, expozícií v regióne pôsobiacich múzeí a iných poznávacích lokalít a iné aktivity tohto charakteru a mnohé ďalšie (Ministerstvo životného prostredia, 2022).

1.2 Boj proti korupciám a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva

Komponent šesťnásť, boj proti korupciám a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva, obsahuje štyri reformy a štyri investície. Hlavným cieľom je zvýšenie odhaľovania a následného stíhania korupcie veľkého rozsahu.

Tabuľka 2 Boj proti korupcii a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Zriadenie centier zdieľaných služieb	Boj proti korupcii a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva	Združenia obcí zriadené v najmenej rozvinutých oblastiach
Výzva na podporu vzdelávania s cieľom zlepšenia poskytovania verejných služieb	Boj proti korupcii a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva	Verejné, štátne a súkromné vysoké školy

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

V tabuľke číslo 2 sú znázornené nástroje, ktoré sú určené na znižovanie korupcie v našej krajine. V prvom rade by malo byť z Plánu obnovy a odolnosti financované zriadenie centier zdieľaných služieb v hodnote 11,4 mil. eur. Cieľom zriadenia týchto centier je posilnenie administratívnych kapacít v regiónoch. Takéto centrá môžu slúžiť jednotlivým obciam zabezpečovať určené služby pre obyvateľov, rovnako by mali odľahčiť zamestnancov obecných a mestských úradov (Hudec, 2021).

Súčasne budú vyhlasované výzvy na podporu vzdelávania s cieľom zlepšenia poskytovania verejných služieb. Do výziev sa budú môcť zapojiť verejné, štátne a súkromné vysoké školy. Predpokladané vyhlásenie výziev je 03/2023. Výzvy bude vyhlasovať Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

1.3 Digitálne Slovensko

Digitálne Slovensko, komponent sedemnásť, má za úlohu spraviť zo Slovenska krajinu, v ktorej bude fungovať digitálne hospodárstvo, budeme pripravený na digitálne výzvy a všetky zmeny v oblasti digitalizácie. Vybudovanie eGovernmentu je neodmysliteľnou súčasťou budovania modernej krajiny. Pre pokrok je dôležité, aby krajina bola orientovaná na občana, poskytovanie moderných, kvalitných a rýchlych služieb. Vybudovanie kvalitného eGovernmentu môže prispieť k udržateľnému fungovaniu verejnej správy.

Komponent sedemnásť je rozdelený do siedmych reforiem a deviatich investícií. Celkovo na digitalizáciu Slovenska máme z Plánu obnovy vyčlenených 615 miliónov eur.

Tabuľka 3 Digitálne Slovensko

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Výzva na témy hackathonov	Digitálne Slovensko	Orgány verejnej moci so štatútom verejného obstarávateľa
Výzva pre technologickú obnovu, dobudovanie priestorov KI	Digitálne Slovensko	Prevádzkovatelia KI podľa zákona 69/2018 a 45/2011 Z.z.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Výzva na témy hackathonov- Investícia č. 6: Fast grants – Hackathony cieľom týchto grantov bude prinášať rýchle, inovatívne a pragmatické riešenia celospoločenských problémov vrátane ich dodávky, testovania a zavedenia do užívania. Prostriedky na realizáciu by víťazné projekty získali do 2 týždňov od vyhlásenia víťaza (Plán obnovy a odolnosti, 2020). Tieto výzvy sa budú otvárať počas celej implementácie Plánu obnovy a odolnosti, teda v rokoch 2022-2026. Cieľom každej výzvy bude definovať 3 orgány štátnej správy, ktoré majú problémy v digitálnej oblasti. Tieto okruhy problémov poslúžia ako témy hackathonov. Túto oblasť zastrešuje Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR.

Dobudovanie priestorov kritickej infraštruktúry je neodmysliteľná súčasť Digitálneho Slovenska. Investícia číslo osem s názvom *Rekonštrukcia a dobudovanie zabezpečených priestorov kritickej infraštruktúry (ITVS)* v sebe zahŕňa aj nástroje, ktoré majú priamy vplyv na samosprávy. V zmysle zákona č. 45/2021 o kritickej infraštruktúre Z. z. používatelia kritickej infraštruktúry majú právo vyjadrovať sa k nej, vznášať pripomienky, či návrhy na zlepšenia. Cieľom tejto investície je „*zrekonštruovať a dobudovať 72 priestorov vrátane ich procesného zabezpečenia v rámci prevádzky informačných systémov kritickej infraštruktúry v kontexte fyzickej, objektovej a technickej bezpečnosti pre prácu s režimovými dokumentmi a zabezpečiť požiadavky na riadenie dokumentov v špeciálnom režime*“ (Plán obnovy a odolnosti, 2020). Financie by mali prúdiť do 72 vybraných organizácií verejnej správy.

1.4 Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálnozdravotná starostlivosť

Starnutím obyvateľstva sa zaoberá komponent trinásť, ktorého cieľom je zabezpečovanie kvalitnej, dostupnej a komplexnej podpory ľudí s potrebou dlhodobej starostlivosti. Tento komponent stanovuje tri reformy a tri investície, prostredníctvom ktorých sa zvýši kvalita života naprieč regiónmi Slovenska.

Tabuľka 4 Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Vytvorenie nových 650 lôžok následnej starostlivosti	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	Fyzické, alebo právnické osoby s povolením na prevádzkovanie nemocnice podľa zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti
Rozšírenie a obnova kamených hospicov	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	Fyzické, al. právnické osoby s povolením na prevádzku hospicu podľa zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti
Materiálno-technická podpora 20 nových a 6 existujúcich mobilných hospicov	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	Fyzické, al. právnické osoby s povolením na prevádzku mobilného hospicu podľa zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, občianske združenie, nezisková organizácia
Rozšírenie kapacít komunitnej starostlivosti	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	Poskytovatelia sociálnych služieb, zriaďovatelia sociálnych služieb
Projektové zámery - rozšírenie kapacít komunitnej starostlivosti	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	Poskytovatelia sociálnych služieb, zriaďovatelia sociálnych služieb

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Do samospráv budú môcť smerovať prostriedky prostredníctvom piatich oblastí uvedených v tabuľke 4. Okrem technického vybudovania a materiálneho zabezpečenia hospicov, lôžok následnej starostlivosti či komunitnej starostlivosti, bude tento fakt vplývať aj na zamestnanosť v regiónoch. Reformy v tomto komponente podporujú tvorbu pracovných miest v sociálnej oblasti.

1.5 Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch

Hlavným cieľom šiesteho komponentu, *dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch*, je znížiť podiel žiakov, ktorí nedosahujú ani základné vzdelanie. Na centrálnej úrovni zabezpečiť aby mali všetci žiaci rovnaké príležitosti a aby sociálne prostredie z ktorého žiaci pochádzajú neovplyvňovalo vzdelávacie výsledky.

Tento komponent sa skladá zo šiestich reforiem a jednej investície. V súvislosti so zriaďovaním obcí na úrovni samospráv, práve v tejto oblasti budú môcť samosprávy a zriaďovatelia škôl čerpať finančné prostriedky na pokrytie potrebného. Tabuľka číslo 5 predstavuje prehľad čerpania finančných prostriedkov určených pre samosprávy v oblasti dostupnosti, rozvoja a kvality inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch.

Tabuľka 5 Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Zvyšovanie kapacít materských škôl	Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch	Zriaďovatelia v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Finančná podpora zriaďovateľom školských klubov	Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch	Zriaďovatelia ZŠ
Zavedenie pozície “Zdravotnícky pracovník” na vybranej vzorke škôl	Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch	MŠ, ZŠ, SŠ
Debarierizácia stredných škôl	Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch	Zriaďovatelia v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Výzvy určené na zvyšovanie kapacít materských škôl financované z mechanizmu Plánu obnovy a odolnosti sú určené pre zriaďovateľov v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Cieľom týchto výziev je dobudovať viac ako 12 000 miest v materských školách. Plán obnovy a odolnosti vyčlenil 70 mil. eur v oblasti zvyšovania kapacít materských škôl.

Finančná podpora zriaďovateľom školských klubov je zameraná na kompenzáciu poplatkov v školskom klube detí za žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Z tejto výzvy môžu čerpať finančné prostriedky základné školy, špeciálne základné školy, spojené školy, ktoré majú školský klub. Táto výzva by mala mať pozitívny vplyv na takmer 5000 žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Cieľom oblasti zdravotníckeho pracovníka na školách je včasná identifikácia zdravotných problémov u detí a žiakov. Tento nový zamestnanec, by mal byť nepedagogický pracovník, ktorý by vedel odsledovať ochorenia detí a zároveň podporovať zdravý životný štýl na školách. Zriaďovatelia škôl sa môžu uchádzať aj o finančné prostriedky na debarierizáciu školských budov na všetkých úrovniach. To znamená odstránenie fyzických, informačných aj technických bariér.

1.6 Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií

Cieľom komponentu deväť je prinavrátiť Slovensku možnosť rozvíjania vedy a výskumu. Financovanie týchto oblastí je veľmi náročné, a preto Slovensko v posledných desaťročiach túto oblasť zanedbávalo. Plán obnovy a odolnosti vyčlenil balík financií, ktorý má pomôcť k zvýšeniu konkurencieschopnosti našej krajiny v oblasti vedy a výskumu.

Tabuľka 6 Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Stáže doktorandov a zamestnancov medzi podnikmi a akademickými výskumnými organizáciami	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií	Výskumné inštitúcie, vysoké školy, podniky, zahraničné vedecko-výskumné inštitúcie, záujmové združenia právnických osôb, samosprávne kraje
Transformačné a inovačné konzorciá	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií	Výskumné inštitúcie, vysoké školy, podniky, zahraničné vedecko-výskumné inštitúcie, záujmové združenia právnických osôb, samosprávne kraje
Kapitálové vstupy na podporu začínajúcich podnikov	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií	Podniky, záujmové združenia právnických osôb, samosprávy
Kapitálové vstupy vo fáze rozvojového financovania	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií	Podniky, záujmové združenia právnických osôb, samosprávy
Mikroúvery - “zelená” a “digitálna” pôžička	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií	Podniky, záujmové združenia právnických osôb, samosprávy

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Stáže doktorandov a zamestnancov medzi podnikmi a akademickými výskumnými organizáciami majú podporiť spoluprácu firiem, akademického sektora a organizácií, ktoré sa zaoberajú výskumom a vývojom. Z Plánu obnovy a odolnosti budú financované štipendiá, aby takýto výskumníci mohli pokračovať vo svojich výskumoch,

prípadne rozvíjať nové poznatky. Cieľom ďalšej oblasti v tomto komponente bude vznik transformačných a inovačných konzorcií. Tieto konzorciá by mali fungovať na partnerskom princípe a mali by spájať inštitúcie z rôznych oblastí.

Kapitálové vstupy na podporu začínajúcich podnikov a kapitálové vstupy vo fáze rozvojového financovania, majú za cieľ zvýšiť podiel inovujúcich podnikov. Tieto podniky by mali fungovať predovšetkým na báze digitálnych a zelených inovácií.

1.7 Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie

Dvanásť komponent predstavuje snahu o vytvorenie modernej a dostupnej starostlivosti o duševné zdravie. Vzniká potreba modernizácie celého systému psychiatrickej a psychologickkej zdravotnej starostlivosti, podpora prevencie duševného zdravia a prevencia vzniku porúch. Komponent po postavený na štyroch reformách a piatich investíciách.

Tabuľka 7 Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Vybudovanie psycho-sociálnych centier	Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie	poskytovatelia zdravotnej starostlivosti
Doplnenie siete psychiatrických stacionárov	Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie	poskytovatelia zdravotnej starostlivosti
Humanizácia oddelení v ústavnej starostlivosti	Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie	poskytovatelia zdravotnej starostlivosti
Vybudovanie špecializovaných centier pre poruchy autistického spektra PAS	Humánna, moderná a dostupná starostlivosť o duševné zdravie	poskytovatelia zdravotnej starostlivosti

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Pre regióny je dôležitá lepšia dostupnosť zdravotnej starostlivosti v oblasti duševného zdravia. Všetky oblasti tohto komponentu určené na podporu samospráv prispievajú k humánnej, modernej a dostupnej zdravotnej starostlivosti naprieč všetkými regiónmi Slovenskej republiky.

1.8 Moderná a dostupná zdravotná starostlivosť

Súčasťou komponentu jedenásť je skvalitnenie zdravotníctva a zabezpečenie lepšej dostupnosti zdravotnej starostlivosti. Ministerstvo zdravotníctva má na podporenie vybudovania ambulancií vyčlenených viac ako 10 miliónov eur.

Tabuľka 8 Moderná a dostupná zdravotná starostlivosť

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Podpora vzniku nových ambulancií všeobecného lekárstva a pediatrie v regiónoch	Moderná a dostupná zdravotná starostlivosť	poskytovatelia všeobecného lekárstva pre dospelých a všeobecného lekárstva pre deti a dorast

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Cieľom podpory v tejto oblasti je vybudovanie 170 ambulancií všeobecných lekárov v oblastiach, kde takéto ambulancie nie sú dostupné. Aktuálne medzi tieto oblasti patria okresy Považská Bystrica, Zlaté Moravce, Krupina a Poltár. Najmenej ambulancií v oblasti pediatrie majú okresy Krupina, Veľký Krtíš, Gelnica a Malacky. Tieto výzvy majú za cieľ znížiť dopady generačnej výmeny lekárov všeobecného lekárstva a pediatrov (Združenie miest a obcí, 2022).

1.9 Vzdelávanie pre 21. storočie

Vzdelávanie by sa malo prispôsobovať potrebám súčasnej spoločnosti. Toto je zahrnuté do cieľov v siedmom komponente. Nové vzdelávanie by malo fungovať na implementácii dvoch reforiem a aplikácií dvoch investícií. V tomto komponente by malo byť investovaných vyše 465 miliónov eur.

Tabuľka 9 Vzdelávanie pre 21. storočie

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Zvyšovanie kapacít základných škôl	Vzdelávanie pre 21. storočie	Zriaďovatelia v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Odstránenie dvojzmennej prevádzky základných škôl	Vzdelávanie pre 21. storočie	Zriaďovatelia v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Podpora na výstavbu "Centier učenia sa"	Vzdelávanie pre 21. storočie	Zriaďovatelia v zmysle § 19 ods. 2 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Učitelia pre 21. storočie - zriadenie regionálnych centier podpory učiteľov	Vzdelávanie pre 21. storočie	Obce, alebo organizácie zriadené obcou, školy alebo školské zariadenia, vysoké školy, neziskové organizácie, občianske združenia, nadácie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plánu obnovy: Výzvy- samosprávy

Zriaďovatelia základných škôl budú môcť čerpať z Plánu obnovy a odolnosti prostriedky na pokrytie nákladov spojených s kapacitným zväčšovaním základných škôl. V tejto oblasti budú financované projekty v celkovej výške vyše 33 miliónov eur, čo predstavuje pre samosprávy výraznú pomoc pri nadstavbách alebo prístavbách základných škôl.

Minimálne 49 základných škôl funguje na dvojzmennej prevádzke. Plán obnovy a odolnosti reflektuje na túto situáciu a z roho dôvodu vyčlenil finančné prostriedky, aby takáto situácia v budúcnosti nenastala. Zriaďovatelia budú môcť žiadať dotácie na nadstavby, novostavby či prístavby škôl.

Nasledovné oblasti by mali zabezpečiť, aby sa zvýšila kvalita vzdelávacieho procesu, čo by malo priniesť zlepšenie výsledkov žiakov na medzinárodných testovaniach. Z toho dôvodu je potrebné zlepšovať kvality samotných učiteľov. Je potrebné aby učители disponovali okrem kvalitného nehmotného vybavenia aj lepším materiálnym zabezpečením a didaktickými pomôckami.

1.10 Obnova budov

Obnova budov spadá do kompetencií Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky. Túto oblasť upravuje Komponent dva Plánu obnovy a odolnosti. Cieľom je zlepšenie stavebno-technického stavu verejných historických a pamiatkovo chránených budov. Podmienkou obnovy budov je zlepšenie jej energetického stavu minimálne o 30%. Tieto finančné prostriedky majú podporiť štátne, mestské a obecné budovy a financovať ich rekonštrukciu a obnovu.

Tabuľka 10 Obnova budov

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadateľa
Obnova historických a pamiatkových budov	Obnova budov	Štát (správca majetku štátu), vyšší územný celok, obec, verejnoprávna inštitúcia

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plánu obnovy: Výzvy- samosprávy

Samosprávy sa môžu uchádzať o tieto finančné prostriedky vo viacerých etapách – výzvach, ktoré budú vyhlasované počas celého trvania Plánu obnovy a odolnosti. Celkovo je na obnovu historických budov vyčlenených z Plánu obnovy a odolnosti vyše 213 miliónov eur.

1.11 Udržateľná doprava

Tretí komponent s názvom udržateľná doprava smeruje k vytvoreniu čistejšieho, inteligentnejšieho, bezpečnejšieho a efektívnejšieho dopravného sektora. Prijatie opatrení zlepší podmienky pre vytvorenie ekologickejších foriem dopravy. Cestujúci by mali využívať železničnú, či autobusovú dopravu. Komponent pozostáva zo štyroch reforiem a štyroch investícií.

Tabuľka 11 Udržateľná doprava

Oblasť	Komponent	Oprávnení žiadatelia
Podpora výstavby cyklistickej infraštruktúry	Udržateľná doprava	mestá, VÚC, rozpočtové alebo príspevkové organizácie zriadené mestami, obcami a VÚC (projekty v mestách s počtom obyvateľov nad 20 tisíc s presahom najviac 5 km do okolitých obcí)
Pilotná výzva na podporu budovania nabíjacej infraštruktúry pre obce a VÚC	Udržateľná doprava	okresné mestá, mestá v sídle VÚC, VÚC, nimi zriadené organizácie
Podpora budovania nabíjacej infraštruktúry pre elektromobily v obciach a VÚC	Udržateľná doprava	okresné mestá, mestá v sídle VÚC, VÚC, nimi zriadené organizácie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Plán obnovy: Výzvy- samosprávy

Podpora výstavby cyklistickej infraštruktúry je adresne smerovaná do samospráv a ľudia pocítia jej dopady takmer okamžite. Budovanie cyklochodníkov a cyklotrás patrí k neodmysliteľnej súčasť budovania modernej infraštruktúry. Plán obnovy a odolnosti počíta s celkovými investíciami vo výške miliónov eur na rozvoj cyklistickej dopravy.

Budovanie nabíjacej infraštruktúry pre obce a VÚC znamená vytvorenie nabíjajúcich staníc pre elektromobily a vodíkových plniacich staníc. Cieľom tejto podpory je zníženie emisie skleníkových plynov. Nabíjacie stanice by sa mali dostať aj do menších miest či odľahlých lokalít.

ZÁVER

Z analýzy Plánu obnovy a odolnosti vyplýva, že v nasledujúcom volebnom období budú mať samosprávy veľké možnosti rozvoja v rôznych oblastiach. Či už pôjde o dopravu, zdravotníctvo, školstvo alebo cestovný ruch bude iba na samosprávach, mestách alebo zriadených organizáciách či tieto príležitosti využijú v prospech všetkých obyvateľov.

Plán obnovy a odolnosti môže slúžiť ako nástroj na regionálny rozvoj. Samosprávy sa budú môcť zapojiť do veľkého počtu výziev a priamych vyzvaní prostredníctvom jedenástich komponentov.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- HAJKO, J. 2021. *Reforma verejnej správy a potreba ďalšej decentralizácie z pohľadu podnikateľov*. Dostupné z: <https://www.alianciapas.sk/wp-content/uploads/2021/06/Reforma-verejnej-spravy-PAS-jun2021.pdf>
- HUDEEC, M. 2021. *Dedinám a menším obciam chýbajú ľudia. Pomôcť im majú centrá zdieľaných služieb*. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/dedinam-a-mensim-obciam-chybaju-ludia-pomocť-im-maju-centra-zdielanych-sluzieb/>
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. 2022. *Výzvy zamerané na podporu rozvojových projektov transformácie regiónov Národného parku Muránska Planina a Poloniny*. Dostupné z: <https://www.minzp.sk/poo/np-muranska-poloniny/>
- NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti. Operational Arrangements between the Commission and Slovakia pursuant to Regulation (EU) 2021/241.
- PLÁN OBNOVY A ODOLNOSTI. 2020. *Cestovná mapa k lepšiemu Slovensku*. Dostupné z: <https://www.planobnovy.sk/site/assets/files/1019/kompletny-plan-obnovy.pdf>
- System implementácie Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky. Dostupné z: https://www.planobnovy.sk/site/assets/files/1236/sipoo_verzia_1_1_final.pdf
- VYKONÁVACIE ROZHODNUTIE RADY o schválení posúdenia plánu obnovy a odolnosti Slovenska. Dostupné z: https://www.planobnovy.sk/site/assets/files/1232/vykonavacie_rozhodnutie_rady_eu_priloha_sk.pdf
- Zákon č. 45/2021 o kritickej infraštruktúre a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*
Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- ZDRUŽENIE MIEST A OBCÍ. 2022. *Podpora 170 nových ambulancií všeobecného lekárstva a pediatrie v ohrozených regiónoch*. Dostupné z: <https://www.zmos.sk/podpora-170-novych-ambulancii-vseobecneho-lekarstva-a-pediatrie-v-ohrozenych-regionoch-oznam/mid/469715/.html>

ZASTÚPENIE MLÁDEŽE VO VOĽBÁCH 2022

Mgr. Monika Kmet'ová¹⁴

Abstract

Demokracia stojí na aktívnom občianstve, na obyvateľoch štátu, ktorí si nie len volia svojich zástupcov, ale aktívne sa zapájajú do verejného života a zaujímajú sa oň. Významnou skupinou tvoriacou približne tretinu obyvateľstva je mládež. Často sa na ňu však zabúda. O tom, že mladých ľudí treba prizývať do rozhodovacích procesov a počúvať ich, sa čím ďalej, tým viac rozpráva. Aká je však realita v slovenských podmienkach? Majú mladí ľudia záujem kandidovať a zapájať sa do verejného života na lokálnej alebo regionálnej úrovni? A aké majú na vstup do regionálnej a lokálnej politiky podmienky? V príspevku hodnotíme mieru pasívnej účasti mladých ľudí v komunálnych a regionálnych voľbách 2022, berieme tiež do úvahy postoj jednotlivých politických subjektov k problematike účasti mládeže na verejnom živote a vyvodzujeme dôsledky, ktoré vyplývajú zo zistených skutočností.

KEYWORDS: voľby, mládež, pasívne volebné právo, participácia

ÚVOD

Mládež na Slovensku nie je pre politikov rovnocenným partnerom. Aktívnych mladých ľudí je málo, tí najšikovnejší utekajú za štúdiom či prácou do zahraničia a Slovensko tak čelí dlhodobu viacerým problémom s tým spojeným. Jedným z najhlavnejších je tzv. odliv mozgov, čo znamená. Zatiaľ sa však nezdá, že by absenciu mládeže vo verejnom živote vnímali volení zástupcovia zásadný problém.

Mladých ľudí je v politike ešte menej, než tých aktívnych v spoločnosti. Chýbajú nám nástroje na aktívne zapájanie mladých ľudí do politických procesov, ale taktiež aj k vychovávaniu aktívnych občanov, ktorí sa zaujímajú o svoju krajinu. Nástroj demokracie, ktorý môže poslúžiť ako ukazovateľ sú voľby, ktoré sa na národnej úrovni konajú do niektorej z verejne volených ustanovizní každý rok. Volebná účasť je však skoro vo všetkých voľbách relatívne nízka. A práve skupina občanov, ktorá je v tejto oblasti jedna z najabsentujúcejších sú mladí ľudia. Tí nie len že nekandidujú, ale často k volebným urnám ani nechodia.

V tomto článku analyzujeme na základe dostupných údajov aktuálny stav nastavenia mladých ľudí na Slovensku voči politickému životu a sumarizujeme ich pasívnu volebnú účasť v spojených voľbách do vyšších územných celkov s komunálnymi voľbami, ktoré sa uskutočnili v jeseni 2022.

1 MLADÍ ĽUDIA A ICH MIESTO V SPOLOČNOSTI

Podľa posledného sčítania obyvateľov, ktoré prebehlo v roku 2020 tvorí v aktuálne mládež zhruba 10% obyvateľstva Slovenska. Mládež je špecifická skupina, ktorú môžeme formálne zarámcovať hlavne vekom, kde sa najčastejšie používa štan-

¹⁴ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: kmetova3@ucm.sk

dard Európskej únie, ktorý hovorí, že mládež je vo veku od 13 do 30 rokov. Okrem faktoru veku, však špecifickosť tejto skupiny dotvárajú rôzne psycho-sociálne javy, spoločenské očakávania, prechod od vzdelávania k uplatneniu sa na trhu práce, a mnoho ďalšieho. Mladí ľudia si zakladajú rodiny, formujú svoj svetonázor, politické myslenie, hľadajú si svoje miesto na svete. Toto všetko sú aspekty, ktoré túto skupinu obyvateľstva výrazne odlišujú od skupiny detí, dospelých v produktívnom veku či seniorov. Je preto dôležité, aby aj mládežníci mali svojich zástupcov v politických procesoch. Mladých ľudí, ktorí budú relevantne zastupovať ich záujmy, informovať spoločnosť o problémoch, ktoré ich trápia a výzvach, ktorým čelia.

Takmer 20 percent mladých ľudí na Slovensku spadá do skupiny NEET, čo znamená, že neštudujú, nepracujú, neškolia sa, ani sa inak nesnažia zmeniť svoju aktuálnu situáciu. (Buchláková, 2021) Títo ľudia nie sú evidovaní na úradoch práce a štát o nich nemá akékoľvek informácie. Hovoríme teda o niekoľko tisícovej skupine občanov, o ktorej nikto nič nevie. Chýbajú dáta prečo sú nezamestnaní, prečo ďalej nepokračujú vo vzdelávaní, alebo aké ďalšie problémy im bránia v úspešnom uplatnení sa na trhu práce.

Z legislatívneho hľadiska majú mladí ľudia rovnaký prístup k participácii na verejnom živote ako všetci ostatní. Formálne podmienky by teda vytvorené boli. Faktické sú však mierne odlišné. Za posledných 30 rokov svojej existencie Slovensko, a teda ľudia reprezentujúci štát, nevytvorili z verejného priestoru dostatočne inkluzívne prostredie. Politika sa stala záležitosťou vybraných politických strán a jednotlivcov, a vonkoncom neodráža zastúpenie spoločnosti. V politike absentuje reprezentatívne zastúpenie žien, minorít žijúcich na Slovensku, ľudí s hendikepom, či mládežníkov. O tom, že takýto je dlhodobý status quo svedčia prieskumy o nezaujme či nerozumení politike. Už v roku 2005 sa v komparatívnom medzinárodnom výskume politickej participácie (EUYOUPART) mládež na Slovensku spomedzi ôsmich sledovaných krajín umiestnila v záujme o politiku na poslednom mieste. (Macháček, 2005) Podľa prieskumu Rady mládeže Slovenska z roku 2020 je zjavné, že viac ako 56% mladých ľudí na Slovensku si myslí, že politike skôr nerozumie, sú presvedčení, že nemajú názory, ktoré by stálo zato vypočuť si a zároveň majú buď malý alebo žiaden vplyv. Prieskum tiež zistil, že mladí ľudia si síce myslia, že demokracia je pre ich krajinu najlepším politickým systémom, avšak len približne polovica z nich má pocit, že rozumie ako politika a spoločnosť fungujú, pričom najmenej zorientované sa cítia byť ženy. (RMS, 2020)

Podľa štúdie nadácie FES, ktorá prebehla v roku 2021 v siedmich rôznych krajinách v Európe (krajiny V4 a pobaltské štáty), sa ukazuje, že v oblastiach, v ktorých štúdia definuje hlavné problémy života a sebarealizácie mládeže, ktoré samotná mládež definuje ako úroveň vzdelávacieho systému, náročnosť (najmä finančná) zakladania si rodín, s čím súvisí aj oneskorené osamostatňovanie sa mladých ľudí. V rámci meraných krajín, sa slovenskí mládežníci umiestnili na poslednom mieste v oblasti nedôvery a negatívneho naladenia voči Európskej únii. (FES, 2022)

O nedôvere mladých ľudí v aktuálne fungovanie spoločnosti svedčí aj ich postupný príklon k extrémistickým a populistickým stranám. Aj napriek faktu, že mladí ľudia sa dnes majú lepšie ako ich rovesníci pred desiatimi, či dvadsiatimi rokmi, hlavný

rozdiel je podľa Gyárfásovej vo vnímaní svojho postavenia v spoločnosti. Mladých ľudí na Slovensku, ale aj širšie v stredo európskom regone spája nedôvera voči štandardným politikom a politickým stranám. (Euractiv, 2017) Ukazuje sa teda, že dlhodobý nezáujem o postavenie mladých ľudí prináša výsledky vo forme frustrovanej mladej generácie, ktorá necíti istoty a podporu vlastnej krajiny. (Čavojská, Besedová, 2019)

Z uvedeného vyplýva, že nálady slovenskej mládeže sa odrážajú formou negatívnych tendencií. Mladí ľudia sa prikláňajú k populistickým, či extrémistickým stranám, neveria Európskej únii, a vo všeobecnosti sa necítia zainvolovaní do verejného života. Chýba proaktívny prístup štátu vo vytváraní podmienok vhodných pre zapojenie mladých ľudí do rozhodovacích procesov. Zostávajú im na to len verejné volené funkcie, do ktorých môžu kandidovať buď ako nezávislí kandidáti, alebo po záštitou politickej strany. V roku 2022 mali v dvojítých voľbách mladí ľudia hneď niekoľko príležitostí ako sa uchádzať o verejný mandát a angažovať sa tak v politike.

2 PASÍVNE VOLEBNÉ PRÁVO MLÁDEŽE VO VOĽBÁCH V ROKU 2022

V roku 2022 sa na Slovensku uskutočnili dvoje voľby, v rámci zefektívnenia samotného hlasovacieho procesu, ale aj za účelom zvýšenia volebnej účasti sa rozhodlo, že sa komunálne a regionálne voľby uskutočnia naraz. Predseda Národnej rady Slovenskej republiky sa pre termín týchto volieb rozhodol určiť deň 29. november, ktorý bol súčasťou predĺženého sviatočného víkend, práve to sa mohlo javiť ako faktor, ktorý zvýši šance na vyššiu účasť vo voľbách. Spojenie volieb do jedného volebného dňa síce pomohlo regionálnym voľbám, teda voľbám do vyšších územných celkov, ktorých účasť sa zvýšila o 14 % oproti predchádzajúcim voľbám, čo predstavuje 43,74%, no naopak, pri komunálnych voľbách účasť klesla, oproti predchádzajúcim voľbám o 2,5%, čo znamená, že k volebným urnám v tomto prípade prišlo 46,19% oprávnených voličov. Napriek uvedeným skutočnostiam, však Štatistický úrad konštatoval, že sa ambíciu zvýšiť účasť vo voľbách podarilo naplniť. (TASR, 2022)

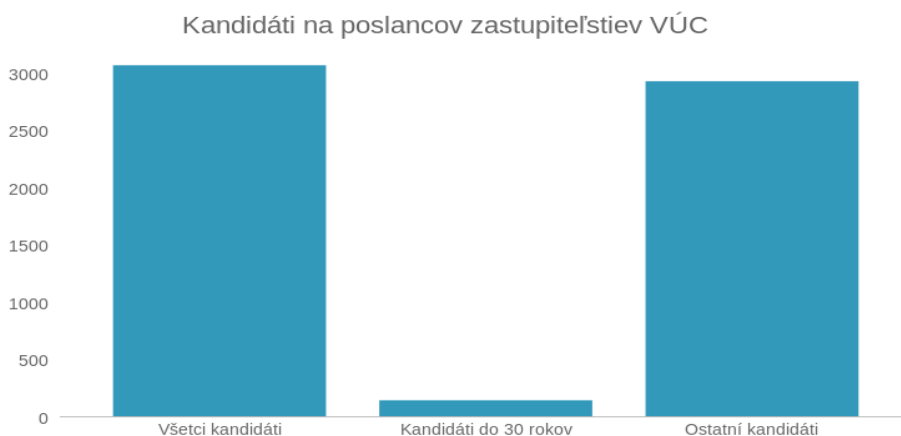
Koľko mladých ľudí sa však rozhodlo v týchto voľbách kandidovať? V nasledujúcich podkapitolách sa pozrieme bližšie na jednotlivé voľby aj na stav reprezentácie mládežníckych kandidátov na jednotlivé funkcie v oboch prípadoch v rámci celého Slovenska.

2.1 Voľby do vyšších územných celkov

V tzv. župných voľbách, alebo voľbách do vyšších územných celkov si občania môžu každé 4 roky zvoliť svoju predsedu vyššieho územného celku a poslancov zastupiteľstva. V týchto voľbách tvoria volebné obvody jednotlivé kraje.

Vo voľbách do vyšších územných celkov kandidovalo v roku 2022 na pozíciu poslanca alebo poslankyne zastupiteľstva VÚC z celkového počtu 3059, dohromady 139 kandidátov vo veku do 30 rokov, čo činí 4,54% z celkového počtu kandidátov.

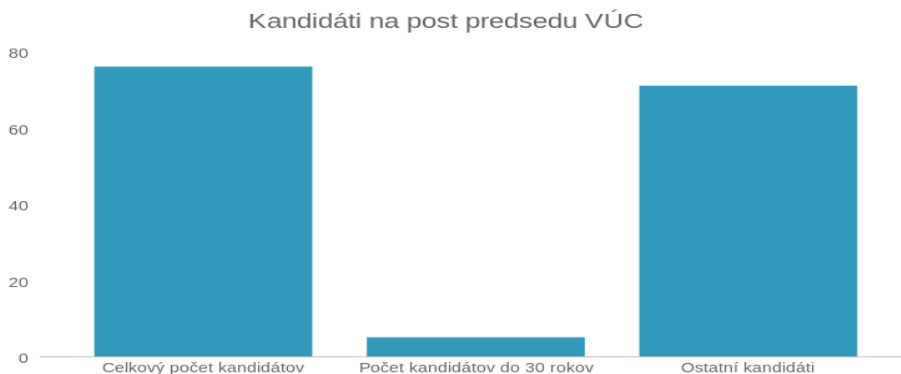
Graf 1 Zastúpenie mládeže medzi kandidátmi na poslancov VÚC

Zdroj: volbysr.sk, vlastné spracovanie.

Taktiež v regionálnych voľbách, ale na pozíciu predsedu alebo predsedníčky samosprávneho kraja kandidovalo z celkového počtu 76 kandidátov, presne 5 kandidátov do 30 rokov, čo činí 6,58%. Týchto 5 kandidátov tvorilo presne jeden kandidát za Banskobystrický kraj, dvaja za Prešovský kraj, a po jeden za Nitriansky a Košický.

Graf 2 Zastúpenie mládeže medzi kandidátmi na post predsedu VÚC

Zdroj: volbysr.sk, vlastné spracovanie.

Z hľadiska regionálneho rozloženia si za poslancov vyšších územných celkov najviac trúfli obyvatelia Prešovského kraja, Nitrianskeho kraja a Žilinského. Najmenej mladých ľudí kandidovalo do zastupiteľstva VÚC v Trnavskom kraji.

Graf 3 Zastúpenie mladých kandidátov na poslancov VÚC v jednotlivých krajoch

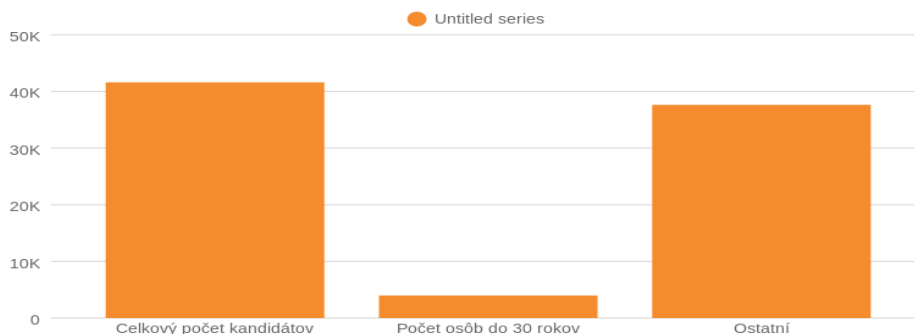
Zdroj: volbysr.sk, vlastné spracovanie.

2.2 Komunálne voľby

V komunálnych voľbách si občania môžu každé 4 roky zvoliť svojich starostov alebo primátorov, a takisto aj poslancov či poslankyne miestnych komunálnych zastupiteľstiev, v ich obciach alebo mestách. V komunálnych voľbách v roku 2022 kandidovali mladí ľudia takto:

Na pozíciu poslanca obecného, respektíve mestského zastupiteľstva, kandidovalo z celkového počtu 41614 kandidátov 3975 vo veku do 30 rokov. Tento počet mladých ľudí tvoril 9,55% z celkového počtu kandidátov.

Graf 4 Zastúpenie mládeže medzi kandidátmi na poslancov obecných zastupiteľstiev

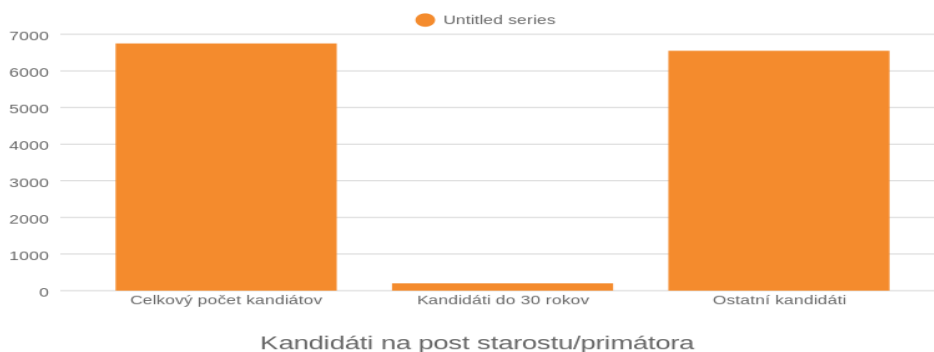

Komunálne voľby 2022 - poslanci

Zdroj: volbysr.sk(b), vlastné spracovanie.

V komunálnych voľbách si kandidovať na pozíciu starostu obce alebo primátora mesta z celkového počtu 6750 kandidátov vyskúšalo presne 200 zástupcov mládeže. Mládežníckych kandidátov teda tvorilo len necelých 3% zo všetkých kandidujúcich občanov.

Graf 5 Zastúpenie mládeže medzi kandidátmi na starostu/primátora

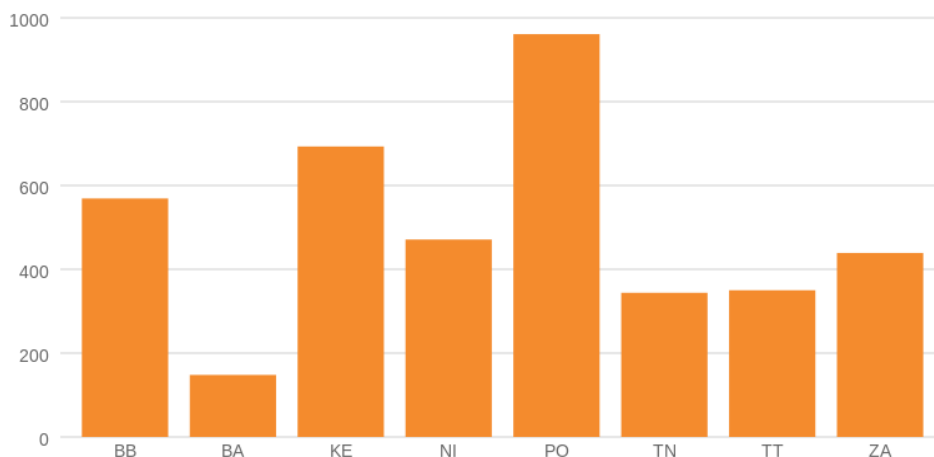

Zdroj: volbysr.sk(b), vlastné spracovanie.

Na pozície poslancov obecných a mestských zastupiteľstiev kandidovalo najviac mladých kandidátov opäť v Prešovskom kraji. Na druhom mieste sa v poradí najviac mladých kandidátov uchádzalo o mandát v Košickom kraji a potom v Banskobystrickom. Najmenej mladých ľudí kandidovalo v Bratislavskom kraji.

Graf 6 Zastúpenie mládeže na pozície poslancov obecných zastupiteľstiev podľa krajov

Zastúpenie mladých kandidátov na poslancov obecných zastupiteľstiev jednotlivých krajoch

Zdroj: volbysr.sk(b), vlastné spracovanie.

2.3 Sumarizácia

Na vyššie uvedeníých údajov je možné hodnotiť, že mládež sa síce zapája do verejného života aj prostredníctvom kandidovania na rôzne verejné funkcie, ale tento pomer je stále veľmi nízky. Na komunálnej úrovni je pomer mladých kandidátov mierne vyšší, čo môže dokazovať, že lokálna politika sa mladých ľudí týka viac ako regionálna a cítia sa v nej viac doma. Naproti tomu regionálna, zostáva (nielen) mladým ľuďom aj naďalej vzdialenejšia. Tomu nasvedčuje počet nie len mládežníckych kandidátov, ale aj celkový počet kandidátov ako aj doterajšia história volebnej účasti, ktorá sa však týmto rokom vďaka spojeniu týchto volieb v jeden deň, mierne dorovнала voľbám na komunálnej úrovni.

Z pohľadu zastúpenia mládežníckych kandidátov v jednotlivých krajoch (graf č.3 a graf č.6) je zrejmé, že najviac mladých ľudí si trúfa kandidovať na poslancov obecných/miestnych zastupiteľstiev ale aj do zastupiteľstiev VÚC v Prešovskom kraji. Toto zistenie je zaujímavé, nakoľko práve na východnom Slovensku je miera politickej angažovanosti zo strany politických strán, či štátneho vplyvu najmenšia. Možno práve to mladí ľudia vnímajú ako aktivizujúci prvok a sami sa snažia prejavíť záujem.

ZÁVER

Mladí ľudia sa do politiky nehrnú. Svedčia o tom prieskumy, štúdie ale aj celková nálada v spoločnosti, ktorú pravidelne testujú niektoré z volieb. V roku 2022 sa udiali dvojité voľby, v ktorých boli spojené komunálne voľby s voľbami do vyšších územných celkov, udiali sa v jeden deň s víziou zvýšenia volebnej účasti. Táto hypotéza sa naplnila ale len do tej miery, že volebná účasť vo voľbách do VÚC sa takmer vyrovnala komunálnym voľbám.

V týchto voľbách najväčšiu mieru chuti po politickej angažovanosti vo volených funkciách prejavili mladí ľudia z východného Slovenska, najviac ich totiž v oboch voľbách kandidovalo práve z Prešovského kraja. Ich úspešnosť je však otázka, a ťažko hovoriť o tom, či ich práve neúspech neodradí od ďalej politickej angažovanosti. Negatívne nálady v skupine mladých ľudí na Slovensku sú dlhoročne mapované rôznymi inštitúciami a neziskovými organizáciami, ktoré sa práci s mládežou a aktívnemu občianstvu venujú mimo aktivít štátu.

Možno teda tvrdiť, že aj tieto voľby dokázali, že mladí ľudia to ešte so Slovenskom nevzdali, majú chuť pridať sa k správe vecí verejných a trúfajú si aj kandidovať na verejné pozície.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BUCHLÁKOVÁ, L. 2021. *Takmer päťina mladých Slovákov sa nevzdeláva ani nepracuje. Situáciu zhoršuje pandémia*. [online.] Dostupné na: <<https://www.trend.sk/nazory-a-komentare/takmer-patina-mladych-slovakov-nevzdelava-ani-nepracuje-situaciu-zhorsuje-pandemia>>
- ČAVOJSKÁ, K., BESEDOVÁ, M. 2019. *Participácia: Cesta mladých ľudí k poli-*

- tikám*. Rada mládeže Slovenska, Bratislava: 2019. Dostupné na:< https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/vystupy_np_parti/2020/august_september/1_P0178_PP2_Participacia_cesta_mladych_%20ludi_k_politikam.pdf>
- EURACTIV, 2017. *Mladí ľudia a politika: nedôvera a radikalizácia*. [online.] Dostupné na:< <https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/mladi-ludia-nedove-ra-radikalizacia/>>
- FES, 2022. *Výskumná správa o mladých na Slovensku: Nespokojní a predsa zostávajú*. Bon, Nemecko: 2022. ISBN: 978-3-98628-078-9
- MACHÁČEK, L. 2005. *Politická participácia mladých ľudí v Európe: záverečná správa z výskumu EUYOUPART*. Trnava : CERYS, FF UCM, 2005, s. 5.
- RMS, 2020. *Prieskum: Väčšina mladých ľudí verí v demokraciu, ale neverí politikom*. [online.] Dostupné na:< <https://mladez.sk/2020/11/14/prieskum-vacsina-mladych-ludi-veri-v-demokraciu-ale-neveri-politikom/>>
- VOLBYSR.SK, Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2022. [online.] Dostupné na:<<https://volbysr.sk/osk/sk/>>
- VOLBYSR.SK(b), Voľby do orgánov samosprávy obcí 2022. [online.] Dostupné na:< <https://volbysr.sk/oso/sk/>>
- TASR, 2022. Účasť vo voľbách do VÚC sa zvýšila, v komunálnych mierne poklesla. [online.] Dostupné na:< <https://spravy.pravda.sk/regionalne-volby-2022/clanok/645423-ucast-vo-volbach-do-vuc-sa-zvysila-v-komunalnych-mierne-pokles-la/>>

ANALÝZA SÚVISLOSTI OSOBNÉJ IDENTITY A OBČIAN-SKEJ IDENTITY VO VOĽBÁCH: NÁRAZ NACIONALISTICKY ORIENTOVANÝCH KANDIDÁTOV A ICH (NE)ÚSPECH V KOMUNÁLNYCH VOĽBÁCH A VOĽBÁCH DO VÚC

Mgr. Stela Olejárová¹⁵

Abstract

Elections are an essential part of a democratic system, allowing us to change the political representatives in a peaceful way. This article deals with the analysis of the structure of collective identity on two levels. The first level analyzes identity from the point of view of personal identity on a micro level. That is, an individual as a member of a society belonging to a group with common characteristics. The second level deals with the issue of macro-level identity, collective identity. The main ambition of the article is to point out the connections between specific characteristics and features of collective identity, which directly influence the events of election campaigns and elections.

KEYWORDS: *identity, personal identity, collective identity, elections*

ÚVOD

Voľby predstavujú mechanizmus, ktorý zabezpečuje mierovú a legitímnu výmenu moci, pričom by mali rovnako zabezpečovať efektívne fungujúcu spoločnosť s možnosťou aktívneho zapojenia občanov. Komunálne voľby a voľby do miestnych samospráv sú preto z teoretického hľadiska najbližšie k občanom. Práve z tohto logického hľadiska je očakávaná vysoká previazanosť, proaktivita a otvorená komunikácia medzi občanmi a miestnymi orgánmi práve na týchto voľbách.

V demokratických spoločnostiach je akákoľvek aplikovaná politika výsledkom rozhodnutí politických predstaviteľov. Preto je veľmi dôležité akí ľudia obdržia toto právo na základe podpory voličov. Rok 2022 bol pre slovenské voľby špecifický, pretože sa volilo nie len v komunálnych voľbách ale aj do miestnej samosprávy. Z tohto dôvodu sme mohli vidieť rôzne výrazne formy predvolebnej marketingovej komunikácie. Politická komunikácia sa líšila u rôznych kandidátov v rôznych otázkach. Niektorí kandidáti preferovali širokospektrálne témy, ktoré by mohli zaujať viacerých občanov, iní sa skôr orientovali na užšie témy, ktoré však boli výraznejšie premyslené. Je teda zrejmé, že politická kampaň nezávislých kandidátov a politických strán sa orientuje nie len na jednotlivého voliča ale reflektuje aj iné príslušné okolnosti akými sú miesto pobytu, makro a mikro ekonomické faktory vplývajúce na well-being jednotlivca a iné dôležité aspekty a témy, ktoré slúžia na pochopenie potrieb konkrétnych skupín.

¹⁵ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A. 917 01, Trnava, Slovensko, email. olejarova1@ucm.sk

Politická komunikácia kladie dôraz na nastavenie kampane a na spôsob oslovovania potencionálnych voličov. V kontexte uvedeného pracujeme s hypotézou, že nato aby bola politická kampaň úspešná, vedúci politických kampaní, politickej strany či v našom prípade aj konkrétneho politického kandidáta, by mali byť oboznámený s kolektívnou identitou sociálnej skupiny, na ktorú sa zameriava.

1 OSOBNÁ A OBČIANSKA IDENTITA

Identita ako podporujúci koncept stojí za mnohými tvrdeniami, ktoré sa snažia vysvetliť fenomény akými sú na nacionalizmus, konflikty na báze etnickej či rasovej neznášanlivosti či volebnú politiku. Oslovenie a presvedčenie voliča o tom aby odovzdal svoj hlas, stojí na predpoklade, že vedúci kampaní sú oboznámení s tým s akou komunitou komunikujú, čo sú hlavné problémy, ktoré ju trápia a z toho dôvodu vedia efektne zacieľiť svoju kampaň. Z odborného hľadiska môžeme tvrdiť, že pracujú s identitou skupiny.

Aby sme správne uchopili koncept identity, s ktorým v článku pracujeme, dovoľme si predstaviť dve úrovne vnímania identity, ktoré pôsobia ako rámce našej analýzy. Pri opise hlavných znakov, čerpáme najmä z autorov Tajfela a Turnera (1986), Matějkovéj (2021) a Petrovskej (2019).

Identita je pojmom interdisciplinárnym, ktorý rieši okrem psychológie aj sociológia, politológia, kultúrne štúdia či etnológia a iné. Termín identity je komplikovaný najmä kvôli svojej fluidite a jedinečnosti pre každého človeka. Keďže rozsahové možnosti článku nám nedovoľujú hĺbkovo vyjasniť vnímanie pojmu, nasledujúce opisy identity budú súvisieť s predstavenou problematikou.

Prvý opis sa týka identity z pohľadu osobnej identity na jej mikroúrovni, pričom druhý prechádza do definície kolektívnej identity skupiny, ktorej je jedinec súčasťou, v našom prípade sa jedná teda o občiansku identitu.

Ako sme vyššie spomínali je náročné jednoducho definovať, čo osobná identita konkrétne predstavuje. Avšak pre potreby nášho príspevku pri definovaní identity jednotlivca pracujeme s teóriou Tajfela a Turnera z roku 1986 (Tajfel, Turner, 1986), ktorí vypracovali teoretický základ sociálnej identity.

Teória sociálnej identity pracuje s konceptom, že identita jednotlivca sa skladá z osobnej a sociálnej identity. Osobnú identitu v rámci tejto teórie chápeme ako pozitívne definovanie seba samého ako individuálnej osobnosti. Osobná identita jednotlivca teda súvisí s vnútornou charakteristikou osoby, ktorá sa skladá z množstva komponentov a vzťahuje sa na tie ktoré ho odlišujú od ostatných, pôsobia ako ochranný faktor proti vonkajším vplyvom no rovnako ho aj definujú s ostatnými jednotlivcami, cez hodnoty, ktoré sú zdieľané s ostatnými (Monroe, Hankin, Bukovchik, 2000).

Teória sociálnej identity hovorí taktiež o predpoklade prirodzenej potreby jedinca niekam patriť a mať svoju sociálnu identitu. S tým je spojená túžba udržiavať pozitívne hodnotenie aj danej sociálnej skupiny (Matějková, 2021). Sociálna skupina reprezentuje typ kolektívnej identity, kde sa jednotlivec stotožňuje s celkom, na základe spoločných znakov.

Konstruovanie kolektívnej identity je postavené na uznaní typických a jedinečných znakov charakteristických pre skupinu, ktorou sa odlišuje od ostatných. Dochádza k prirodzenému vymedzovaniu medzi „my-oni“, hľadaniu a potvrdzovaniu rozdielov, ktoré dané spoločenstvo vykazuje voči druhým (Bačová, 2015).

Občianska identita je podľa tejto predstavenej definície, rovnako typom kolektívnej identity. Existujú však výrazné rozdiely v jej interpretácii, štruktúry a dôvodov jej vzniku. Vychádzame zo skutočnosti, že občianska identita je komplexným pojmom zasahujúcim do viacerých vedných odborov, od psychológie, cez sociológiu až po politológiu a iné. Jej súčasťou je formovanie osobných a skupinových identít, ktoré súvisia s pocitom seba-definovania jednotlivcov v rámci väčšej komunity, vrátane ich pripútanosti k tejto komunite a vnímania ich účasti na verejnom politickom a občianskom živote. Tradičný pohľad nazerania na občiansku identitu predpokladá súvislosť s geografickou polohou a identifikáciou občanov s miestom pobytu akými sú štvrť, obec, či štát, avšak môže zahŕňať aj emočné spojenie s komunitou, ktorá je človeku blízka, ako sú napríklad členovia politickej organizácie, občianskych združení a iných či dokonca prepojenie na charakteristiky blízke jednotlivcovi, akými sú náboženská príslušnosť, triede, politickej preferencii či sociálno-ekonomickom postavení.

Okrem prislúchajúcich charakteristických črt, občianska identita zahŕňa aj povinnosti, ktoré sú spojené s členstvom v komunite, ktoré slúžia na dosahovanie rozvoja a spokojnosti komunity. Zodpovednosť zahŕňa pravidelnú a dobrovoľnú účasť na komunitných zasadnutiach, udalostiach. Občianska identita predstavuje dôležitý faktor pre analýzu občianskej angažovanosti a účasti na demokratickej diskusii. Jej integrálnou súčasťou sú silné emočné väzby, morálne hodnoty, presvedčenie o jej dôležitosti členstva, práv a účasti na samosprávnych aktivitách.

Formovanie občianskej identity je postavené na spoznávaní komunity a jej základných princípov a pravidiel, už od útleho detstva (Knefalkamp, 2008), skrz interakciu s ostatnými a ich názormi. Občianska identita predstavuje komplexnú identitu jednotlivca, ktorá je založená na sebahodnotení, uvedomeniu a priznaní si preferovaných hodnôt, príslušnosti ku komunite a subjektívneho postoja človeka, z hľadiska správania a emócií k tomuto spoločenstvu.

Podľa Petrovskej (2019), hodnotová orientácia občanov, ich aktivita na spoločnom rozvoji komunity, pomáha definovať typy občanov, pri ktorých základ klasifikácie tvorí postoj ku komunite a (ne)činnosť vo vzťahu k spoluobčanom. Delia sa na „oddaných“, ktorý majú vysokú občiansku identitu a snažia sa o rozvoj komunity, „umiernených“, ktorých charakteristickou črtou je prejavovanie určitej úrovne solidarity, ktorá je však typická jej zdržanlivosťou, „sklamaných“, ktorým občianske hodnoty vyhovujú, sú však sklamaní v dôsledku nenaplnených očakávaní sociálnej sebarealizácie, „ľahostajných“, ktorý sa vyznačujú zníženým záujmom o spoločensko-politické dianie a neprejavujú snahu tento postoj zmeniť a medzi posledných patria „odcudzení“, ktorý majú túžbu nebyť súčasťou spoločnosti, dištancovať sa od nej, kde sociálna rola je vedome odmietaná.

Občianska identita teda predstavuje viacúrovňový a komplexný fenomén, na ktorom sa prejavuje ako individuálny tak aj sociálny level občianskej identifikácie. Existujú tri úrovne občianskej identity. Prvá, inštitucionálna, rieši problematiku *občan*

a priestor a jeho začlenenie sa s ekonomického a sociálneho pohľadu. Druhá úroveň je skupinová, vzťah medzi *občanom a komunitou občanov* a začlenením jednotlivca do danej komunity, ktorý je podporený pocitom vnútornej jednoty. Tretím, posledným levelom je individuálny, ktorý definuje úroveň *osobného chápania občianstva* a dôvodov prečo sa s komunitou identifikuje (Petrovska, 2019).

V našom článku pracujeme s myšlienkou identifikácie občanov s miestom pobytu na nižšej ako štátnej úrovni. Zameraním sa na skúmanie sociálnych vplyvov, dokážeme objasniť, prečo, kedy a ako identita ovplyvní politické správanie a voľbu politických zástupcov.

2 METODOLÓGIA

Ambíciou predkladaného článku je zanalyzovať úspech politických subjektov a kandidátov, ktorí využívajú rétoriku zameriavajúcu sa na identitu, hrdosť k danej komunite, snahu obraňovať ju skrz prizmu idey národnej/občianskej identity a hrdosť.

Keďže v rámci rozsahových možností článku nie je možné pokryť obe voľby v rámci celej rozlohy Slovenska, dovolili sme si zúžiť náš tematicky výber iba na registrované politické strany a nie nezávislých kandidátov a na mesto Trnavu a v rámci samosprávnych krajov na Trnavský samosprávny kraj. Kde sme zanalyzovali definitívne výsledky župných volieb (samosprávne kraje/VÚC - OSK) a definitívne výsledky komunálnych volieb (samospráva obcí – OSO) z októbra 2022.

Aby sme správne uchopili hodnotovú orientáciu strán a ich následné presadzovanie, za rovnako dôležité považujeme predstaviť hlavné body a hodnoty, na ktorých dané strany stavajú. Vychádzane z ich oficiálnych stanov, manifestov a publikovaných dokumentov, dohľadných na oficiálnych webových stránkach prislúchajúcich k politickej strane alebo hnutiu.

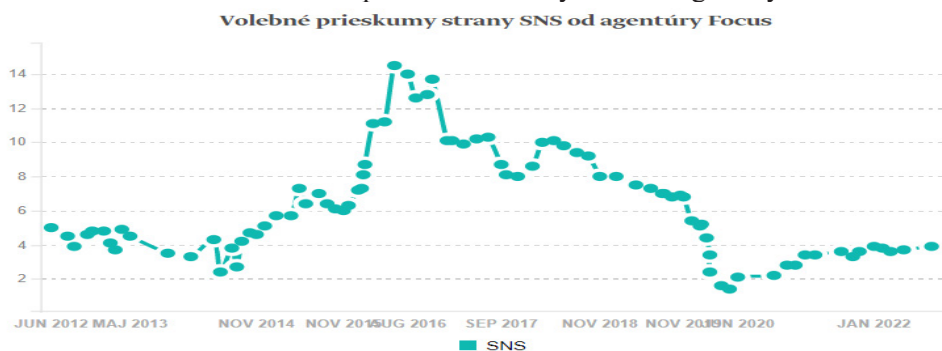
2.1 HODNOTOVÉ UKOTVENIE POLITICKÝCH STRÁN

Poznanie politických strán, mechanizmov ich fungovania a rozhodovania by malo patriť medzi základné oblasti záujmu voličov. Dôvodom je najmä uvedomenie si faktu, že voliči svojim správaním poskytujú legitimitu rozhodovania určeným politickým subjektom a tým ovplyvňujú aj budúce dôsledky vplývajúce na stranický systém. Z toho dôvodu je nutné byť oboznámený s hodnotami preferovaného volebného subjektu. A či vyznáva rovnaké hodnoty ako jednotlivec/volič.

Hodnoty sú pojmy, ktoré sú priamo spájané so spoločnosťou a uľahčujú nám orientáciu sa v nej. Deklarujú postoje a existujú v rámci subjektívneho vnímania. Stranou stanovený hodnotový systém definuje, väčšinu času, akými hodnotami sa strana a jej predstavitelia riadia a tým aktívne ovplyvňujú ich politickú aktivitu (Šagath, 2007).

Skrz tieto klarifikované hodnotové rámce volič dokáže predpokladať budúce politické rozhodnutia strany a kandidátov. V nasledujúcich podkapitolách sme si preto dovolili v krátkosti predstaviť tie politické strany, ktoré sa aktívne zúčastnili volieb

Obrázok 2 Politické preferencie strany SNS od agentúry Focus

Zdroj: Sme.sk, 2022.

2.1.3 ŽIVOT – NÁRODNÁ STRANA

Politická strana Život-národná strana, bola založená v roku 2005, pričom jej základné hodnotové zásady stoja na kresťanských, národných a sociálnych princípoch, pri ktorej treba chrániť a podporovať kresťanský a národnú identitu slovenského národa (Život – národná strana, 2019).

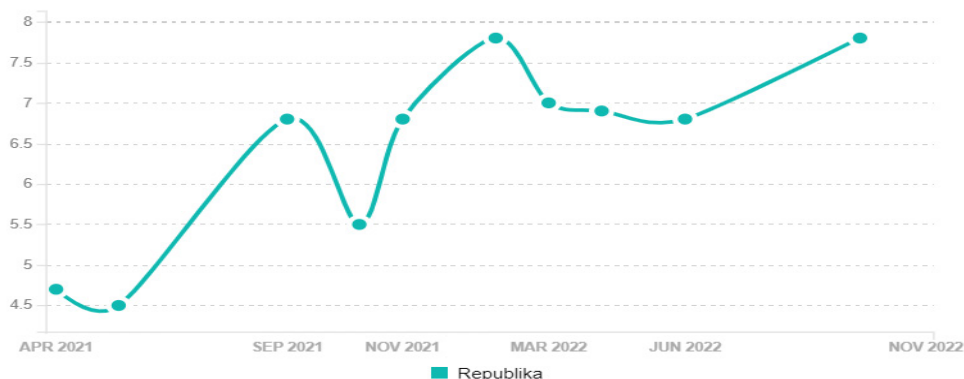
2.1.4 NÁRODNÁ KOALÍCIA / NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI

Národná koalícia predstavuje hnutie, ktoré vo svojich stanovách deklaruje politiku strany, ktorá reprezentuje tri piliere, národnom, sociálnom a kresťanskom s odkazom na historické hľadisko Cyrilo-Methodských tradícií (Národná koalícia, 2022).

2.1.5 REPUBLIKA

Politické hnutie Republika sa snaží v rámci svojich programových cieľov o presadzovanie hodnôt akými sú napríklad rozširovanie prvkov priamej demokracie, zabezpečovania kvalitného vzdelávania a výchovy mládeže a ich láske k vlasti, o ochranu tradičných hodnôt a zjednocovania ľudí s konzervatívnymi, pronárodnými a kresťanskými hodnotami a ochrane prírody (Republika, 2022).

Obrázok 4 Politické preferencie strany Republika od agentúry Focus
Volebné prieskumy strany Republika od agentúry Focus

Zdroj: Sme.sk, 2022.

2.1 VOĽBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV

Slovensko rovnako ako zvyšok Strednej a Východnej Európy muselo po zmene režimu podstúpiť proces decentralizácie verejnej moci a tak vytvoriť taký model riadenia štátu, ktorý by efektívne zabezpečoval riadenie systému. Od prijatia decentralizácie na území Slovenska uplatňuje duálny model riadenia verejnej správy.

V praxi to znamená, že riadenie územnej samosprávy by nemalo byť len o úspešných voľbách a populistických sľuboch ale hlavne o potrebných kompetenciách a znalostiach, ktoré dokážu správne delegovať a realizovať výkon svojej moci.

Samosprávny kraj, inak nazývaný aj vyšší územný celok (VÚC), hovorovo nazývaný aj župa či kraj je najvyššou územnou samosprávnou jednotkou na Slovensku. Na Slovensku bolo vytvorených osem samosprávnych krajov, ktoré decentralizáciou získali viac kompetencií. Vyššie územné celky samostatne hospodária s vlastným majetkom a vlastnými príjmami, ktoré riadi predseda samosprávneho kraja, ktorý je rovnako zodpovedný za rozhodnutia kraja. Popri predsedovi samosprávneho kraja funguje aj volené krajské zastupiteľstvo zložené z poslancov, ktorí rozhodujú o tom ako budú využité financie kraja.

V rámci Trnavského kraja bolo zaregistrovaných desať kandidátov.

Tabuľka 1 Kandidáti na predsedu samosprávneho kraja

Poradie na lístku	Meno	Politický subjekt	P o č e t platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
1	Martin Beluský	LS NS	8 145	4,5 %
2	József Berényi	SZÖVETSÉG – ALIANCIA	38 056	21,04
3	Zdenko Čambal	SNS, SMER-SD	21 426	11,84
4	Martin Červenka	Nezávislý	29 157	16,12
5	Roland Hakszer	Nezávislý	3 129	1,73
6	Roman Chudý	ŽIVOT	2 392	1,32
7	Zdenko Rosina	N Á R O D N Á KOALÍCIA / Nezávislí kandidáti	2 631	1,45
8	Ivan Stanovič	Hnutie O NÁS	1 640	0,90
9	V e r o n i k a Temňáková	REPUBLIKA	4 515	2,49
10	Jozef Viskupič	O Ľ A N O - N O - VA-KÚ-ZMENA ZDOLA, SaS, KDH, SPOLU, ŠANCA, ODS, ZA LUDÍ, SME RODINA, OKS, DS, Magyar Fórum - Maďarské fórum	69 743	38,56

Zdroj: Autorkine spracovanie dát zo štatistického úradu, 2022.

- Politické strany deklarujúce národné hodnoty
- Víťaz volieb

Tabuľka 2 Počet a podiel poslancov zvolených podľa jednotlivých politických subjektov

Politický subjekt	Počet	Podiel v %
Nezávislí kandidáti	14	35,00 %
SNS	1	2,5 %
SMER – SD	1	2,5 %
STAROSTOVIA A NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI	2	5,00 %
SZÖVETSÉG ALIANCIA	14	35,00 %
KDH, OKS, OĽANO-NOVA-KÚ-ZMENA ZDOLA, ODS - SaS, SME RODINA, SPOLU, ŠANCA, ZA ĽUDÍ	8	20,00 %

Zdroj: Autorkine spracovanie dát zo štatistického úradu, 2022.

2.2 VOEBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ

Kompetencie obecnej samosprávy predstavujú dôležitý podiel, ktorý súvisí s rozvojom obce. Obecná samospráva má výrazný podiel na životnú úroveň svojho obyvateľstva a to najmä z dôvodu, že zabezpečuje výkon materských, základných škôl a voľnočasových centier, rovnako má vo svojej kompetencii aj verejný poriadok, čistotu a zveľad'ovanie majetku obce.

Tabuľka 3 Kandidáti na primátora

Poradie na lístku	Meno	Politický subjekt	P o č e t platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
1	Branislav Baroš	Nezávislý	7 269	33,62
2	Z u z a n a Bošňáková	KDH, ZA ĽUDÍ, Kresťanská únia	91	0,42
3	Peter Bročka	Nezávislý	9 665	44,70
4	Marián Galbavý	SaS, SME RODINA, ODS, ŠANCA	1 741	8,05
5	Matej Lančarič	Nezávislý	2 609	12,06
6	Zdenko Rosina	N Á R O D N Á KOALÍCIA / Nezávislí kandidáti	246	1,13

Zdroj: Autorkine spracovanie dát zo štatistického úradu

■ - Víťaz volieb

Tabuľka 4 Percentuálne zloženie poslancov

Politický subjekt	Počet zvolených poslancov	Podiel zvolených poslancov v %
Nezávislí poslanci	25	80,64 %
Starostovia a nezávislí kandidáti	3	9,67 %
KÚ, KDH, OKS, ODS, SaS, SME RODINA, SPOLU, ŠANCA, ZA ĽUDÍ	3	9,67 %

Zdroj: Autorkine spracovanie dát zo štatistického úradu

2.2.1 VYHODNOTENIE SPRACOVANÝCH DÁT

Na základe predstavených tabuliek môžeme konštatovať dva závery. Prvým je, že základné posty primátora a predsedu VÚC obhájili kandidáti, predchádzajúceho volebného obdobia. Rovnako môžeme konštatovať, že tendencia, ktorá sa orejavuje na národnej úrovni podporiť kandidátov, orientovaných na výrazné ochraňovanie nacionalistických hodnôt, sa na úrovni samosprávnych krajov a obcí nepotvrdila. Trend voľby nezávislých kandidátov pokračuje. Môžeme predpokladať, že voliči komunálnu politiku vnímajú menej stranícky, cítia sa bližšie ku kandidátovi a tým pádom svoje rozhodnutie nefiltrujú skrz prizmu hodnotového rámca politickej strany.

3 DEMONŠTRATÍVNY PRÍKLAD – NÁRODNÁ KOALÍCIA, KANDIDÁT ZDENKO ROSINA

Politická strana NÁRODNÁ KOALÍCIA/Nezávislí kandidáti, je aktívnou od roku 2014 a v komunálnych a župných voľbách patrila medzi strany s najväčším počtom kandidátov, pričom momentálne strana deklaruje až 1800 členskú základňu, čím sa zaradila medzi strany s najväčším počtom hlasov.

Kandidátom na primátora Trnavy bol za stranu Národná koalícia/Nezávislí kandidáti, 52-ročný podnikateľ, Zdenko Rosina.

Kampaň kandidáta bola vedená najmä na sociálnej sieti Facebook (FB, 2022). Kde medzi hlavnými témami rezonovalo prezdieľavanie informácií o nerovnom vzťahu medzi Európskou úniou a Slovenskom

„A takto je to aj na Slovensku, sme otrokmi celej EU a WHO a celeho sveta, také malé Slovensko, a keď toto nepochopíme tak si sami seba nevážime“

„Ak toto niekto chápe tak, že tejto osobe ide o záujmy európskych krajín a ich obyvateľov, tak ja toto nechápem a rozumiem len jednej veci, že táto neschopná gynecologická by sa mala čo najrýchlejšie odpratať tam odkiaľ prišla a v čom možno je lepšia alebo aj takisto neschopná, ale ako leaderka EU je neschopná a mimo realitu a mala by niesť plnú zodpovednosť za všetky kroky ktoré učinila a dovedla nás všetkých do tejto situácie ktorú si uvedomujeme asi len my čo znášame následky jej rozhodnutí“ (Zdenko Rosina FB, 2022).

Rovnako aj informácie o chemtrails a znečisťovaní ovzdušia

„Keď už hovoríme o prdiacich kravách a zohrievaní zeme 😊...“

Aby sme vás naučili rozdiel medzi kondenzačnými stopami a chemikáliami, kontrail je stopa, ktorá zostane za lietadlom maximálne 5 minút, zatiaľ čo chemické stopy zostávajú celý deň na oblohe kvôli svojmu zloženiu a ťažkým kovom Kto si myslí, že stopy nad nami sú kondenzovaná voda, je jednoduchý BLBEC bez gramu mozgu!!!“ (Zdenko Rosina FB, 2022).

Taktiež o prepojení na LGBTI komunitu s pandemiou Covid-19

„Zaujímave ze k tejto teme LGBT je citlivo vnímajúca a dokonca sa ospravedľňuje akože prezidentka Slovenska, ale ze dva roky znepríjemňovania života ostatným občanom COVIDom a momentálnou krízou za ktoru nesie plnú zodpovednosť ani zmienka súcitu a ospravedľnenia a žiadne riešenie“ (Zdenko Rosina FB, 2022).

Mnohé z týchto deklarovaných tvrdení boli nezávislými factcheckermi označené za zavádzajúce, nepravdivé a klamlivé. Kandidát vo svojej online kampani nasledoval spoločnú rétoriku strany a kampaň bola postavená na polarizujúcich témach, ktoré rozdeľujú spoločnosť, vyvolávajú kontroverzie a silné emócie, ktorých cieľom bol oslovit' tieto polarizované menšiny a zjednotiť ich.

Kandidát vo výsledku do komunálnych volieb 2022, získal 1,13% hlasov, čo predstavovalo 246 voličov. Kandidátovi sa nepodarilo uspieť a tým potvrdil našu tézu, že nacionalisticky orientovaní kandidáti politických strán, narazili na neúspech.

ZÁVER

Legitimita zvolených zástupcov predstavuje základný aspekt pôsobenia všetkých politických aktérov, ktorí sú súčasťou miestnej a regionálnej samosprávy, starostov, primátorov a poslancov zastupiteľstiev. Na to aby boli kandidáti úspešní, je nutné zvoliť vhodnú taktiku oslovovania voličov. Volebná kampaň je prispôbovaná hodnotovému rámcu strany, jej stanovám a požiadavkám voliča.

Našou hlavnou tézou bolo poukázať na vzťah medzi národne orientovanými hodnotami politických strán vo vzťahu k občianskej identite a následnému úspechu v komunálnych a miestnych voľbách.

Trend naznačuje, že operovanie s pojmami ako identita, či jej obrana a prinavrátenie majú čiastočný úspech osloviť voličov, avšak ako sme si mohli všimnúť v predostretých tabuľkách a výsledkoch volieb, toto nastavenie volebnej stratégie nebolo dostatočné na úspech vo voľbách do VÚC a do mestských zastupiteľstiev v Trnavskom samosprávnom kraji a v meste Trnava a to najmä z dôvodu rozštiepenosti politického spektra, ktoré operuje s týmito pojmami ako aj úspechu nezávislých kandidátov. Otázka občianskej identity, nutnosti ju obraňovať, naďalej výrazne rezonuje na celoštátnej úrovni ale natoľko neovplyvňuje komunálnu úroveň, na ktorej je nutné zvoliť inú strategickú politickú kampaň.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BAČOVÁ, V. 2015. *Historická pamäť ako zdroj konštruovania identity*. In: *Is.muni.cz*. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1423/podzim2015/SPR505/um/60343043/Historicka_pamat_a_identita_-_Bacova.pdf>.
- MATĚJKOVÁ, H. 2021. *SocioRating a Teória sociálnej identity*. In *Sociorating.org*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <<https://www.sociorating.org/sk/sociorating-a-teoria-socialnej-identity/#:~:text=%E2%80%9ESoci%C3%A1lna%20identita%E2%80%9C%20bola%20definovan%C3%A1%20ako%20sebavedomie%20jednotlivca%20odvoden%C3%A9,emocion%C3%A1lnym%20v%C3%BDznamom%2C%20ktor%C3%BD%20je%20s%20t%C3%BDmto%20%C4%8Dlenstvom%20spojen%C3%BD>>.
- MONRORE, K. R. - HANKIN, J. - BUKOVCHIK VAN VECHTEN, R. 2000. *The Psychological Foundations of Identity Politics*. In: *Academia.edu*. Dostupné z: <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/86842228/annurev.polisci.3.1-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1668985771&Signature=gHc95qngWn~NVf3Lk~4cEgSMWg7D70fICTHPdl-IWV4lmYxE4s9EVvovYWQ1~CMD08VPYU8GtqHD-myoZ0ZIfEuN5ZGNVYTKqx6~~QTPGPWHidNVZ3wOocSoQC3d8pS800Tg-vDjo~lC26nKhtxl~1935YJpMjxpSMaOIMV2rbVrwp1dD31bD71-cSaa97v9el-b3RlxnnaPnlUyCNPdLc0k6FpC1kWPgJxTAA-T-nL4hPJNStv4JZI4DqBP3nx-FVMRXTxqp9UfELXTewJK9b~s145UonOkHjUdAO5yA4E5BrCjZeicei6H-tUKDv6KgGQun5LmlgyI2EVntnvYvC9xBEg__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF-5GGSLRBV4ZA>.

- PETROVSKA, I. 2019. *Peculiarities of various types of civic identity*. In: *Journal of Education Culture and Society*. No.2. doi: 10.15503/jecs20192.43.54. Dostupné z: <<https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/532/457>>.
- PETROVSKA, I. 2019. *Measuring Civic Identity: Difficulties and Solution*. In: *Researchgate.net*. DOI: 10.36059/978-966-397-176-6/62-82. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/339073766_MEASURING_CIVIC_IDENTITY_DIFFICULTIES_AND_SOLUTION>.
- PREFERENCIE STRANY SNS. 2022. *Preferencie strany Slovenská národná strana*. In *Sme.sk*. Dostupné z: <<https://www.sme.sk/ps/19/sns>>.
- PREFERENCIE STRANY ĽSNS. 2022. *Preferencie strany Ľudová strana Naše Slovensko*. In *Sme.sk*. Dostupné z: <<https://www.sme.sk/ps/163/ls-nase-slovensko>>.
- PREFERENCIE STRANY REPUBLIKA. 2022. *Preferencie strany Republika*. In *Sme.sk*. Dostupné z: <<https://www.sme.sk/ps/4858/republika>>.
- ROSINA, Zdenko. 2022. Príspevky na sociálnej sieti Facebook. In: *Facebook.com*. Dostupné z: <<https://www.facebook.com/zdenko.rosina>>.
- STANOVY SNS. 2019. Stanovy politickej strany Slovenská národná strana. In: *Sns.sk*. Dostupné z: <<https://www.sns.sk/dokumenty/stanovy/>>.
- STANOVY NÁRODNÁ KOALÍCIA/NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI. 2022. Stanovy politickej strany Národná koalícia/Nezávislí kandidáti. In *Narodnakoalicia.sk*. Dostupné z: <<https://narodnakoalicia.sk/stanovy-politickej-strany-narodna-koalicia/>>.
- STANOVY ŽIVOT. 2019. Stanovy politickej strany Život. In *Strana-zivot.sk*. Dostupné z: <<https://strana-zivot.sk/stanovy-politickej-strany-zivot-narodna-strana/>>.
- STANOVY REPUBLIKA. 2022. Stanovy politickej strany Republika. In *hnutie-republika.sk*. Dostupné z: <<https://www.hnutie-republika.sk/wp-content/uploads/2022/06/stanovy-konsolidovane-REPUBLIKA-22.6.2022.pdf>>.
- STANOVY ALIANCIA. 2019. Stanovy politickej strany Aliancia. In *strana-aliancia.sk*. Dostupné z: <https://www.strana-aliancia.sk/Aliancia%20Stanovy_11092021.pdf>.
- ŠAGATH, Daniel. 2007. *Hodnotový systém a jeho prejavy v predvolebnej kampani*. In: *Slovenská politologická revue*. Č.4, Roč. 8. s. 130 – 142. Dostupné z: <https://sjps.fsvucm.sk/Articles/07_4_8.pdf>.
- TURNER, John, Charles. Tajfel, Henri. 1986. *The social identity theory of intergroup behavior. Psychology of intergroup relations*. In: *Political Psychology*. Dostupné z: <<http://christosaiannou.com/Tajfel%20and%20Turner%201986.pdf>>.

KOMUNÁLNE VOĽBY AKO PÁNSKA DISCIPLÍNA? ANALÝZA VOLIEB Z POHLĀDU GENDER EQUALITY

PhDr. Filip Sekan¹⁶

Abstract

Politická participácia bola dlhé storočia výlučne mužským privilegiom. Ženy boli dlhodobo vnímané tak, že ich jedinou náplňou malo byť staranie sa o chod domácnosti a rodiny ako takej. Zmeny, ktoré naštartovalo 19. storočie, t.j. vznik národných štátov, demokratizačné procesy, prijímanie a rozširovanie sociálnych, pracovných a všeobecne ľudských práv, sa koniec koncov dotkli aj politických procesov. Ženám začalo byť v jednotlivých krajinách priznávané všeobecné aktívne a pasívne volebné právo. Uzákoniť určité právo je jedna vec, avšak presvedčiť a motivovať ženy, aby sa politicky angažovali, je vec druhá. Dlhé roky po týchto demokratizačných procesoch bolo zastúpenie a politická angažovanosť žien vo svete na mizivej úrovni. Určitý progres môžeme vidieť v posledných desaťročiach, keď v politike pribúda ženské pohlavie. Príspevok sa zaoberá problematikou zastúpenia žien v Slovenskej republike, konkrétne v komunálnych voľbách. V období medzi rokmi 2002 až 2022 sleduje v rámci všetkých krajov na Slovensku angažovanosť žien z pohľadu ich zastúpenia na poste starostu. Príspevok si všíma a sleduje rodové, regionálne ako aj stranícke rozdiely.

KEYWORDS: komunálne voľby, ženské zastúpenie, starosta, gender quality

ÚVOD

V súčasnosti je populácia na Zemi, tvorená z mužov a žien, približne gendero-vo vyvážená. V roku 2021 žilo celkovo na Zemi porovnateľný počet oboch pohlaví. História nás však utvrdzuje v tom, že kultúra jednotlivých ľudských spoločností a štátov bola a stále je do veľkej väčšiny založená na patriarchálnych princípoch. Náznaky a všeobecné snahy o zníženie tejto disproporcie sa začali objavovať v 19. storočí. Aj keď ženské pohlavie dosiahlo do dnešného dňa vo viacerých smeroch očividný progres, stále sa nájdu oblasti, kde ich zastúpenie je v porovnaní s mužskou časťou výrazne poddimenzované. Jednou z nich je aj politická oblasť. Slovenská republika, ešte ako súčasť Československa, prijalo v roku 1920 Ústavu, ktorá priznávala mužom a ženám rovné aktívne a pasívne volebné právo. Od tohto momentu sa mohli ženy na Slovensku politicky angažovať. V období tzv. Prvej republiky bolo však ženské zastúpenie v Národnom zhromaždení v priemere len 4 %.

Ak sa pozrieme bližšie na súčasné Slovensko, pri pohľade na štatistické údaje môžeme vidieť, že z hľadiska počtu obyvateľov je pomer medzi mužmi a ženami podobný ako v rámci celého sveta. K 31.12. 2020 žilo na Slovensku 5 459 781 obyvateľov, z toho žien 2 793 295, čo predstavuje 51,16 %. Čo sa týka vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva, od roku 2008 až doteraz študovalo na vysokých školách diametrálne viac žien. To znamená, že z hľadiska vzdelanostnej úrovne je na Slovensku viac vysokoškolsky vzdelaných žien ako mužov. (Pracovisko ŠÚ SR Košice,

¹⁶ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska ul. 4/A, 917 01, Trnava, Slovensko, email: sekan1@ucm.sk

2021) Na druhej strane, na vysokých politických funkciách, v rozhodovacích procesoch a celkovo v politike ako takej už je vidieť výrazná disproporcía v neprospech ženského pohlavia. Téma genderovej rovnosti a nízkeho zastúpenia žien v politických funkciách je dlhodobý problém nielen na Slovensku, ale prakticky v rámci všetkých krajín. Dlhodobo je evidentná snaha eliminovať v čo najväčšej možnej miere genderovú nerovnosť a motivovať ženy, aby zvýšili svoje zastúpenie v politike. Ako príklad je možné uviesť susednú Českú republiku, kde vznikla pred parlamentnými voľbami 2021 iniciatíva s názvom Zakroužkuj ženu, ktorá nabádala občanov k udeľovaniu preferenčných hlasov pre ženské kandidátky. Možno aj vďaka tejto iniciatíve ženy získali rekordný počet miest na kandidátnych listinách jednotlivých politických strán a zároveň aj obsadili rekordný počet poslaneckých mandátov.

Príspevok sa zameriava na analýzu komunálnych volieb z pohľadu politickej angažovanosti žien, konkrétne na analýzu zastúpenia žien na starostovských pozíciách. Keďže sa v rámci slovenskej samosprávnej terminológie používajú pre túto politickú funkciu dva tvary, t.j. starosta a primátor, pre zjednodušenie sa bude v príspevku používať len jeden tvar – starosta, v mužskom rode. Analýza sleduje spolu šesť komunálnych volieb v priebehu rokov 2002 až 2022 v rámci celej Slovenskej republiky, pričom sleduje v časovom horizonte dvadsiatich rokov vývoj dvoch premenných. Počet žien na pozícii starostu v pomere k počtu mužov na rovnakej pozícii v danom kraji a volebnom období. Po druhé, počet žien na pozícii starostu zvolených ako nezávislé v pomere k počtu žien na rovnakej pozícii zvolených za politickú stranu v danom kraji a volebnom období.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PROBLEMATIKY NÍZKEHO ZASTÚPENIA ŽIEN V POLITIKE

Ženská politická demokratická participácia je z hľadiska histórie pomerne nový fenomén. Termín demokratický je zahrnuté najmä kvôli tomu, lebo teoreticky by sme za politickú participáciu mohli považovať aj vládnutie kráľovien v staroveku a novoveku, či už sa jedná o krajiny ako Egypt, Rusko, alebo Veľká Británia. V daných obdobiach však nemôžeme hovoriť o demokraciách, ale iných, absolutistickejších formách vlády. Ženské pohlavie získalo prvý krát všeobecne demokratické volebné právo v 19. storočí, konkrétne v Novom Zélande v roku 1893. Na území Československa bolo všeobecné volebné právo zavedené Ústavou z roku 1920. Všeobecne sa začiatok 20. storočia považuje za vzostup a rast ženského demokratizačného hnutia. Prispela k tomu aj prvá svetová vojna a s ňou spojený deficit mužov. Toto obdobie môžeme považovať za tzv. prvú vlnu zrovnoprávňovania mužov a žien. Druhá vlna začala v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Jej cieľom bolo zrovnoprávniť obe pohlavia v súkromnom živote. V Československu došlo v tejto otázke k prijatiu reformy občianskeho zákonníka, ktorý zrušil nadradené postavenie muža v rodine. (Špondrová, 2020) To znamená, že pomer zastúpenia žien v politike voči mužom je vhodné zasadiť do kontextu historických nerovností. Politika bola dlho vyslovene mužskou doménou, formovaná mužmi a pre mužov. Vo vzťahu k tvorbe práva a jednotlivých verejných politik však táto disproporcía vedie k deficitu odbornej

perspektívy z pohľadu druhého pohlavia, čo má zároveň reálny vplyv na schválené zákony. Táto disproporcía v rámci rozhodovacích mechanizmov má potenciál viesť k demokratickému deficitu. (Kos Mottlová -Slačálek, 2020) Tento postoj sa zároveň zaraďuje medzi tzv. deskriptívnu reprezentáciu. Podľa nej zloženie zastupiteľských orgánov odráža zloženie spoločnosti. Pri rozhodovacích procesoch a presadzovaní záujmov sa kladie dôraz práve na definičné znaky zloženia zastupiteľského orgánu, v tomto prípade ako o definičnom znaku možno hovoriť pohlavie. Na druhej strane substantívna reprezentácia kladie pri presadzovaní dôraz na záujmy určitej skupiny voličov nezakladajúcej sa na pohlaví ani na zložení zastupiteľského orgánu. Podľa tejto teórie môžu byť teoreticky ženské témy presadzované aj mužskými náprotivkami. (Maříková, 2016)

Otázka ženskej angažovanosti v politických procesoch si v posledných rokoch získala väčšiu pozornosť, minimálne z dvoch dôvodov. Po prvé, ženy sú nedostatočne politicky zastúpené vo všeobecnosti v celom svete, pričom je v jednotlivých krajinách snaha určitými krokmi eliminovať tieto tendencie. Jednou z príčin nízkeho zastúpenia tkvie v stereotypoch a pretrvávajúcich kultúrnych vzorcoch spoločnosti. Pred získaním volebného práva pre ženy bol v spoločnosti zaužívaný tzv. koncept separátnych sfér. Súkromná sféra zahŕňala starostlivosť o rodinu a domov a zodpovednosť za ňu mali primárne ženy. Na druhej strane bol muž, ktorý sa staral o rodinu finančne a aktívne sa angažoval vo verejnej sfére. Čo sa týka vzťahu daných sfér, súkromná sféra symbolizovaná ženami bola podriadená verejnej mužskej sfére. (Gelnarová, 2010) Po druhé, čoraz väčší počet vedeckej literatúry na základe pozorovaní poukazuje na rozdielne politiky, ktoré ženy vo vysokých politických funkciách primárne presadzujú pri porovnaní s mužským pohlavím nielen na národnej, ale aj na lokálnej úrovni. Silná a efektívna lokálna samospráva je jedným z pilierov a základným elementom k zabezpečeniu funkčnosti a trvalej udržateľnosti verejných politík. Zástupcovia lokálnej samosprávy, zvolení na základe demokratických volieb, sú podstatným článkom k dosahovaniu stanovených cieľov v rámci jednotlivých politík. Ženská politická participácia v rámci rozhodovacích procesov lokálnej politiky je dôležitá z hľadiska vyvázenejšej tvorby jednotlivých mestských a obecných politík. Bohužiaľ, ženské pohlavie je pod reprezentované v tvorbe lokálnych politík prakticky na celom svete, pričom k zvýšenému záujmu bráni niekoľko faktorov, napríklad kultúrne bariéry, ktoré bránia ženám k väčšej participácii na lokálnych rozhodovacích procesoch. Taktiež politické strany, v ktorých na vyšších postoch prevažuje mužské pohlavie, majú tendenciu obmedzovať lokálne politické aktivity ženským členkám.

1.1 Bariéry vstupu žien do politiky

Prakticky každý ústavný demokratický systém, vrátane slovenského, formálne deklaruje rovnosť medzi mužmi a ženami. Na základe konzervatívneho prístupu by sme teda mohli povedať, že politická rovnosť je zaručená a platí. Na druhej strane iný prístup tvrdí, že reálna a faktická rovnosť bude dosiahnutá až po odstránení tzv. skrytých bariér, ktoré môžu viesť k vytváraniu dvojúrovňového občianstva, t.j. že ženy stávajú občiankami tzv. druhého rádu. (Rakušanová - Václavíková-Helšusová, 2008)

Existuje niekoľko typov a delení bariér pre vstup žien do politiky. Najčastejšie sa jedná najmä o tri faktory: štrukturálne, inštitucionálne a kultúrne. Štrukturálne bariéry vo veľkej väčšine prípadov existujú najmä v rozvojových krajinách. Všeobecne platí, že čím je krajina ekonomicky vyspelejšia, tým má vyššiu úroveň vzdelania, lepšiu zdravotnú starostlivosť, čo zvyšuje šance na politickú participáciu žien. Zmena spoločnosti z industriálnej na post industriálnu mala za následok zvýšenie počtu žien na vysokých školách a tým pádom aj zvýšený počet na lepšie platených pozíciách. Na druhej strane treba povedať, že táto korelácia nemusí platiť absolútne. Ako príklad môžeme uviesť Bolíviu, kde až 46 % mandátov v parlamente obsadili ženy na rozdiel od Maďarska s 12 % ženských poslankyň. (Inter-Parliamentary Union, 2022)

Druhým typom bariér sú tzv. inštitucionálne bariéry. Medzi ne môžeme zaradiť spôsob výberu kandidátov, typ volebného systému a stranického systému. Vplyv na zastúpenie žien na jednotlivých kandidátnych listinách majú primárne dva faktory. Jednak, či je dopyt u voličov po väčšom ženskom zastúpení a či vnútrostranícke orgány sú naklonené k väčšej angažovanosti žien. Ak ani jedna podmienka neplatí, potom je malá šanca, že politická strana nominuje viac žien. (Rakušanová - Václavíková-Helšusová, 2006) Čo sa týka vplyvu volebného systému na zastúpenie žien, odborná literatúra je v tomto ohľade pomerne jednotná v tvrdení, že používanie prvkov pomerného volebného systému v porovnaní s prvkami väčšinového volebného systému je spojené s vyšším počtom zvolených žien. Väčšinové volebné systémy sú zvyčajne spojené s výberom najsilnejšieho kandidáta, ktorý kandiduje v konkrétnom volebnom obvode, zatiaľ čo zloženie zoznamu pomerného zastúpenia by malo odrážať široké spektrum voličov. Okrem iného, veľkosť okresu sa výrazne líši medzi volebnými systémami. Pomerné systémy majú väčšie volebné obvody, s čím je spojený väčší počet nielen zvolených kandidátov za konkrétny obvod, ale aj možnosť kandidatúry väčšieho počtu kandidátov za jednotlivé politické strany. Väčší počet kandidátov tým pádom zvyšuje šance na zvolenie žien. Rozdiel medzi volebnými systémami je aj v úrovni konkurencieschopnosti. (Norris, 2006) Všetky vyššie uvedené argumenty naznačujú, že pomerné volebné systémy majú výhodu oproti väčšinovým systémom pri presadzovaní a voľbe žien. Na druhej strane, tieto tvrdenia boli založené na výskume v rámci západných demokratických štátov. To znamená, že na lokálnej, resp. miestnej úrovni v tzv. mladých demokraciách sa dynamika volebných procesov môže odlišovať.

Môžeme povedať, že podmienky pre aktívne volebné právo, t.j. kandidovanie na volenú politickú funkciu, sú zvyčajne oveľa nižšie a prístupnejšie v lokálnych

voľbách ako vo voľbách národných. V slovenskom kontexte je toto tvrdenie pravdivé, keď do miestnych zastupiteľstiev, ako aj vo voľbách starostu je možnosť aktívneho volebného práva aj kandidátom, ktorí kandidujú ako nezávislí, čo napríklad v podmienkach národných parlamentných volieb v Slovenskej republike nie je možné. Čo sa týka ženského pohlavia, vo všeobecnosti majú tendenciu uprednostňovať volebné systémy, v ktorých pri určitých rozhodovaniach môžu obísť vnútrostranícke orgány a vedenie politickej strany. Ženy často vnímajú, že politické strany im poskytujú menšiu strategickú a finančnú podporu na úkor mužov. Navyše majú sklon vyhýbať sa vnútrostraníckej súťaži, resp. konkurencii. (Butler – Preece, 2016)

Tretím typom bariér sú tzv. kultúrne bariéry. Politická kultúra v danej krajine má vplyv na viaceré faktory. Jedným z nich je aj angažovanosť žien v politike. Všeobecne platí, že čím je väčšia politická kultúra v krajine, tým je väčšia pravdepodobnosť ženskej politickej angažovanosti.

2 METODOLÓGIA

Z vyššie uvedeného môžeme vidieť, že problematika ženskej participácie vo vedeckom diškurze nie je nová. Korelácia premenných, ktoré mali vplyv na volebné úspechy žien, je predmetom výskumu už niekoľko desaťročí. Rozdiely v rámci politickej angažovanosti mužov a žien sú vedeckou komunitou vnímané prakticky od prvých oficiálnych prieskumov verejnej mienky. Už v období 50. rokov 20. storočia sa téme tzv. gender gapu sa vyjadrovali poprední politológovia, ako napríklad Lipset a Rokkan, že rozdiely medzi pohlaviami v rámci politickej participácie ovplyvňujú členskú základňu politických strán. (Inglehart - Norris 2000)

Príspevok je zameraný na analýzu politickej angažovanosti žien v rámci komunálnej politiky, konkrétne vo voľbách starostov. Záujem ženského pohlavia o volené funkcie je ovplyvnený viacerými faktormi, ako sú napríklad spomínaný volebný systém, typ volieb, t.j. či sa jedná o regionálne alebo národné voľby, alebo či kandidát kandiduje ako nezávislý alebo za určitú politickú stranu. Rolu v otázke väčšieho, resp. menšieho zapojenia žien do politického procesu hrajú aj geografické podmienky. Jednou z nich je potencionálna korelácia zastúpenia žien v politike s tým, či žena žije v meste alebo na vidieku. Stručne povedané, očakáva sa, že vzhľadom na väčšie pracovné príležitosti, ktoré mesto ponúka, bude viac politicky angažovaných žien žiť v mestách ako v dedinských oblastiach. Okrem tejto paradigmy je pravdepodobnosť, že väčšie zastúpenie žien bude v okolí hlavného mesta. Ďalším z faktorov, ktorý ovplyvňuje úspešnosť žien vo voľbách je aj to, aké obyvateľstvo z ideologického pohľadu prevažne žije v rámci volebného obvodu, kde žena kandiduje. Vo všeobecnosti platí predpoklad, že ženy sú skôr úspešnejšie v liberálnych volebných obvodoch. Na druhej strane, menšie zastúpenie majú prevažne v konzervatívnych volebných obvodoch. (Browning, 2020)

Príspevok sa v rámci empirickej časti zameriava na obdobie od roku 2002 do roku 2022, t.j. analyzuje spolu šesť komunálnych volieb. Tento časový rámec bol zvolený najmä z dôvodu, že sa v rámci Slovenskej republiky nevedú komplexné štatistické údaje ohľadom komunálnych volieb od prvých volieb po vzniku Slovenskej repub-

liky, ktoré sa konali v roku 1990, ale práve od roku 2002. Príspevok tým pádom pokrýva momentálne všetky komunálne voľby, ktoré eviduje v rámci svojej dátovej databázy Štatistický úrad. Čo sa týka regionálneho zastúpenia, analýza zahŕňa všetky kraje Slovenskej republiky, to znamená, že sa jedná o komplexnú analýzu zastúpenia žien na starostovskom poste v rámci všetkých obcí na Slovensku počas posledných šiestich organizovaných komunálnych volieb. Pri analýze budeme vychádzať hlavne z percentuálneho ukazovateľa, ktorý je v rámci jednotlivých porovnaní lepšou a transparentnejšou voľbou.

V rámci príspevku boli stanovené nasledovné hypotézy:

- *Ženské zastúpenie na postoch starostov sa bude zväčšovať na základe geografického kľúča, t.j. na západnom Slovensku sa očakáva väčšie zastúpenie ako na strednom, resp. východnom Slovensku.*

Vysvetlenie: ako bolo vyššie zhrnuté, v mestských a ekonomicky vyspelejších oblastiach ako aj v oblastiach, kde je viac pracovných príležitostí je väčšia pravdepodobnosť zastúpenia žien v politických funkciách. V rámci Slovenskej republiky je táto paradigma postavená do roviny bohatší západ (pracovné príležitosti) a chudobnejší východ (menej pracovných príležitostí)

- *Ženy na starostovských postoch, ktoré kandidovali ako nezávislé, majú väčšie percentuálne zastúpenie ako ženy na starostovských postoch, ktoré kandidovali za politickú stranu.*

Vysvetlenie: Ženy sa neradi dostávajú do vnútrostraníckych sporov, preto je predpoklad, že viac preferujú možnosť kandidovania ako nezávislý kandidát.

- *Percentuálny počet zastúpenia žien na starostovských postoch ako aj percentuálny počet zastúpenia žien, ktoré kandidovali ako nezávislé, narastá.*

Vysvetlenie: počas posledných 20 rokov sa na Slovensku zvýšila životná úroveň, ako aj postavenie žien v spoločnosti. Tým pádom je predpoklad priamej úmernosti, t.j. že narástol aj záujem a zastúpenie žien v politike. Zároveň na lokálnej úrovni viaceré národné politické strany nemajú etablované vnútorné štruktúry, tým pádom je predpoklad, že bude narastať počet nezávislých kandidátok. Taktiež, ako už bolo spomínané, ženy nepreferujú vnútrostranícke boje a konkurenciu.

3 ANALÝZA KOMUNÁLNYCH VOLIEB

Vo všeobecnosti v rámci politickej angažovanosti a zastúpenia na volených funkciách existuje dlhodobý predpoklad, že muži sa o politické funkcie zaujímajú viac ako ženy a sú v percentuálnom ponímaní v tomto smere aj úspešnejší. Príspevok sa v rámci analýzy komunálnych volieb na Slovensku zamerá na zastúpenie žien na starostovských postoch. Tabuľka č. 1 nám ukazuje celkový počet obcí v jednotlivých

krajoch, v ktorých sa uskutočnili voľby (v tabuľke názov „Total“) a počet obcí, v ktorých boli úspešnejšie ženy (v tabuľke názov „Ženy“). Tretím ukazovateľom je percentuálne zastúpenie žien na starostovských postoch v danom kraji. Údaje sú stanovené a vymedzené za jednotlivé kraje a volebné obdobia. V rámci danej tabuľky môžeme vidieť niekoľko relevantných zistení. V prvých sledovaných voľbách v roku 2002 bolo prakticky vo všetkých krajoch percentuálne zastúpenie žien nižšie ako 20%. Jediným krajom, ktorý mal o trochu viac ako táto hranica je Banskobystrický kraj. Môžeme však povedať, že zastúpenie vo všetkých krajoch je z hľadiska percent pomerne rovnaké. Z toho vyplýva, že na začiatku sledovaného obdobia bola mužská dominancia prakticky vo všetkých regiónoch obrovská, keď vyše osem z desiatich volených starostov boli muži.

Tabuľka 1 Komunálne voľby z pohľadu ženského zastúpenia

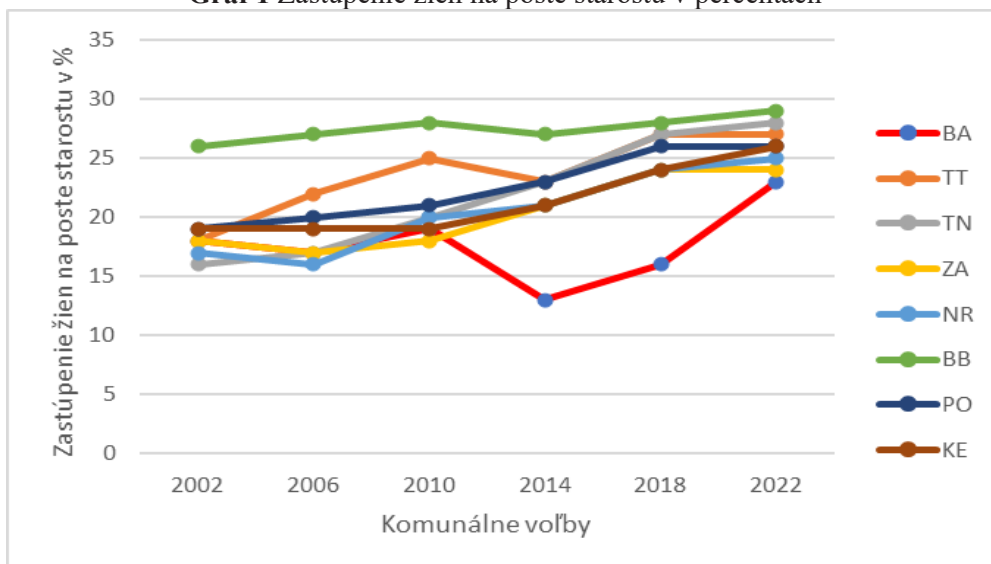
		Voľby 2002	Voľby 2006	Voľby 2010	Voľby 2014	Voľby 2018	Voľby 2022
BA	Total	88	88	89	89	89	88
	Ženy	16	15	17	12	14	20
	Ženy (%)	18	17	19	13	16	23
TT	Total	250	250	251	249	250	251
	Ženy	46	54	62	57	67	69
	Ženy (%)	18	22	25	23	27	27
TN	Total	275	275	276	276	274	276
	Ženy	44	48	56	64	73	77
	Ženy (%)	16	17	20	23	27	28
ZA	Total	311	311	312	312	310	311
	Ženy	56	54	56	66	75	76
	Ženy (%)	18	17	18	21	24	24
NR	Total	354	328	353	352	353	352
	Ženy	59	54	70	74	83	89
	Ženy (%)	17	16	20	21	24	25
BB	Total	514	514	509	512	512	512
	Ženy	133	138	143	138	141	148
	Ženy (%)	26	27	28	27	28	29
PO	Total	661	658	659	660	657	653
	Ženy	123	129	141	150	169	169
	Ženy (%)	19	20	21	23	26	26
KE	Total	458	458	460	461	461	461
	Ženy	89	88	88	95	109	122
	Ženy (%)	19	19	19	21	24	26

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Druhé dôležité zistenie, ktoré nám údaje z tabuľky ukazujú, je postupný, chronologický vývoj zastúpenia žien. Ak sa pozrieme na údaje z roku 2002 a z roku 2022, môžeme vidieť nárast vo všetkých krajoch. Dokumentuje aj graf č. 1, kde je vidieť poklesy a stúpania v každom kraji v časovom rámci posledných 20 rokov. Treba sa však pozrieť na dve veci. Prvou z nich je to, či bol tento rast kontinuálny, alebo nie. Len v troch krajoch je evidentné, že sa jedná o kontinuálny rast. Pri ostatných vidieť mierne poklesy v určitých volebných obdobiach, ale jedná sa len o zanedbateľný

percentuálny výkyv. Najväčší pokles bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji, keď vo voľbách v roku 2014 pokleslo zastúpenie žien z 19% na 13%.

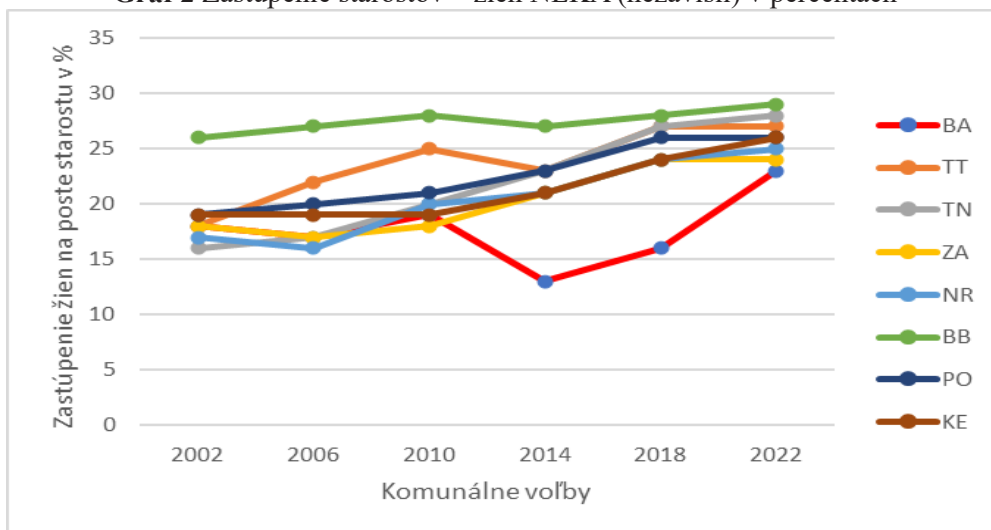
Graf 1 Zastúpenie žien na poste starostu v percentách

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Po druhé, či bol tento rast zastúpenia žien markantný, alebo zanedbateľný. Najväčší percentuálny nárast je evidentný v Trenčianskom kraji, kde narástlo ženské zastúpenie o 12 %, naopak najmenší nárast bol v Banskobystrickom kraji. Tu však treba poznamenať, že aj napriek tomu, Banskobystrický región mal v posledných voľbách 2022 najväčšie zastúpenie žien spomedzi všetkých regiónov na Slovensku. Povedané číslami, zo všetkých obcí v kraji, kde sa konali voľby, malo 29 % z nich ženského starostu.

Graf 2 Zastúpenie starostov – žien NEKA (nezavisli) v percentách

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Aj napriek postupnému vzostupu však stále môžeme vidieť výrazný nepomer medzi mužmi a ženami, keďže priemerne dve tretiny všetkých zvolených starostov tvoria muži. Na druhej strane treba podotknúť, že najnižšie percento žien mal prekvapujúco Bratislavský kraj. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o kraj, kde sídli hlavné mesto krajiny a jedná sa prakticky o najviac ekonomicky rozvinutý región, bol predpoklad vyššieho záujmu žien. Navyše sa jedná z hľadiska voličskej štruktúry obyvateľstva o najviac liberálny kraj, tzn. teoreticky je tu väčšia šanca na víťazstvo vo voľbách pre ženské pohlavie.

Tabuľka 2 Komunálne voľby z pohľadu ženského zastúpenia –
nezávislé kandidátky

		Voľby 2002	Voľby 2006	Voľby 2010	Voľby 2014	Voľby 2018	Voľby 2022
BA	Total	16	15	17	12	14	20
	NEKA	8	10	13	8	12	15
	NEKA (%)	50	67	76	67	86	75
TT	Total	46	54	62	57	67	69
	NEKA	24	31	41	41	41	45
	NEKA (%)	52	57	66	72	61	65
TN	Total	44	48	56	64	73	77
	NEKA	21	17	23	34	36	45
	NEKA (%)	48	35	41	53	49	58
ZA	Total	56	54	56	66	75	76
	NEKA	32	21	26	38	45	55
	NEKA (%)	57	39	46	58	60	72
NR	Total	59	54	70	74	83	89
	NEKA	31	27	30	35	41	47
	NEKA (%)	53	50	43	47	49	53
BB	Total	133	138	143	138	141	148
	NEKA	36	31	29	46	47	68
	NEKA (%)	27	22	20	33	33	46
PO	Total	123	129	141	150	169	169
	NEKA	23	25	28	34	54	56
	NEKA (%)	19	19	20	23	32	33
KE	Total	89	88	88	95	109	122
	NEKA	29	37	22	31	42	53
	NEKA (%)	33	42	25	33	39	43

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Zatiaľ čo tabuľka č. 1 sa zameriavala na pomer žien v rámci starostovských postov v porovnaní s mužmi, tabuľka č. 2 sa zaoberá len ženami z hľadiska toho, či sa na tento post dostala ako nezávislá, alebo ako členka určitej strany. To znamená, že prvý ukazovateľ v tabuľke (Total) predstavuje celkový počet zvolených žien v jednotlivom kraji a volebnom období, druhý a tretí ukazovateľ (NEKA, NEKA %) na druhej strane sledujú počet zvolených žien v kraji a volebnom období, ktoré kandidovali ako nezávislé. Podľa teórie bol predpoklad, že ženy skôr inklinujú ku kandidatúre ako nezávislé, pretože sa neradi vťahujú do vnútrostraníckeho boja. Môžeme konštatovať, že dáta z roku 2002 ukazujú pomerne jasnú líniu v rámci geografického delenia. V západných regiónoch dosahovalo vo voľbách 2002 zastúpenie žien, ktoré kandidovali ako nezávislé v priemere 50% zastúpenie, zatiaľ čo vo východných regiónoch to bolo o polovicu menej, priemerne 25%.

Z toho vyplýva, že drvivá väčšina starostiek na východnom Slovensku kandidovala za určitú politickú stranu. Keď sa pozrieme na chronologický vývoj, zobrazený na grafe č. 2, je vidieť postupný nárast nezávislých kandidátok vo všetkých regiónoch. Po celý čas sledovaného obdobia je to vidieť najmä na západnom Slovensku. Percentuálne najväčšie zastúpenie starostiek kandidujúcich ako nezávislé bolo v roku 2022 v Bratislavskom kraji. Na druhej strane, na východnom Slovensku, napr.

v Prešovskom kraji bolo stále takmer 70% žien, ktoré kandidovali za politické strany.

ZÁVER

Príspevok za zaoberal analýzou zastúpenia žien na starostovských postoch medzi rokmi 2002 až 2022, pričom sa zamerlal najmä na dve premenné. Prvým bol počet žien zvolených na pozíciu starostu, druhým bol počet žien starostiek kandidujúcich ako nezávislé. V rámci empirickej časti boli stanovené spolu tri hypotézy:

- *Ženské zastúpenie na postoch starostov sa bude zväčšovať na základe geografického kľúča, t.j. na západnom Slovensku sa očakáva väčšie zastúpenie ako na strednom, resp. východnom Slovensku.*

Táto hypotéza sa nepotvrdila. Nielenže kraje na západnom Slovensku nemali zastúpenie žien výrazne väčšie ako na východnom Slovensku, ale niektoré kraje na východe dopadli lepšie ako tie na západe. Dokonca lepšie ako Bratislavský kraj, ktorý mal predpoklad byť medzi krajinami s najväčším zastúpením žien na pozícii starostu, sa nakoniec v tomto rebríčku ocitol na poslednom mieste. Na druhej strane treba povedať, že rozdiely medzi jednotlivými krajinami neboli diametrálne odlišné.

- *Ženy na starostovských postoch, ktoré kandidujú ako nezávislé, resp. nie sú členkami žiadnej politickej strany, majú väčšie percentuálne zastúpenie ako ženy na starostovských postoch, ktoré kandidujú za politickú stranu.*

Nasledovná hypotéza sa potvrdila sčasti. Zatiaľ čo pri prvej hypotéze sa geografický kľúč nepotvrdil, pri druhej je vidieť výraznú geografickú dichotómiu. V západných regiónoch badať vzostupnú tendenciu nezávislých kandidátok, ktoré sa stali starostkami. Vo východných krajinách ženy v drivej väčšine kandidujú prevažne za politickú stranu.

- *Percentuálny počet zastúpenia žien na starostovských funkciách ako aj percentuálny počet zastúpenia žien, ktoré kandidovali ako nezávislé, narastá.*

Posledná hypotéza sa potvrdila. Obe skúmané premenné rástli. Samozrejme, pri určitých voľbách bol zaznamenaný pokles, tým pádom sa nedá explicitne povedať, že rast bol úplne kontinuálny vo všetkých krajinách v rámci všetkých volieb, avšak ak sa na dané čísla pozrieme širšou optikou, vidíme že od roku 2002 až po rok 2022 je zaznamenaný nárast v oboch ukazovateľoch.

Príspevok potvrdil rastúci počet zvolených žien v lokálnej politike. Stále ale môžeme tvrdiť, že politická angažovanosť a zastúpenie žien v politike je oproti mužskej populácii výrazne poddimenzované. Pre zväčšenie motivácie žien však nestačí pár zmien, ale treba sa na túto problematiku pozrieť komplexne. Ženy vo svojom pracovnom živote ovplyvňuje viac premenných ako mužov, ako je napríklad materská dovolenka a s tým spojená výchova dieťaťa, menšie možnosti sa zamestnať

po materskej a pod. Ženy v produktívnom veku trápia teda iné problémy ako angažovanie sa v politike. Na druhej strane to ukazuje, že výskum v rámci rodovej problematiky má v politických otázkach opodstatnenie a je potrebné sa mu aj z praktických dôvodov venovať.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BROWNING, Natalie. 2020. Factors Influencing the Likelihood of Women Winning Elections. [online]. Williams Honors College, Honors Research Projects. 1044. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z: https://ideaexchange.uakron.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2361&context=honors_research_projects
- BUTLER, D. M. a J.R. Preece. 2016. *Recruitment and perceptions of gender bias in party leader support*. [online]. Political Research Quarterly 69 (4), 842–851. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1065912916668412>
- GELNAROVÁ, Jitka. 2010. *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?* Acta Politologica 20. No. 2: 120-135. ISSN 1803- 8220
- INGLEHART, R. a P. NORRIS. 2000. *The developmental theory of the gender gap: Women's and men's voting behavior in global perspective*. International Political Science Review 21.4: 441-463.
- INTER-PARLIAMENTARY UNION (IPU). 2022. *Proportion of seats held by women in national parliaments (%)*. [online]. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SG.GEN.PARL.ZS>
- KOS MOTLOVÁ, M. a O. SLAČÁLEK. 2020. Poloviční politika. In: *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluver ČR. ISBN 978-80-7598-761-7.
- NORRIS, Pippa. 2006. *The impact of electoral reform on women's representation*. Acta política. 41 (2), 197–213.
- MARÍKOVÁ, Hana. 2016. Neúplná demokracie aneb nízké zastoupení žen v politice z perspektivy teoretických přístupů a výzkumů, In: *Sólo o soprán: O ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISBN 978-80-7330-293.
- PRACOVISKO ŠÚ SR KOŠICE. 2021. Ženy a muži v SR 2021. [online]. [cit. 2010-11-20]. Dostupné z: <https://bit.ly/3gzRGsa>.
- RAKUŠANOVÁ, P. a L. VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ. 2006. Ženy v mužské politice. In: *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR. ISBN 80-7330-087-7.
- RAKUŠANOVÁ, P. a L. VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. 2008. *Odcházení: Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Gender a výzkum / Gender and Research 9(1): s. 16-25.
- ŠPONDROVÁ, Pavla. 2020. Či je právo? Tři vlny feminismu a tři dimenze feministické kritiky práva. In: *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluver ČR. ISBN 978-80-7598-761-7.

ÚSPEŠNOSŤ NEZÁVISLÝCH KANDIDÁTOV V KOMUNÁLNYCH VOĽBÁCH: PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA MESTO SKALICA¹⁷

PhDr. Peter Šamalík¹⁸

Abstract

In October 2022, for the very first time in the history of the Slovak Republic will be held joint municipal and regional elections. Citizens will elect their local deputies, mayors, regional representatives, and chairmen to self-governing bodies. In both cases, there will appear on the ballots independent candidates, as well as candidates nominated by political parties. The primary purpose of the presented paper is to point out the success rate of independent candidates and monitoring of the electoral trend in the last three municipal elections (in 2014, 2018, 2022). The subject of the contribution will be the results of the elections in Skalica. We will focus more closely on success and voter preferences between candidates, who were nominees of political entities and independent candidates. In addition to the comparative consideration of the results of previous municipal elections, we will take a look at the legislative definition of current election rules and several theoretical frameworks defining the term election.

KEYWORDS: *municipal elections, independent candidates, Skalica town.*

ÚVOD

V každej spoločnosti, štátnom zriadení, regionálnej alebo miestnej jednotke sa uplatňuje určitý princíp, podľa ktorého sa vyberajú (volia) jednotliví vrcholoví predstavitelia štátu, regiónu, alebo obcí. Ide o subjekty zaoberajúce sa prevažne riadením a vládnutím v rámci určitého politického spoločenstva, pričom práve mechanizmus určený na výber týchto osôb formuje komplexný charakter danej krajiny. Elementárnym predpokladom volebného procesu každého demokratického a právneho štátu je, aby bol volebný systém realizovaný na určitých zásadách. Ide o všeobecnosť, rovnosť, priamosť a tajnosť volebného hlasovania (Orosz, 2015). Ak by sme sa pokúsili teoreticky vymedziť proces volieb v demokratickej spoločnosti, môžeme ho označiť za mechanizmus slúžiaci na výber osôb, ktoré prostredníctvom nadobudnutého mandátu ďalej rozhodujú o smerovaní príslušného územia, kde boli voľby realizované (Chytílek et al., 2009).

Voľby do orgánov miestnych samospráv sú na Slovensku najrozšírenejšie. V rovnaký deň totižto prebiehajú voľby do zhruba 2 927 samosprávnych orgánov. V prípade volieb starostov a primátorov sa na Slovensku uplatňuje relatívny väčšinový volebný systém (systém prvého v cieľi) s jednomandátovým volebným obvodom. Pri rovnakom počte hlasov dvoch, prípadne viacerých kandidátov, sa voľby opakujú. U volieb do zastupiteľstiev je mechanizmus podobný, avšak obce a mestá

¹⁷ Príspevok je výstupom projektu FPPV-07-2022: Analýza aktérov verejnej politiky v oblasti športu v podmienkach Slovenskej republiky.

¹⁸ Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, Katedra verejnej správy, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, samalik1@ucm.sk

sú rozdelené do viacmandátových obvodov. Následne sa mandát udeľuje kandidátom, ktorí získali najväčší počet hlasov vo voľbách podľa toho, koľko poslancov má byť v danom obvode zvolených do zastupiteľského zboru (Bardovič, 2021).

Pri voľbách do orgánov miestnych samospráv disponujú aktívnym volebným právom všetci obyvatelia obce, bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Legislatívne podmienky sú trvalý pobyt v obci a 18 rokov. Pasívne volebné právo sa líši pri kandidátoch do zastupiteľstva, pre ktorých je veková hranica 18 rokov. U starostov, resp. primátorov to je 25 rokov. V oboch prípadoch platí podmienka trvalého pobytu v obci, kde kandidujú (Zákon č. 180/2014 Z. z.).

Možnosť uchádzať sa o mandát do oboch volených orgánov miestnej samosprávy môžu kandidáti politických subjektov aj nezávislí kandidáti. V predkladanom príspevku sa budeme venovať vymedzením a postavením nezávislých kandidátov a ich úspešnosťou pri komunálnych voľbách na príklade mesta Skalica.

1 FENOMÉN NEZÁVISLÉHO KANDIDÁTA

Nezávislí kandidáti predstavujú zaujímavú alternatívu, ktorá sa uplatňuje najmä pri voľbách s väčšinovým volebným systémom. V prípade slovenského volebného systému ide o prezidentské voľby a voľby do orgánov regionálnych a miestnych samospráv, ktorým sa budeme v predkladanom príspevku aj bližšie venovať. Nezávislí kandidáti zároveň predstavujú určitý protipól pre kandidátov politických subjektov (Ryšavý, Šaradín, 2010).

Nezávislí kandidáti sú napr. v komunálnych voľbách pomerne favorizovanými a často tvoria väčšiu časť zastupiteľských orgánov. Pre voličov predstavujú zaujímavú alternatívu, pretože nie sú súčasťou žiadneho politického subjektu a neviažu sa ku žiadnej konkrétnej straníckej ideológii. Zároveň pri komunálnej úrovni v podmienkach Slovenska, kde existuje množstvo malých obcí, k nim môžu mať voliči nejaké osobné väzby. Tým u voliča môže vzniknúť predpoklad, že má na daného poslanca lepší dosah a z dôvodu jeho „nezávislosti“ skutočne preferuje len komunálne alebo komunitné záujmy. Nezávislí kandidáti následne oslabujú aj postavenie ostatných poslancov vykonávajúcich svoj mandát ako členovia politickej strany alebo často aj koalície. Tí sa následne musia podriaďovať ostatným napr. nezávislým poslancom a nakoľko ich počet je v zastupiteľstvách limitovaným, presadenie akejkoľvek stranícku ideológiu je pre poslancov politických subjektov náročné (Outlý et al., 2013).

Ďalším dôležitým faktorom úspešnosti medzi nezávislými kandidátmi a kandidátmi politických subjektov je zlyhávanie politických strán pri tvorení regionálnych a miestnych štruktúr. Je prirodzené, že niektoré subjekty majú rozsiahle množstvo členov naprieč celou krajinou. Ryšavý a Šaradín (2010) v tejto súvislosti však konštatujú, že napr. v Českej republike mnoho takýchto strán nie je. Ako typický príklad uvádzajú KSČM. Ak by sme sa pokúsili nájsť nejakú takúto stranu na Slovensku, tak pravdepodobne z hľadiska územných štruktúr by to bola SMER-SD, ktoré má zriadené okresné pobočky. Tieto okresné centrá však môžu byť vzdialené od menších obcí v periférii a nemajú pravidelný vplyv a dosah na voličov. Na margo vyššie uvedeného by sme upozornili aj na skutočnosť, že v komunálnych voľbách na Slovensku,

politické subjekty môžu kandidátov navrhovať. Naopak nezávislí kandidáti potrebujú vyzbierať potrebný počet podpis. Tento mechanizmus môže pre nezávislých kandidátov tiež predstavovať určitú výhodu. V rámci procesu zberu podpisov si robia nezávislí kandidáti automaticky svoju kampaň, kde môžu voličov žiadať o ich podpis a zároveň im predstaviť svoje vízie, ciele a iné návrhy, ktoré by chceli z perspektívy starostov, primátorov alebo zastupiteľov presadzovať. Bližšie sa celkovému množstvu podpisov potrebných na kandidatúru venujeme v tabuľke 2.

Nezávislí kandidáti vo vybraných prípadoch sú aj nominantmi komunálnych občianskych iniciatív, ktoré vystupujú ako nezávislé združenia. Tieto združenia rôznymi spôsobmi sledujú spoločenské dianie v rámci svojej obce alebo mesta a spolupodielajú sa na jej smerovaní. V takomto prípade môžeme rozpoznávať nezávislých kandidátov ďalej ako inštitucionalizovaných a neinštitucionalizovaných. Za predpokladu, že nezávislý kandidát vychádza z takéhoto občianskeho združenia a je volebným kandidátom, hovoríme o inštitucionalizovaných nezávislých kandidátoch. Neinštitucionalizovaný typ predstavujú kandidáti uchádzajúci sa o posty v samosprávach bez iniciatívy a činnosti v žiadnej z podobných komunálnych organizácií (Sloboda, 2017).

Tabuľka 1 Počet a podiel zvolených nezávislých poslancov, starostov a primátorov v komunálnych voľbách na Slovensku od roku 2010

	2010	2014	2018	2022
Počet zvolených primátorov a starostov ako NEKA	979	1104	1232	1 349
Podiel zvolených starostov a primátorov ako NEKA	33,67%	37,95%	42,42%	46,45%
Počet zvolených poslancov zastupiteľstiev ako NEKA	2892	3638	7301	8 198
Podiel zvolených poslancov zastupiteľstiev ako NEKA	13,46%	28,91%	35,36%	40,06%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2022.

Tabuľka 1 ilustruje počet a podiel zvolených nezávislých poslancov, starostov a primátorov vo voľbách do orgánov miestnych samospráv. Na tabuľke môžeme spozorovať postupné zvyšovanie celkového počtu aj podielu nezávislých kandidátov v zastupiteľských zboroch aj na pozícii starostov a primátorov. Na margo týchto údajov je možné konštatovať, že označenie nezávislého kandidáta je v celoštátnom meradle pomerne obľúbená a trend politických subjektov v uplynulých komunálnych voľbách postupne upadá.

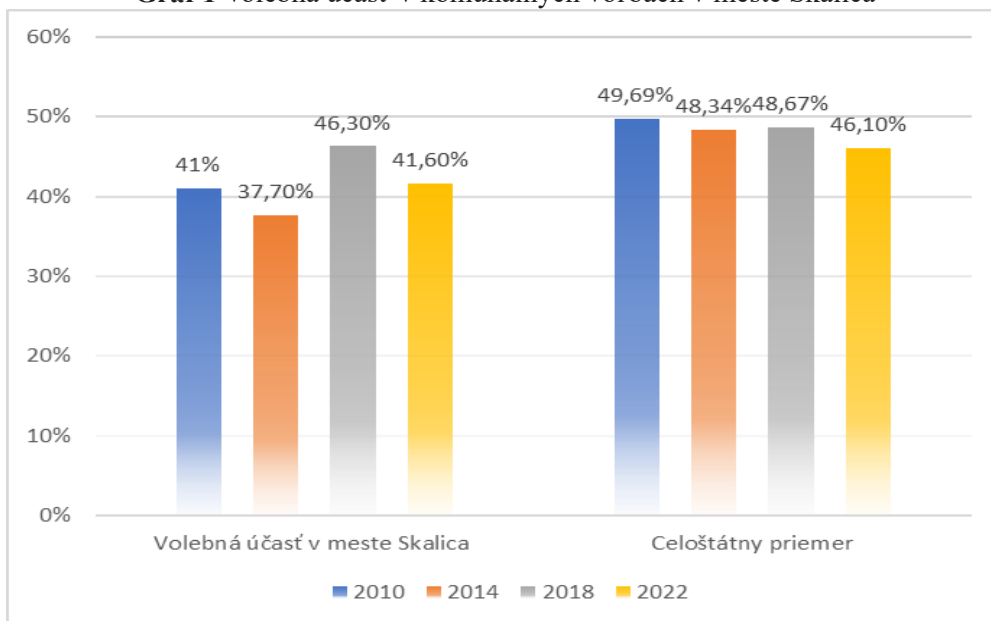
Z hľadiska úspešnosti nezávislých kandidátov sa Slovensko do roku 2010 radilo medzi krajiny, kde nezávislí kandidáti nepatrili k úspešným v akomkoľvek type volieb. Na tabuľke 1 je viditeľné, že tento trend bol zmenený a v dvanásťročnom období ich celoštátna úspešnosť eskalovala. Naopak Česká republika patrí medzi krajiny, kde sa nezávislým kandidátom na samosprávnych úrovniach darí dlhodobo. Krajinou,

v ktorej majú nezávislí kandidáti obmedzený priestor najmä kvôli striktne nastavenej legislatíve je Švédsko (Sloboda, 2017).

2 PREHĽAD VÝSLEDKOV VOLIEB A ÚSPEŠNOSŤ NEZÁVISLÝCH KANDIDÁTOV V MESTE SKALICA

Skalica je okresným mestom, ktoré sa geograficky nachádza na severozápadnom cípe Slovenska a je vzdialené len 1 km od hraníc s Českou republikou. Mesto je súčasťou historického regiónu Záhorie a už odpradáva je označované ako kultúrne a hospodárske centrum tohto územia. Momentálne je Skalica z administratívno-správneho členenia okresné mesto ležiace v Trnavskom samosprávnom kraji. Skalica sa vyznačuje svojim typickým nárečím, bohatou históriou, tradíciami a veľkým kultúrnym kapitálom, ktoré sa v ňom nachádza. Taktiež je držiteľom titulu slobodného kráľovského mesta (Drahošová, 2014). Počet obyvateľov je 15 489 (k 01.01.2022) z toho 7 544 mužov a 7 945 žien. V komunálnych voľbách 2022 bolo 12 744 zapísaných voličov (Mesto Skalica, 2022).

Graf 1 Volebná účasť v komunálnych voľbách v meste Skalica

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR.

Z grafu 1 je spozorovateľné, že volebná účasť v komunálnych voľbách v meste Skalica je od roku 2010 vždy pod celoštátnym priemerom. Pomerne vyššiu účasť v meste zaznamenali v roku 2018, kedy to bolo bola volebná účasť o 2,37% pod celoslovenským priemerom. Naopak najmenšia účasť bola v roku 2014, kedy sa zúčastnilo len historické minimum 37.70%, teda o takmer 11% menej ako je celoštátny priemer. Z pohľadu volebnej účasti dosahujú komunálne a prezidentské voľby podobnú účasť, za parlamentnými voľbami. V prípade prezidentských je priemer v Skalici tesne vyšší ako celoslovenský. Komunálne voľby tak môžeme radiť ako tretie v poradí z hľadiska volebnej účasti. Rozhodujúcim faktorom môže byť pomerne dlhé a úspešné pôsobenie primátora S. Chovanca. Od roku 2002 bol silným kandidátom a za čias jeho pôsobenia mesto zažívalo komplexný rozvoj. Najmä však v revitalizácii mesta a cestovnom ruchu.

2.1 Úspešnosť nezávislých kandidátov na post primátora

Ako už bolo vyššie uvedené, v komunálnych voľbách na Slovensku sa môžu nezávislí kandidáti uchádzať aj o post starostu, primátora, člena miestneho zastupiteľstva, respektíve predsedu vyššieho územného celku a poslanca krajského zastupiteľstva pri voľbách do regionálnych samospráv. Nezávislí kandidáti na oprávnenie uchádzať sa o post primátora alebo poslanca komunálneho zastupiteľstva potrebujú vyjadrenie podpory a súhlasu občanov v podobe určitého počtu oprávnených voličov v danom územnom obvode.

Tabuľka 2 Minimálny počet podpisov voličov podporujúcich kandidatúru nezávislého kandidáta pre voľby poslancov obecného zastupiteľstva a voľby starostu obce

Počet obyvateľov obce	Počet podpisov voličov na kandidátnej listine
Do 50	10
51 – 100	20
101 – 500	40
501 – 2 000	100
2 001 – 20 000	200
20 001 – 100 000	500
Nad 100 000	1 000

Zdroj: MV SR, 2022.

Tabuľka 2 vyjadruje minimálny počet podpisov od obyvateľov s aktívnym volebným právom v danej obci, ktoré potrebuje nezávislý kandidát ku svojej kandidatúre. V niektorých prípadoch napr. miest v rozmedzí 2-tisíc až 20-tisíc alebo 20-tisíc až 100-tisíc je spozorovateľný vysoký nepomer. Pre nezávislých kandidátov vo väčších, povedzme krajských mestách, je výrazne jednoduchšie vyzbierať potrebné podpisy ako pre kandidátov v bežných 20-tisícových okresných mestách. Na tomto mieste môžeme konštatovať, že minimálne by bolo vhodné vytvoriť dve ďalšie úrovne, ktoré

by tento 18-tisícový, resp. 80-tisícový nepomer rozdelili do ďalších dvoch kategórií. Muselo by však ísť o rovnomerné rozvrhnutie. Napríklad 20 001 až 40-tisíc, čo by vytvorilo špecifickú skupinu pre okresné mestá. 40 001 až 100-tisíc, čím by sa vytvorila skupina krajských miest a populačne väčších okresných centier ako Martin, Poprad, Prievidza a Zvolen. Prípadne použiť iný vzor podľa veľkosti sídiel. Zároveň je potrebné spomenúť, že jednu kandidatúru môžu kandidáti predkladať aj pre účely miestneho zastupiteľstva aj post starostu alebo primátora. V prípade mesta Skalica ide o potrebu 200 podpisov obyvateľov, nakoľko podľa sčítania ľudu z roku 2021 má mesto 15 573 rezidentov.

Tabuľka 3 Prehľad primátorov mesta Skalica od roku 2002 do 2022

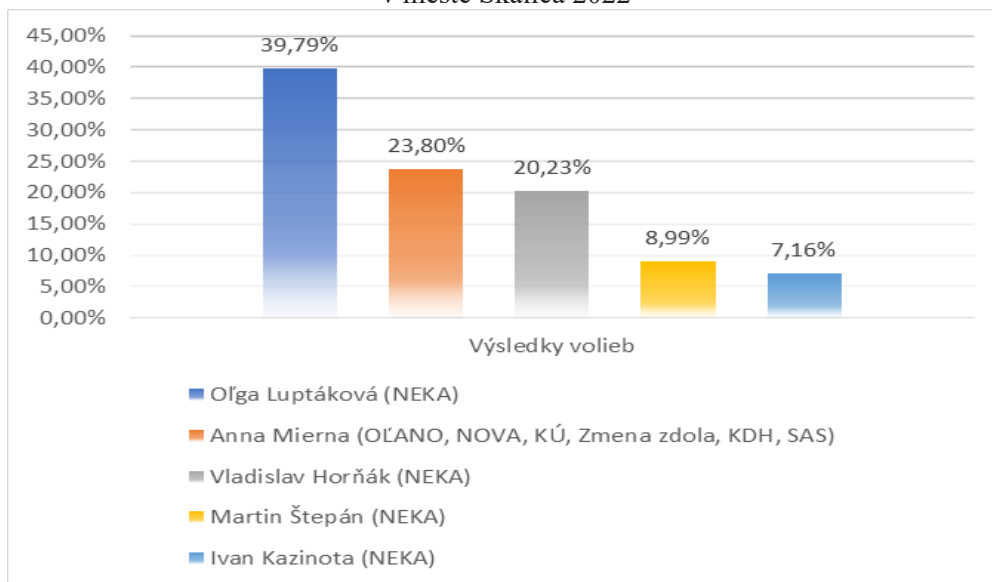
Meno primátora a politická príslušnosť	Obdobie vo funkcii primátora
Stanislav Chovanec (NEKA)	2002 – 2006
Stanislav Chovanec (NEKA)	2006 – 2010
Stanislav Chovanec (NEKA)	2010 – 2014
Ludovít Barát (NEKA)	2014 – 2018
Anna Mierna (OĽANO, NOVA, SAS)	2018 – 2022
Oľga Luptáková (NEKA)	2022 –

Zdroj: vlastné spracovanie, 2022

Tabuľka 3 ilustruje prehľad primátorov mesta Skalica za posledných 20 rokov, po šiestich komunálnych voľbách. Pri pohľade na graf je zrejmé, že výraznú prevahu majú nezávislí primátori. V nasledujúcej časti predkladaného príspevku poukážeme na volebný priebeh a profil jednotlivých primátorov.

Komunálne voľby v roku 2010 vyhral po tretí raz v rade S. Chovanec (NEKA), pričom dostal historicky najvyšší počet hlasov z pomedzi všetkých kandidátov na primátora v Skalici (3 496). Zároveň sa stal tretíkrát primátorom v rade, čo ho robí dodnes najdlhšie slúžiaceho primátora mesta. Treba však pripomenúť, že od roku 2002 sa vždy o post primátora uchádzal ako nezávislý kandidát, ale v roku 2014 do miestneho zastupiteľstva bol kandidátom strany SMER-SD.

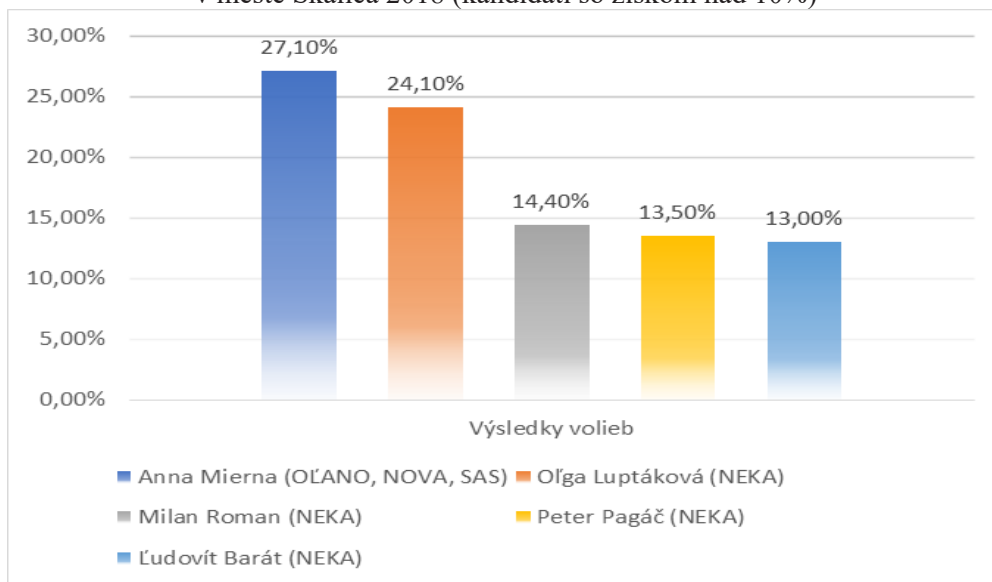
Graf 2 Prehľad kandidátov a výsledkov volieb o post primátora v meste Skalica 2022

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2022.

Po posledných voľbách prišlo k zmene na poste primátora, resp. primátorky mesta Skalica. Po štvorročnom období vymenila na tomto poste Oľga Luptáková (NEKA) Annu Miernu (OLANO, NOVA, KÚ, Zmena zdola, KDH, SAS). Kandidátka Mierna prehrala o 16%, čo je zhruba 800 hlasov. Ostatní kandidáti boli rovnako nezávislými. V porovnaní s voľbami z roku 2018 môžeme poznamenať, že prišlo k posilneniu mandátu primátorky, kedy Luptáková dostala o vyše 500 hlasov viac. Zároveň si na margo výsledkov volieb dovoľme tvrdiť, že sa z celoštátnej úrovne preniesla nespokojnosť s vládou stranou OLANO aj na komunálnu úroveň. Svedčila o tom aj zjavná nespokojnosť voličom pred samotnými voľbami. Zaujímavosťou však je, že Miernu môžeme aj napriek týmto skutočnostiam považovať za relatívne úspešnú kandidátku, kedy v komparácii s výsledkami volieb z roku 2018 získala len zhruba o 200 hlasov menej. Samotné víťazstvo Luptákovovej je tiež zaujímavým. Kandidátka si postavila kampaň na určitej fráze „vráťme mesto tam, kde už kedysi bolo“. Vo všeobecnosti aktuálny stav skalickej samosprávy príliš nekritizovala, len poukazyvala na vhodnosť vrátiť sa k metódam z čias primátora Baráta a Chovanca, ako obdobia mestskej prosperity, revitalizovania mesta a pod. Ako príklad môžeme uviesť čerpanie prostriedkov z fondu na podporu bývania, na čo často poukazyvala. Program kandidátky bol založený na štyroch kľúčových bodoch: prestavba dopravného ihriska na park, vytvoriť v spolupráci so zastupiteľstvom parkovaciu politiku mesta, vynaložiť viac financií na čistotu a údržbu mesta a už spomínané čerpanie príspevkov zo Štátneho fondu rozvoja bývania (Luptáková, 2022). Tiež za zmienku stojí, že všetci nezávislí kandidáti boli neinštitucionalizovanými. Jedinou výnimkou bol M. Štepán, ktorý bol volebným lídrom občianskeho združenia Spoločne pre Skalicu.

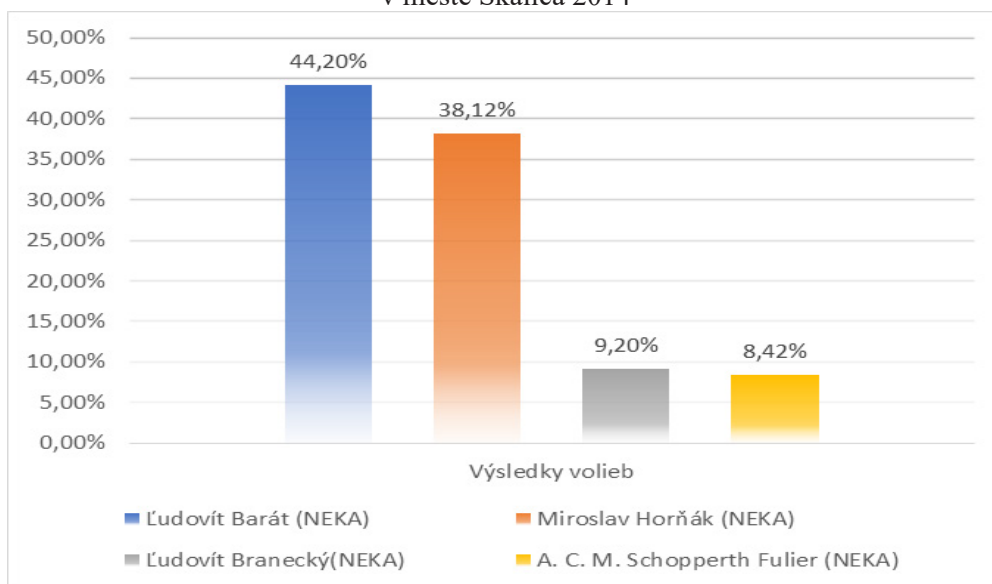
Graf 3 Prehľad kandidátov a výsledkov volieb o post primátora v meste Skalica 2018 (kandidáti so ziskom nad 10%)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2018.

Po voľbách v roku 2018 po prvýkrát v histórii mesta bola zvolená primátorka a zároveň kandidátka, ktorá kandidovala za koalíciu politických strán. Konkrétne išlo o OĽANO, NOVA a SAS. Vyhrala však len tesne nad druhou Luptákovou o zhruba 180 hlasov. Tretím bol Milan Roman, ktorý v týchto voľbách kandidoval ako nezávislý kandidát. V parlamentných voľbách 2016 však bol podpredsedom strany SDKÚ a na kandidátke sa uchádzal o post poslanca NR SR z celkového 2. miesta za predsedom Pavlom Frešom. Tretím skončil dlhoročný poslanec a primátor z predchádzajúceho volebného obdobia Ľudovít Barát. Za zmienku tiež stojí, že strana OĽANO, ktorej primátorka Mierna je aj členkou je v Skalici v parlamentných voľbách populárna. V parlamentných voľbách v roku 2020 v meste strana vyhrala so ziskom 37,22% pred druhou stranou SMER-SD 12,91%. V parlamentných voľbách v roku 2016 skončila strana OĽANO na treťom mieste s 16,49%, pred druhou stranou SAS (17,96%) a víťazom SMER-SD (22,92%). Mierna nastúpila do pozície primátorky ako vedúca ekonomického odboru Trnavského samosprávneho kraja, kedy svoj predvolebný kurz smerovala práve na ekonomické a hospodárske zručnosti a skúsenosti. Zároveň sa stala historicky prvou primátorkou v meste Skalica.

Graf 4 Prehľad kandidátov a výsledkov volieb o post primátora v meste Skalica 2014

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2014.

Zaujímavý volebný boj o post primátora sa odohral v Skalici v roku 2014, kedy S. Chovanec ako víťaz troch po sebe idúcich komunálnych volieb neohlásil kandidatúru. Svoju podporu vyjadril víťazovi týchto volieb Ľ. Barátovi. M. Horňák predstavoval určitú zmenu, kedy ako dlhoročný poslanec mestského zastupiteľstva vystupoval ako určitá nová tvár a presadzoval inovatívnejší postup pri správe vecí verejných.

2.2 Úspešnosť nezávislých kandidátov pri voľbe do miestneho zastupiteľstva

Podobne ako u primátorského postu môžu po dosiahnutí hranice potrebných podpisov obyvateľov kandidovať nezávislí kandidáti aj o posty v miestnom zastupiteľstve. Za pripomenutie stojí, že podobne ako kandidát na primátora v podmienkach mesta Skalica, potrebuje aj kandidát na poslanca miestneho zastupiteľstva minimálne 200 podpisov od obyvateľov.

Tabuľka 4 Podiel nezávislých poslancov mestského zastupiteľstva a poslancov politických strán po voľbách 2022

Zvolení poslanci		Nezvolení poslanci	
NEKA	18	NEKA	6
KDH	1	HLAS-SD	2
		NOVA	2
		SME RODINA	1
		SMER-SD	1

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2022.

Podobne ako na pri kandidátoch na primátora aj medzi poslancami prevládali nezávislí kandidáti v roku 2022, ktorých bolo dokopy zvolených 18. Jediným poslancom kandidujúcim za politický subjekt bol Juraj Mikuš (KDH). KDH bývala v minulosti obľúbenou politickou stranou, či už pri parlamentných voľbách alebo iných, kde nominovali svojich členov. Dôvod je pomerne jasný, keďže Skalica patrí medzi mestá s vysokým podielom nábožensky založených rezidentov. Postupne ako však KDH strácalo popularitu na národnej úrovni, klesala podpora kandidátov aj na komunálnej. Úspech tohto kandidáta môžeme je skôr založený na jeho popularite v meste, ako politickú príslušnosť. Ide o dlhoročného hokejového slovenského reprezentanta, ktorý má v meste mnoho priaznivcov. Podobný úspech zaznamenal aj v predošlých voľbách Žigmund Pálffy (SDKÚ-DS, OKS, Starostovia a nezávislí kandidáti a KDH). Podobne bolo aj 6 neúspešných nezávislých kandidátov, pri ktorých nezvolenie bolo len tesné. Kandidáti politických subjektov získali výrazne nižšie množstvo hlasov.

Tabuľka 5 Podiel nezávislých poslancov mestského zastupiteľstva a poslancov politických strán po voľbách 2018

Zvolení poslanci		Nezvolení poslanci	
NEKA	11	NEKA	25
OLANO, SAS, NOVA	3	S D K Ú - D S , OKS, Starostovia a nezávislí kandidáti, KDH	9
SDKÚ-DS, OKS, Starostovia a nezávislí kandidáti, KDH	3	SMER-SD, SNS, MOST-HÍD	5
Doma dobre	1	OLANO, SAS, NOVA	5
		Naj – nezávislosť a jednota, Strana mladých ľudí	1

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2018.

Po voľbách v roku 2018 sa v zastupiteľskom zbore vytvorila väčšina nezávislých kandidátov, doplnených o siedmych poslancov z pravicových koalícií, resp. politického subjektu Doma dobre. Pri koalícii OĽANO, SAS a NOVA išlo o volebný tím primátorky Miernej (2018-2022) a známeho komunálneho politika M. Horňáka. Pri druhej pravicovej koalícii (SDKÚ-DS, OKS, Starostovia a nezávislí kandidáti a KDH) išlo o najmä o významných kandidátov Milana Romana a Lukáša Tisoňa (obaja SDKÚ), ktorí v roku 2016 kandidovali za SDKÚ z 2., resp. 10. miesta v parlamentných voľbách. Zároveň boli doplnení o Žigmunda Pálffy, ktorý ako významný skalický rodák sa tiež dostal do zastupiteľského zboru. Pomerne výraznú porážku v meste utrhla vtedajšia vládna koalícia SMER-SD, SNS a MOST-HÍD. Ich kandidáti skončili vo voľbách na posledných miestach, čím sa podobne ako v roku 2022 preniesla nespokojnosť s celoštátnou vládou garnitúrou na komunálne úrovne.

Tabuľka 6 Podiel nezávislých poslancov mestského zastupiteľstva a poslancov politických strán po voľbách 2014

Zvolení poslanci		Nezvolení poslanci	
NEKA	9	NEKA	14
KDH, NOVA, OKS, SAS, SDKÚ-DS	7	KDH, NOVA, OKS, SAS, SDKÚ-DS	5
SMER-SD	2	SMER-SD	3
KSS	1		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, 2014.

Z posledných troch volieb bolo najslabším volebným obdobím pre nezávislých kandidátov voľby z roku 2014. Hoci získali najviac mandátov mestskom zastupiteľstve, len tesne za nimi skončila pravicová koalícia KDH, NOVA, OKS, SAS a SDKÚ-DS. Po dvoch zastupiteľoch získala strana SMER-SD a jedného KSS. Pomerne vysoké číslo (14) bolo nezávislých kandidátov nezvolených. Z celkových výsledkov však vyplýva, že išlo len o tesné výsledky kandidátov u hranice zvolenia. Zároveň v tom čase politické subjekty z pravicovej koalície dosahovali pomerne úspešných výsledkov pri komunálnych aj parlamentných voľbách a disponovali početnou voľičskou základňou v meste.

ZÁVER

Komunálne voľby predstavujú dôležitú súčasť v demokratickej spoločnosti a v sloboдном výbere kandidátov, ktorí rozhodujú o budúcom vývoji a smerovaní danej obce alebo mesta. Miestne samosprávy v súčasnosti poskytujú širokú škálu služieb, spravujú významné segmenty verejného života a vo výraznej miere tvoria celkové spoločenské podmienky na život svojich občanov.

Predkladaný príspevok bol založený na sledovaní úspešnosti nezávislých kandidátov na príklade vybrané mesto. Môžeme konštatovať, že v prípade mesta Skali-

ca sa potvrdil celoslovenský trend nezávislých kandidátov, ktorých celkový počet v komunálnych voľbách postupne rastie. Za dôvody môžeme označiť viacero faktorov. Jedným z podstatných je určite celospoločenské zlyhávanie politických strán. V podmienkach Slovenska existuje široká pluralita politických subjektov. Tie však dlhodobo nenapĺňajú väčšinové očakávania na národnej úrovni, čo sa následne odráža aj pri komunálnych voľbách. V príspevku sa tento trend odrazil dvakrát. Prvý raz pri neúspešnosti vládnej koalície SMER-SD, SNS a MOST-HÍD v roku 2018. A vo voľbách v roku 2022, kedy primátorská kandidátka OĽANO neobhájila svoj post a jej volebný tím sa prakticky rozpadol. Druhým významným faktorom je zlyhávanie politických subjektov v regiónoch, okresoch, inými slovami na komunálnej úrovni. V Skalici existujú okresné pobočky strán SMER-SD, SAS, SNS a SME RODINA, ktorých celková aktivita je nízka. Podobne sú na tom aj ostatné strany. Aktívne sú najmä na sociálnych sieťach, kde sa snažia prostredníctvom vyjadrení a činnosť parlamentných predstaviteľov oslovovať voličov v meste. Naopak strana SNS zvoláva pravidelné stretnutia v Holíči a SAS organizuje športové podujatia v Skalici. Vo všeobecnosti však ide o nepravidelné a jednorazové podujatia, ktoré významnú skupinu voličov v meste neoslovia. Takisto boli tieto aktivity obmedzené počas pandémie.

Tieto ťažiskové a iné problémy predstavujú dôvody zlyhávania politických strán, čo na strane druhej otvára dvere pre nezávislých kandidátov. Pri nezávislých kandidátoch je potrebné konštatovať, že vymedzenie „nezávislý“ pôsobí na voliča pozitívne. Kreuje predpoklad, že kandidát nie je viazaný na žiadnu stranícku ideológiu a bude preferovať výhradne záujmy občanov obce, prípadne svojej komunity (obvodu). Zároveň sú závislí od zberu podpisov, čo pre nich predstavuje určitú formu kampane. Na druhú stranu je otázne, do akej miery je daný kandidát nezávislý. V niektorých prípadoch nielen z mesta Skalica sa objavujú kandidáti s politickou, resp. straníckou minulosťou. Prípadne sú v danej obci dostatočne populárnymi a chcú si zjednodušiť kandidatúru a vynechať proces zberu podpisov a dohodnú si kandidatúru s vybranou politickou stranou alebo koalíciou.

Rast popularity nezávislých kandidátov na Slovensku v posledných rokoch eskaloval a môžeme predpokladať, že podobný percentuálny podiel zvolených poslancov a primátorov bude aj v budúcich voľbách. Za predpokladu, že politické subjekty nezačnú vyvíjať väčšiu snahu a maximalizovať svoju činnosť prostredníctvom miestnych štruktúr, sa môže podiel bezpartajných zastupiteľov ešte zvyšovať.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BARDOVIČ, J. 2021. *Voľby a volebné systémy*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave: Fakulta sociálnych vied, 2021, s. 135 – 136. ISBN 978-80-572-0206-6.
- CHYTÍLEK, R. et al. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, s. 13. ISBN 978-7367-548-6.
- DRAHOŠOVÁ, V. 2014. *Skalica*. Skalica: Mestský úrad, 2014, s. 12 – 13. ISBN 978-80-971797-4-8.
- LUPTÁKOVÁ, O. 2022. *Program*. www.olgaluptakova.sk [online]. [cit. 01.11.2022].

- Dostupné na internete: <<https://www.olgaluptakova.sk/?program>>.
- MV SR. 2022. *Kandidátna listina nezávislého kandidáta pre voľby do orgánov samosprávy obcí*. www.mvsr.sk [online]. [cit. 01.11.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.minv.sk/?selfgov22-info31>>.
- OROSZ, Ladislav et al. 2015. *Volebné právo*. Košice: Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach, 24 s. ISBN 978-80-8152-346-5.
- OUTLÝ, J. et. al. 2013. *Navrhování a výběr kandidátu: Politické strany v ČR a ve střední Evropě*. Olomouc: Civipolis, 2013, s. 7 – 8. ISBN 978-80-905527-1-5.
- RYŠAVÝ, D. – ŠARADÍN, P. 2010. *Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích*. In: *Sociologický časopis*. Roč. 46, č. 5, s. 719 – 743. ISSN 2336-128X.
- SLOBODA, M. 2017. *Vítězi a kandidáti vo voľbách: fenomén nezávislého kandidáta, efekt funkcionára a rodový aspekt vo voľbách primátorov miest na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2017, s. 23 – 24. ISBN 978-80-223-4381-7.
- ŠÚ SR. 2010. *Zoznam kandidátov na starostov obcí, mestských častí a primátorov miest vo voľbách orgánov samosprávy obcí*. www.volby.statistics.sk [online]. [cit. 02.11.2022]. Dostupné na internete: <<https://volby.statistics.sk/oso/oso2010/sr/tab10.jsp@lang=sk&sr=1.htm>>.
- ŠÚ SR. 2014. *Počet platných hlasov pre kandidátov na starostov a primátorov podľa obcí, miest a mestských častí*. www.volby.statistics.sk [online]. [cit. 02.11.2022]. Dostupné na internete: <<https://volby.statistics.sk/oso/oso2014/oso2014/sk/tab15.html>>.
- ŠÚ SR. 2018. *Výsledky volieb podľa obcí*. www.volby.statistics.sk [online]. [cit. 02.11.2022]. Dostupné na internete: <<https://volby.statistics.sk/oso/oso2018/sk/data02.html>>.
- ŠÚ SR. 2022. *Voľby do orgánov samosprávy obcí 2022*. www.volbysr.sk [online]. [cit. 02.11.2022]. Dostupné na internete: <<https://volbysr.sk/oso/sk/index.html>>.
- Zákon č. 180/2014 o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov .

KOMUNÁLNÍ VOLBY VE STATUTÁRNÍM MĚSTĚ HRADCE KRÁLOVÉ

JUDr. Ing. Roman Široký¹⁹

Abstract

The paper deals with the municipal elections in the statutory city of Hradec Králové. It presents the issue of municipal politics and municipal elections not only in 2022, but also makes a comparison with the elections 2010-2018. It provides a general preview not only of the specific results of the municipal elections in the statutory city of Hradec Králové, but also an insight into the electoral system, the interests of political actors, the electoral programmes of the candidates, and the position of the citizen in municipal politics.

KEYWORDS: *elections, electoral law, municipal council, municipal authorities, electoral principles*

ÚVOD

Cílem tohoto příspěvku je přiblížit a analyzovat komunální volby, které jsou nástrojem k přenosu moci z lidu na volené zástupce. Základem každé demokracie jsou pravidelně uskutečňované svobodné volby, které nabízejí občanům obce možnost vybrat si mezi politickými alternativami, které jsou reprezentované jednotlivými stranami a kandidáty (Čmejrek et al., 2010). Právě komunální volby a komunální politika se odehrává v obcích a městech na úrovni, která je nejbližší občanům. Komunální volby jsou nejnižším stupněm zastupitelské demokracie v České republice. Tuto nejnižší úroveň představují obce, jako územně samosprávné celky, ve kterých občané volí své zastupitelstvo (Balík, 2009). V čl. 101 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném a účinném znění (dále jen „Ústava“), je obsažena tzv. institucionální záruka existence zastupitelstev obcí. Tento článek konkrétně stanoví, že „*obec je samostatně spravována zastupitelstvem*“. Čl. 102 odst. 2 Ústavy upravuje princip vlády na čas v rámci samosprávy a vymezení délky funkčního období. Nejen v tomto článku, ale i § 1 odst. 2 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o volbách do zastupitelstev obcí“), se uvádí, že „*zastupitelstvo je voleno na 4 roky*“. Zastupitelé získávají takzvaný reprezentativní mandát. Dle právní teorie mandát je tradičním pojmem, kterým se rozumí pověření osoby zastupovat voliče, resp. který vzniká pověřením voliči, tedy volbou (Pavlíček, 2011). Výkon funkce zastupitele obce spočívá na nezastupitelnosti při výkonu funkce a tzv. volném mandátu, kdy zastupitelé vykonávají svůj mandát v souladu se svým slibem a nejsou vázáni žádnými příkazy. Volný mandát je vyjádřením skutečnosti, že občané obce volí ve volbách své reprezentanty, kteří jej zastupují, ale kteří nejsou vázáni ani příkazy nebo pokyny, které by jim občané během výkonu mandátu udělovali. Rozhodují se a jednájí podle své svobodné vůle a v zájmu obce a jejich občanů (Bahýlová, 2010). Stát tedy nechává

¹⁹ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálních věd, Katedra politických věd, Bučianska 4/A, 917 01, Trnava. E-mail: siroky1@ucm.sk

samotné rozhodnutí občanům dané obce, aby si svobodně zvolili personální složení samosprávných orgánů, které je budou zastupovat. Občané s volebním právem mají možnost spolupodílet se na řízení společnosti právě prostřednictvím dvou práv, a to právem volit a být volen do zastupitelstva obce za podmínek stanovených zvláštním zákonem, kterým je již zmíněný zákon o volbách do zastupitelstev obcí.

1 VOLEBNÍ PRÁVO PRO OBECNÍ VOLBY

Česká republika je Ústavou definovaná jako „*svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana*“ (čl. 1 odst. 1). Územní samospráva je upravena v hlavě sedmé Ústavy, konkrétně v čl. 99 až 105 (srov. též čl. 8 Ústavy). Existenci územní samosprávy lze objektivně považovat za jeden z hlavních pilířů demokratického politického systému, realizovaného v rámci moderního právního státu. V klasickém pojetí je vedle moci zákonodárné, výkonné a soudní označována jako čtvrtá moc ve státě (Sotolář, 2011), je určitou protiváhou moci výkonné a současně také zajišťuje větší míru svobody jedince.

Podle čl. 99 Ústavy se „*Česká republika člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky*“. Obce mají v organizaci veřejné správy velmi důležité postavení, protože prezentují vůli svých občanů, která je podstatou demokracie a jejich principů.

Každému občanovi obce z jeho vztahu k obci vyplývají určitá práva. Především se jedná o právo aktivní i pasivní volební legitimace. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů (dále jen „Listina“), zaručuje všem oprávněným voličům právo volit své zástupce ve volbách (aktivní volební právo). Do taxativního výčtu překážek výkonu aktivního volebního práva jsou dle § 4 odst. 2 zákona o volbách do zastupitelstev obcí zahrnuty „*výkon trestu odnětí svobody, omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva*“ [srov. § 55 až 65, § 3032 a zohledni též § 3033 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“)], „*zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu a výkon služby vojáka z povolání v zahraničí nebo výkon služby vojáka v záloze v zahraničí*“.

Obsah volebního práva do zastupitelstev v obcích je založen na několika tradičních principech, které jsou zakotveny v čl. 102 odst. 1 Ústavy a v čl. 21 odst. 1, 3 a 4 Listiny a na zákonné úrovni jsou zakotvené v § 2 zákona o volbách do zastupitelstev obcí. Jejich konkrétní podobu a možná omezení v souladu s čl. 4 odst. 2 Listiny pak rozvádí zákon o volbách do zastupitelstev obcí. V principech volebního práva se koncentruje celková problematika voleb, neboť tyto principy nejen představují jádro volebního systému. Jsou současně spojnicí problematiky voleb s komplexem otázek politického systému, demokracie, základních práv a svobod jedince atd. Proto je můžeme zkoumat z mnoha hledisek. Každý z uvedených principů má své obsahové zvláštnosti a reaguje na jiné podněty ze společnosti. Jsou tak reflexem jejího stavu a v historickém srovnání i reflexem jejího vývoje. Ve svém souhrnu v určitém časovém okamžiku však tvoří jeden celek, ústavní východisko právní úpravy volebního práva a volebního

procesu. Poruchy v uplatňování jednoho segmentu mohou narušit uplatnění ostatních.

Podle § 2 zákona o volbách do zastupitelstev obcí se „*volby do zastupitelstev obcí konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním podle zásad poměrného zastoupení*“.

Obsahem principu všeobecného volebního práva je zákaz bezdůvodného vyloučení jednotlivých občanů nebo jejich skupin z účasti na svobodné volbě jejich zástupců. K nabytí tohoto práva je třeba podle § 4 zákona o volbách do zastupitelstev obcí splnění podmínek občanství, věku, trvalého pobytu a neexistence překážky výkonu volebního práva (Filip, Schelle, 1994).

Další z principů volebního práva pro volby do zastupitelstev v obcích je bezprostředně spjat s jeho všeobecností. Jestliže všeobecnost určuje, kdo se voleb účastní, rovnost rozhoduje o míře a významu této účasti. Podle všeobecně přijatého pojetí spočívá v tom, že každý volič má stejný počet hlasů a podle již nikoli obecně sdíleného názoru má mít hlas voliče stejnou váhu (Filip, Schelle, 1994).

Přímost volebního práva do zastupitelstev v obcích je zakotvena jen v čl. 102 odst. 1 Ústavy. Listina v čl. 21 odst. 3 tento princip volebního práva výslovně nezakotvila. Obsahem tohoto principu je obecně stav, kdy volič přímo, bez dalšího zprostředkovatele rozhoduje o zvolení kandidáta na zastupitele. Princip výkonu volebního práva tajným hlasováním je spjat s principem svobodných voleb. Spočívá v tom, že pro voliče jsou zajištěny podmínky, které znemožňují zjišťovat a zjistit, jak konkrétní volič hlasoval a jaký byl obsah jeho rozhodnutí. Jde o povinnost odebrat se do odděleného prostoru. Voliči, který by se do tohoto prostoru neodebral, okrsková volební komise odevzdání obálky s hlasovacím lístkem neumožní. Tento princip směřuje zejména vůči státu, který je povinen zajistit podmínky tajného hlasování (Filip, Schelle, 1994).

Princip svobodných voleb je zakotven v čl. 21 odst. 1 Listiny, tedy mimo ostatní volební principy. Je v jisté míře těmto principům nadřazen. Bez svobodných voleb ztrácí sebedokonalejší uplatnění ostatních principů subjektivního volebního práva svůj smysl. Netýká se tak jako celek jen subjektivního volebního práva, nýbrž celého volebního systému. Obsahem tohoto principu ve vztahu k výkonu volebního práva voličem je možnost voliče rozhodnout se svobodně mezi taktéž svobodně učiněnými nabídkami kandidátek. Nikoho nelze nutit k účasti na volbách ani formou hlasování, podepisováním petice, kandidování, agitaci apod. Ve svobodě výkonu volebního práva je zahrnuto, jak právo se voleb účastnit, tak také neúčastnit, a to bez jakýchkoli následků. Znamená to i zákaz podávat komukoliv zprávy o tom, kdo se voleb účastnil nebo o tom vést zvláštní přehledy (Filip, Schelle, 1994).

Srovnáme-li jednotlivé principy navzájem, vidíme určitou nadřazenost principu svobodných voleb podle čl. 21 odst. 1 Listiny. Plyne to z toho, že svoboda voleb je předpokladem pro uplatnění zbývajících čtyřech základních principů volebního práva. Již sám pojem «svobodná volba» použitý ústavodárcem, a nikoli např. svobodné volební právo, naznačuje jeho obecnější charakter, to, že se vztahuje nejen na subjektivní volební právo, nýbrž i na celou úpravu volebního procesu. Je to vyjádřeno nejen obsahově, nýbrž i systematicky. Zatímco vlastní principy volebního práva jsou umístěny až v odst. 3, princip svobodných voleb již v odst. 1. Ustanovení § 2 zákona o volbách do zastupitelstev obcí zároveň stanoví, že volební systém je založen

na zásadě poměrného zastoupení. V souvislosti se zjišťováním výsledků voleb návrh zákona upravuje dílčí omezení v rámci tohoto systému, která v praxi zabrání určité roztržitosti zastupitelstva, což by v praxi mělo přispět ke zjednodušení rozhodování zastupitelstva obce.

Volební právo je subjektivním právem jednotlivce, a to právem podílet se na správě veřejných věcí volbou zástupců (čl. 21 odst. 1 Listiny) v našem případě do zastupitelstva obce. Zákonné podmínky volitelnosti (pasivní volební právo) jsou shodné s uvedenými podmínkami práva volit, přičemž členem zastupitelstva obce může být zvolen každý občan obce, u kterého není překážka ve výkonu volebního práva podle § 4 odst. 2 písm. a) a b) zákona o volbách do zastupitelstev obcí, tj. překážkou volitelnosti je pouze výkon trestu odnětí svobody nebo omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva. Vedle podmínek volitelnosti zákon blíže specifikuje i institut neslučitelnosti funkce člena zastupitelstva s určitými funkcemi v obecním úřadě (srov. s § 5 odst. 2 a 3 zákona o volbách do zastupitelstev obcí).

Z ústavně zakotvené koncepcí vyplývá, že obec jako jednotka místní samosprávy je nadána veřejnou mocí, přičemž zdrojem této moci jsou osoby (např. i cizinci) s trvalým pobytem na území obce (občané obce). Základní podmínkou, která musí být splněna pro realizaci aktivního i pasivního volebního práva voliče pro volby do zastupitelstev obcí je, že se jedná o občana obce, který je státním občanem České republiky, a o státního občana jiného státu, jemuž právo volit přiznává mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv. V tomto případě se jedná o aplikaci čl. 22 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění, která uvádí, že: „*Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu. (...)*“.

Právo volit do zastupitelstva obce na území České republiky mají tudíž pouze státní občané jiných členských států EU za předpokladu, že splňují podmínku věku, trvalého pobytu a požádají o zápis do dodatku stálého seznamu voličů u příslušného obecního úřadu (§ 28 odst. 1 zákona o volbách do zastupitelstev obcí). Ti pak musí splňovat ještě další dvě podmínky. První podmínkou je dosažení věku nejméně 18 let, a to nejspíše v den voleb. Tato podmínka není naplněna v případech, kdy k nabytí zletilosti došlo uzavřením manželství (§ 8 odst. 2 občanského zákoníku). Tato osoba pak nemůže aktivní a pasivní právo realizovat. Druhou podmínkou je trvalý pobyt v obci. Přihlášení k trvalému pobytu se řídí zvláštním právním předpisem (zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů). Rozhodující je místo, kde byl občan hlášen k trvalému pobytu, nikoliv stav, kde se zdržoval. Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 420/2000, ze dne 10. 10. 2000, konstatoval, že „*ke ztrátě volitelnosti, a tedy i k zániku mandátu, dochází na základě skutečnosti, že došlo ke změně trvalého pobytu mimo obvod obce.... Je-li zákonem podmínka trvalého pobytu stanovena jako condicio sine qua non volitelnosti do orgánu obce, nutno s ní také jako s takovou ze strany zastupitelů zacházet, tj. být si vědom nepříznivých důsledků v oblasti výkonu volených funkcí.*“

2 VOLEBNÍ PROCES V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH A JEHO STADIA

Celkový volební proces při volbách do obecních zastupitelstev můžeme rozčlenit na tři základní stadia, kterými jsou:

- a) organizačně-přípravné stadium, které zahrnuje časový úsek přípravy voleb počínaje jejich vyhlášením a konče vlastní přípravou hlasování;
- b) stadium hlasování a
- c) stadium zjištění volebních výsledků a jejich vyhlášení (Filip, Schelle, 1994).

2.1 Vyhlášení voleb

Ustanovení § 3 zákona o volbách do zastupitelstev obcí upravuje pravomoc prezidenta republiky vyhlášovat volby do zastupitelstev obcí. Tato povinnost je vymezena v souladu s čl. 63 odst. 2 Ústavy. K platnosti tohoto úkonu (vyhlášení voleb) je třeba spolupodpisu (kontrasignace) předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády (čl. 63 odst. 3 Ústavy). Pro vyhlášení voleb do zastupitelstev obcí se stanovuje lhůta 90 dnů, která je jednotná pro všechny druhy voleb. V praxi byla délka lhůty ověřena a poskytuje dostatečný časový prostor pro realizaci všech volebních úkonů (Filip, Schelle, 1994). V rámci zajištění informování všech subjektů, kterých se volby do zastupitelstev obcí týkají, se rozhodnutí o jejich vyhlášení zveřejňuje ve Sbírce zákonů (zákon č. 309/1999 Sb.). Za den, kdy jsou volby vyhlášeny se považuje den, kdy byla rozeslána částka Sbírky zákonů, v níž bylo rozhodnutí o vyhlášení voleb uveřejněno (sov. § 3 odst. 2 zákona č. 309/1999 Sb.). „*Volby do zastupitelstev obcí se konají ve 2 dnech, a to v pátek a sobotu. V první den voleb začíná hlasování ve 14.00 hodin a končí ve 22.00 hodin. Ve druhý den voleb začíná hlasování v 8.00 hodin a končí ve 14.00 hodin. Dnem voleb se podle tohoto zákona rozumí první den voleb, nestanoví-li tento zákon jinak*“ (§ 3 odst. 2 a 3 zákona o volbách do zastupitelstev obcí).

Rozhodnutím prezidenta republiky č. 81/2022 Sb., ze dne 5. 4. 2022, o vyhlášení voleb do Senátu Parlamentu České republiky, do zastupitelstev obcí a zastupitelstev městských obvodů a městských částí ve statutárních městech a do zastupitelstva hlavního města Prahy a zastupitelstev jeho městských částí, podle § 3 odst. 1 zákona o volbách do zastupitelstev obcí, byly vyhlášeny volby do zastupitelstev obcí a zastupitelstev městských obvodů a městských částí ve statutárních městech a stanoveny dny jejich konání na pátek 23. 9. a sobotu 24. 9. 2022.

Podle § 67 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“), „*zastupitelstvo obce určuje počet členů svého zastupitelstva na každé volební období, a to nejpozději do 85 dnů přede dnem voleb*“. Počet členů zastupitelstva se liší v závislosti na velikosti obce (viz tabulka 1). „*Zastupitelstvo obce při stanovení počtu členů zastupitelstva obce přihledne zejména k počtu obyvatel a velikosti územního obvodu*“ (§ 68 odst. 1 věta první zákona o obcích).

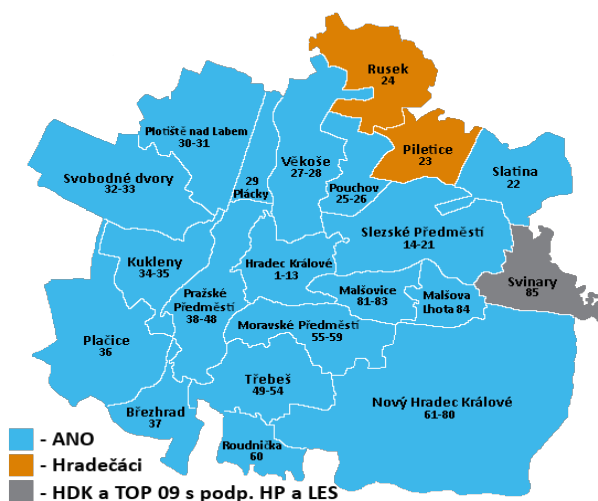
Tabulka 1 Počet členů zastupitelstva je určen podle velikosti obce, resp. podle počtu obyvatel dané obce, a rozhodnutí zastupitelstva dle následujícího klíče:

Počet obyvatel	Počet členů zastupitelstva
do 500 obyvatel	5 až 15 členů
501 až 3 000 obyvatel	7 až 15 členů
3 001 až 10 000 obyvatel	11 až 25 členů
10 001 až 50 000 obyvatel	15 až 35 členů
50 001 až 150 000 obyvateli	25 až 45 členů

Zdroj: zákon o obcích (§ 68 odst. 1)

O místo v zastupitelstvu Hradce Králové se v komunálních volbách, které se uskutečnily dne 23. a 24. 9. 2022, ucházelo celkem 15 politických stran a hnutí. Zastupitelstvo v Hradci Králové se usnesením č. ZM/2022/1693, ze dne 31. 5. 2022 (usneseni.mmhk.cz), usneslo, že počet členů zastupitelstva města pro volební období 2022–2026 bude 37. Na kandidátní listině lze uvést nejvýše tolik kandidátů, kolik činí počet členů volených do příslušného zastupitelstva obce. Hradec Králové je tvořen jedním volebním obvodem. Pro odevzdání hlasovacích lístků a pro sčítání hlasů se vytvářejí v každé obci stálé volební okrsky, a to tak aby zahrnovaly přibližně 1000 voličů (Kadečka, 2002). V komunálních volbách do zastupitelstev obcí konaných 23. a 24. 9. 2022 se v Hradci Králové vililo v 85 okrscích.

Obrázek 1 Rozmístění volebních okrsků

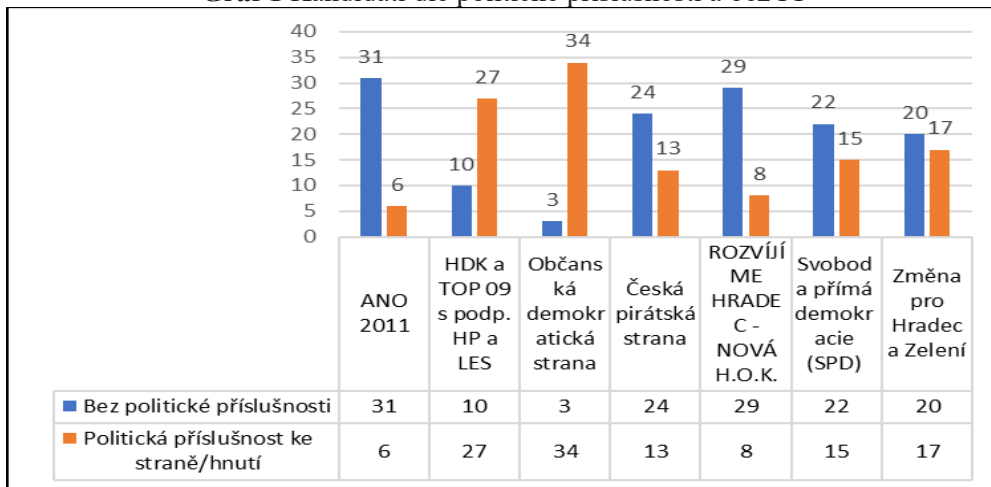

Zdroj: webové stránky statutárního města Hradec Králové

Uvedená mapa dokládá, že město zahrnuje nepříliš homogenní územní jednotky, co se týče rozlohy. Samozřejmě však také dochází k nerovnoměrnému rozložení obyvatel po městě, kde existují části jako Nový Hradec Králové, Hradec Králové (centrum) či Pražské Předměstí, které mnohokrát převyšují svým počtem obyvatel některé okrajové části, jako kupříkladu Piletice či Rusek, kde při posledním sčítání obyvatel žilo méně než 500 lidí (ČSÚ). Právě z důvodu počtu obyvatel jsou volební okrsky takto variabilně rozprostřeny.

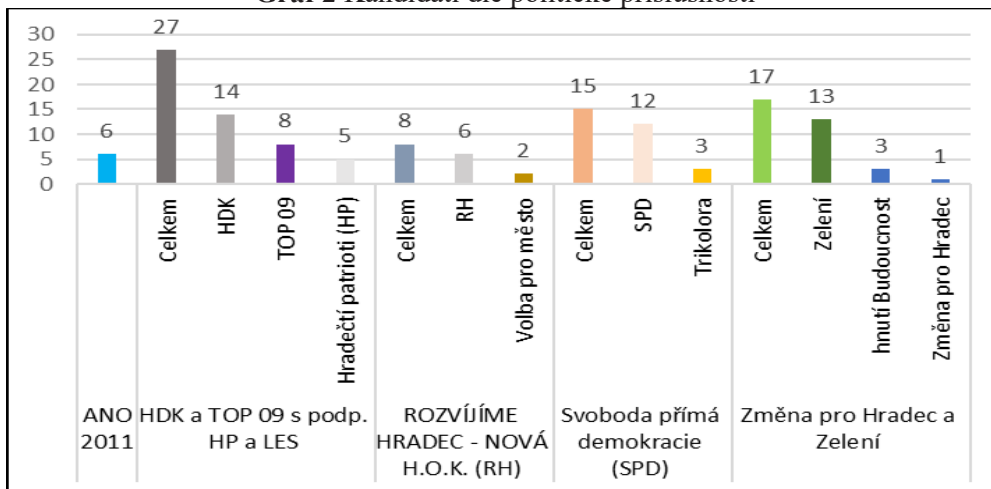
U etablovaného protestního hnutí ANO 2011 bylo sledováno území supervolební podpory ve všech částech statutárního města. V části Rusek a Piletice získalo největší podporu hnutí Hradečáci a ve Svinarech HDK a TOP 09 s podp. HP a LES.

Graf 1 Kandidáti dle politické příslušnosti a bez PP

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

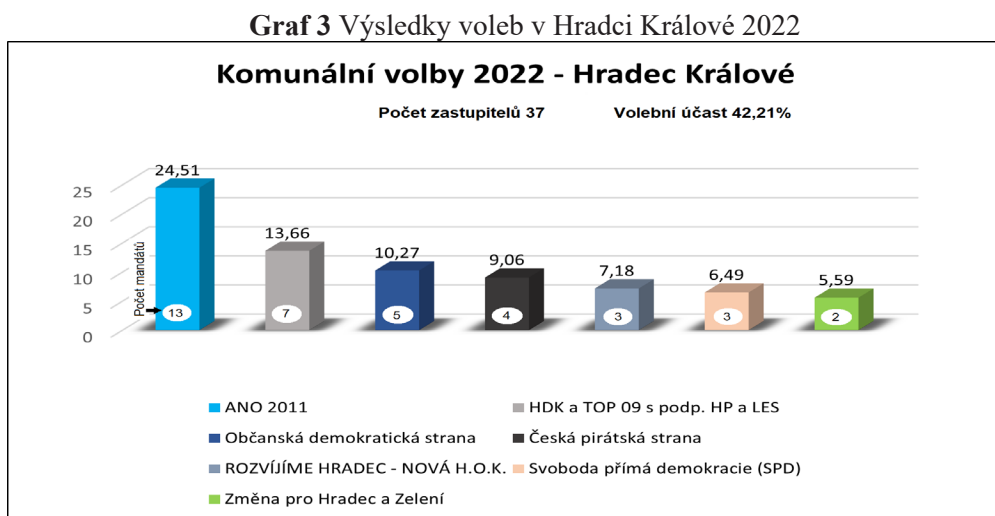
Graf 2 Kandidáti dle politické příslušnosti

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

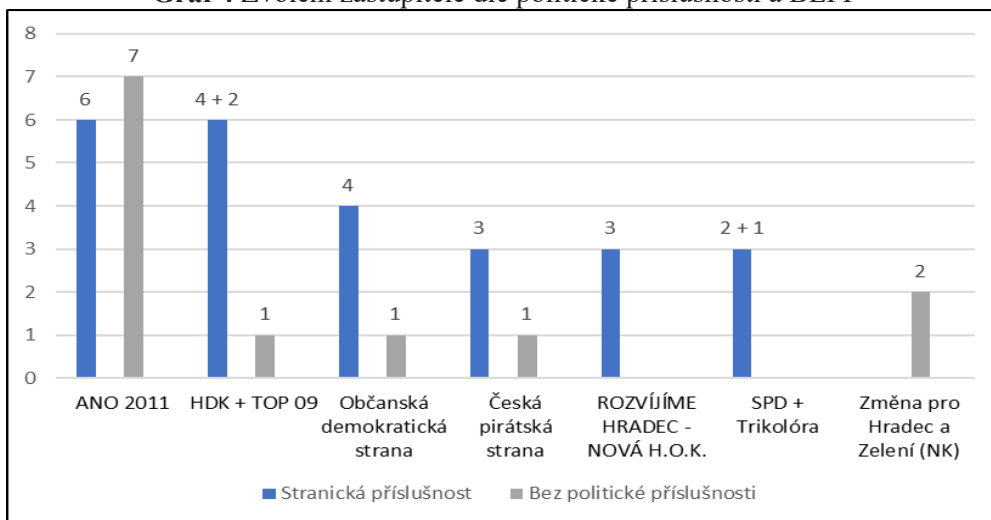
Z přehledu dle politické příslušnosti stran, hnutí, koalic a nezávislých kandidátů, kteří se dostali do zastupitelstva ve městě Hradec Králové lze zjistit, že složení je velmi pestré. Na kandidátce HDK a TOP 09 s podp. HP a LES se ucházelo 14 osob z HDK, 8 z TOP 09, 5 od HRADECKÝCH PATRIOTŮ a 10 osob bez politické příslušnosti. Na kandidátce ROZVÍJÍME HRADEC – NOVÁ H.O.K. bylo kromě 6 osob z tohoto hnutí i 2 osoby z Volby pro město, ostatní osoby patřily ke kandidátům bez politické příslušnosti. Na kandidátce SPD byly kromě tohoto subjektu (12) též 3 osoby z Trikolóry, 22 osob bylo bez politické příslušnosti. Změna pro Hradec a Zelení měla na kandidátce 20 osob bez politické příslušnosti, 13 členů strany Zelených, 3 z hnutí Budoucnost a 1 kandidát byl z politického hnutí Změna. ANO 2011, ODS, Česká pirátská strana, měly na kandidátce pouze osoby, které jsou členy těchto subjektů nebo osoby bez politické příslušnosti.

2.2 Volební výsledky komunálních voleb v Hradci Králové 2022

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

Graf 4 Zvolení zastupitelé dle politické příslušnosti a BEPP

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

Na základě výsledků sice můžeme vidět procentní převahu hnutí ANO, nicméně dle počtu mandátů je ostatní strany překonávají a dokáží spolu sestavit funkční koalici. Když se v sobotu večer 24. 9. 2022 v Hradci Králové sečetla drtivá většina hlasů pro komunální volby, začalo v Pivovarských domech na Velkém náměstí v Hradci Králové první jednání o případné koalici. Ze sedmi stran, které mají v novém hradeckém zastupitelstvu své členy, chyběly jen dvě: ANO a SPD. Ostatní strany (HDK + TOP 09, ODS, Piráti, hnutí Rozvíjíme Hradec a uskupení Změna a Zelení) si večer slíbily, že budou jednat dál. Koaliční smlouvu v Hradci Králové představitelé stran podepsali dne 14. 11. 2022 po více než sedmi týdnech od voleb. Tato koalice je logická z hlediska toho, že sdružuje podobné voliče těch stran, které utvořily koalici na vládní úrovni. Voliči pěti stran jsou současně voliči těch dvou koalic ze sněmovních voleb roku 2021 (Vik, 2022).

Na politické scéně zabodovalo nové hnutí Rozvíjíme Hradec – NOVÁ H.O.K., které prosazuje otevřené a transparentní město, které je vstřícné a konečně komunikuje. Posílení postavení a rozpočtů komisí místních samospráv, plnohodnotné poskytování informací, přijetí participativního rozpočtu, kdy se občané spolupodílejí na rozhodování o nakládání s financemi města. Kandidátka se prezentovala též jako protikorupční, neboť hnutí chce zamezit konfliktu zájmů, nastavit férové obchodní vztahy města s jeho partnery, přezkontrolovat všechny uzavřené smlouvy z hlediska transakcí nevýhodných pro město v důsledku osobních známostí a konexí a vyvodit z toho patřičné důsledky (deník.cz). Určitou skupinu voličů tento postoj zaujal a nové hradecké občanské kandidátce Rozvíjíme Hradec přisoudil ve volbách 7,18 %, což znamená zisk tří mandátů (volby.cz).

Komunální volby v Hradci Králové nemají jednoho vítěze. Záleží, jak se na to díváme, jestli bereme v potaz počty mandátů tak se zcela jedná o vítězství hnutí ANO. Když ANO prvně vstoupilo do komunální politiky (2014), tak s ním ostatní strany nešly do koalice z pragmatických důvodů, aby měly třeba silnější hlas v radě. Bylo to ale také proto, že ANO bylo nevyzkoušené. Pokud přijde do obce nějaká nová strana, má zpravidla menší koaliční potenciál (Nguyen, 2022). Hnutí ANO chtělo pokračovat v dosavadní spolupráci s ODS. Pro většinovou koalici ANO a ODS však scházel těmto subjektům jeden mandát. Koalici s nejtěsnější většinou 20 hlasů by mohlo vytvořit hnutí ANO s ODS a uskupením Změna pro Hradec a Zelení. Po odchodu Změny a Zelených se však koalice na podzim roku 2020 rozpadla a nová nevznikla, proto se tato koalice jevila jako nepravděpodobná (Zelený, Bahounková, 2022). ODS zase nechce spolupracovat s SPD, takže ANO zůstane v opozici i přesto, že ve volbách zvítězilo. Označit volby za výhru nebo prohru konkrétní strany je však velmi těžké. Teprve až na základě schopnosti uzavřít koalici, obsadit post primátora, lze označit stranu za vítěznou či poraženou.

Dne 24. 10. 2022 se konalo ustavující zasedání zastupitelstva, na kterém však nové vedení města zvoleno nebylo. Příčinou byl nesouhlas ODS s tím, aby náměstek Adam Záruba (Změna pro Hradec) měl ve své gesci oblast investic. Proběhla však další jednání HDK + TOP 09, ODS, Pirátů, hnutí Rozvíjíme Hradec a uskupení Změna a Zelení a tyto subjekty se dohodly, že vyjdou vstříc požadavkům ODS a dojde ke spojení gescí rozvoj a investice, které připadnou HDK a TOP 09. ODS též prosazovala širokou koalici, na které by se účastnilo i hnutí ANO, nicméně tento projekt nezískal podporu (Žlábková, 2022). Na pokračujícím ustavujícím zasedání, které se konalo ještě před řádným zasedáním dne 15. 11. 2022, bylo zvoleno nové vedení města pro následující čtyřleté funkční období. Do čela byla zastupitelstvem zvolena Pavlína Springerová (HDK), která se tak stala první primátorkou v historii města (hradeckralove.org/zvukovyzaznam). Vítězné hnutí ANO (13 zastupitelů) a SPD (3) zůstanou v opozici, koaliční pětice disponuje 21 z 37 zastupitelských míst.

I když SPD není součástí radniční koalice tak v kontextu voleb, kdy se SPD poprvé dostala do zastupitelstva, je možné jej prezentovat jako vítězství, což již Tomio Okamura dělá. SPD především prosazuje zásadní ústavní a legislativní změny směřující k obraně svobody a demokracie v České republice. Za základní princip obrany demokracie považuje zavedení přímé demokracie a široké zapojení občanů do řízení země. Hnutí Svoboda a přímá demokracie je vlastenecké a demokratické hnutí, které vede nekompromisní politický zápas za nezávislost a suverenitu českého státu (Program SPD).

I při letošních komunálních volbách voliči využívali možnost zakřížkovat vedle – nebo dokonce místo – jednotlivého politického subjektu i osobnosti napříč kandidátkami. Když však někoho voliči zakřížkují mnohdy nevědí, co se s tím křížkem potom stane. Složitý systém komunálních voleb se výrazně liší od jiných způsobů hlasování v České republice. Aby se kandidát posunul o příčku dopředu, musí mít o 10 % hlasů víc, než kolik je průměr celé jeho kandidátky (srov. § 45 odst. 4 zákona o volbách do zastupitelstev obcí). Pro mnohé složitý a neprůhledný mechanismus pak v důsledku znamená, že voliči hlasují jinak, než zamýšleli. Přesto se v letošních

komunálních volbách ukázalo, že se díky křížkům dokážou někteří kandidáti dostat na mnohem lepší pozice, než ze kterých do boje o radnici byly nasazeni. V tabulce 2 uvádím přehled „skokanů“ – tedy těch, kteří se z nevolitelné pozice dostali k zastupitelskému mandátu. Jak dokládá datová analýza na zastupitelský mandát poskočili vysokoškolsky vzdělaní kandidáti. Je obecně známé, že jako lákadlo pro preferenční hlasy slouží deklarace jakéhokoliv vzdělání. Výrazněji to rezonuje u starší generace, na tituly si nicméně potrpí celá česká společnost (Urbanová, Boček, 2022).

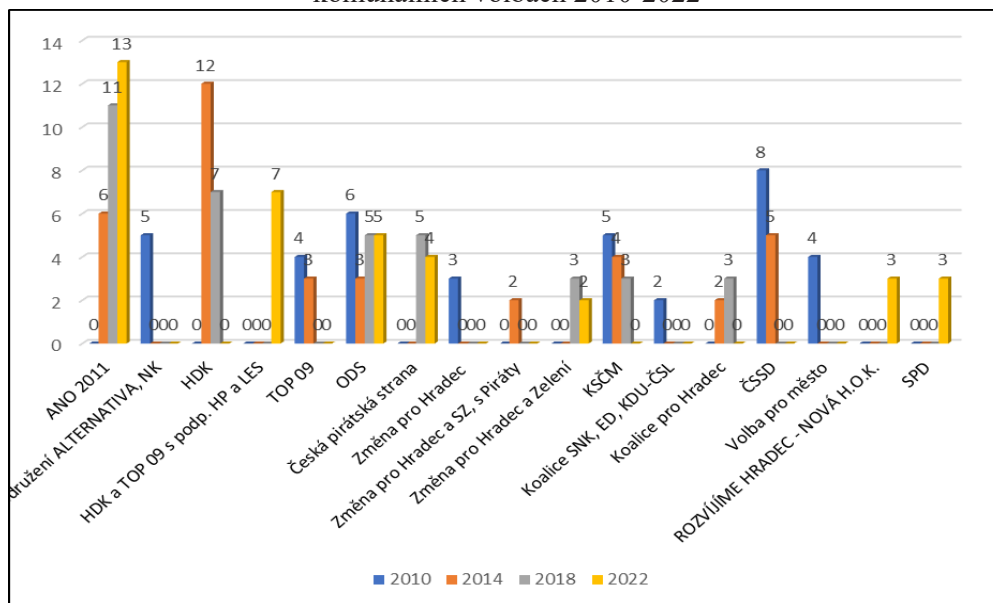
Tabulka 2 Kandidáti, kteří získali mandát z nižšího pořadí na kandidátce

Kandidátní listina	Platné hlasy	Hranice pro změnu pořadí kandidáta	Jméno kandidáta	Počet získaných hlasů (%)	Pořadí zvoleného kandidáta
HDK a TOP 09 s podp. HP a LES	142 949	4 249,3	MUDr. Zdeněk Fink	4 820 (3,37 %)	ze 14 na 2
Změna pro Hradec a Zelení	58 553	1 740,2	RNDr. PhDr. Ivo Králíček, PhD.	2 281 (3,89 %)	ze 6 na 1
Občanská demokratická strana	107 433	3 193,3	MUDr. Roman Chlábek, PhD.	3 306 (3,07 %)	z 11 na 3
Česká pirátská strana	94 766	2 817,1	doc. PhDr. Pavel Vacek, PhD.	2 932 (3,09 %)	z 8 na 2

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

2.3 Srovnání výsledků komunálních voleb v Hradci Králové 2010-2018

Graf 5 Porovnání dosažení mandátů všech politických subjektů v komunálních volbách 2010-2022

Zdroj: autor na základě dat z ČSÚ (volby.cz)

Z výše uvedených výsledků voleb je zřejmé, že ČSSD není v úplně nejlepší kondici. Neuspěla v roce 2019 ve volbách evropských, když přišla o své zastoupení v Evropském parlamentu, o rok dříve oslabila své postavení ve volbách komunálních (v Hradci Králové nezískala jako v letošních volbách žádný mandát) a i ve sněmovních volbách v roce 2017 získala kdysi nejsilnější politická strana jen něco málo přes 7 % hlasů a v roce 2021 dokonce nepřekročila 5 % hranici pro vstup do sněmovny. Oslabování strany je zřetelné i z výsledků krajských voleb. V roce 2008 strana zvítězila ve všech krajích. A to tak výrazně, že obsadili posty všech třinácti hejtmanů. O čtyři roky později už byla situace méně příznivá. Strana uspěla v devíti krajích, zbývající čtyři si rozdělila KSČM, ODS a Starostové pro Liberecký kraj. S nástupem hnutí ANO do voleb 2016 strana s růží v logu dokázala porazit všechny soupeře jen ve dvou krajích. V roce 2020 strana nezvítězila už ani v jednom kraji. A co víc, v několika krajích se sociální demokraté nedostali ani do zastupitelstva. Největší pokles přišel s nástupem hnutí ANO. Jako výrazně menší koaliční partner ve vládě nedokázal dlouhodobě efektivně čelit tomu, aby si její zásluhy připisovalo hnutí ANO. Právě to se přeorientovalo z původně středopravicového hnutí na subjekt, který cílí na voliče starší a tradičně levicové (Švec, 2020).

KSČM je v podobné situaci jako ČSSD. I tato levicově zaměřená strana v několika posledních volbách ztrácí své voliče. U KSČM je odliv voličů dlouhodobý a zároveň jí stárnou kandidáti. KSČM má prostě z různých důvodů dlouhodobě špatnou reputaci, nedaří se jí oslovit mladou generaci (Švec, 2020).

Levici nezbyvá nic jiného než se spojovat a dlouhodobě pracovat na vytváření společenského hnutí, které nastolí témata, s nimiž si ANO a jiné hybridní strany zahrávají, ale z podstaty věci je nemohou dotáhnout do konce. Neúspěch levice lze spatřovat i v tom, že ANO, ODS, TOP 09 a Česká pirátská strana jsou mediálně a politicky viditelné značky. Mají za sebou viditelnou stopu a jsou v tomto směru aspoň nějak čitelné. ČSSD zmizela z vrcholné politiky a pro většinu společnosti se tím pádem stala neviditelnou. Nové levicové strany a hnutí v širších společenských vrstvách (např. hnutí Budoucnost) dosud známé nejsou (Hauser, 2022).

ODS si tradičně udržuje své voličské jádro. Od svého vzniku v roce 1991 dokázala ODS vybudovat moderní čtyřstupňovou strukturu tvořenou místními, oblastními a regionálními sdruženími a pokrývající území celé České republiky. ODS tak je a v celých polistopadových dějinách i vždy byla nejsilnější a největší pravicovou stranou na české politické scéně, jejíž reprezentanti aktivně působí na všech úrovních samosprávy (Program ODS). Nicméně i u ODS dochází k poklesu voličů, proto se začala spojovat s jinými pravicovými subjekty do koalice SPOLU. V Hradci Králové však tomuto spojování není ODS nakloněna. Z historie komunálních voleb v Hradci Králové vyplývá, že volby 2010 ovlivnila kauza uzavření nevýhodné koncesní smlouvy mezi statutárním městem Hradec Králové a soukromou společností Atol a. s. (od 1. 8. 2010 přejmenována na ISP HK a.s.), která v Hradci Králové provozuje integrovaný systém parkování (ISP). Provozování ISP v centrální části Hradce Králové soukromé společnosti svěřilo město od začátku roku 2007. Na základě této smlouvy se město Hradec Králové zavázalo předat společnosti do správy na období 30 let parkovací místa v oblasti ISP v celkovém rozsahu cca 7 700 parkovacích stání (hradeckralove.org/ISPvHK). Parkování ve městě se tak stalo jedním z nejožehavějších témat a podle politologů pravděpodobně ODS ubral ve volbách hlasy. ODS získala nálepku „kmoťovské partaje“, což se projevilo i při volbách v roce 2014. Nejvíce na toto rapidní oslabení má vliv špatně nastavený parkovací systém, špatná komunikace s občany a další kroky, které se občanům ve městě nezamlouvají.

Z výše uvedeného grafu dále vyplývá, že volby do Zastupitelstva města Hradec Králové v roce 2014 dopadly velice zajímavě. I přes velká očekávání se nakonec hnutí ANO 2011 umístilo na druhém místě a s velkým odstupem od vítězného Hradeckého demokratického klubu (HDK), který si mohl připsat své první vítězství ve zdejších komunálních volbách. Důvodem, proč Hradečané tak výrazně podpořili HDK, je nepochybně pozitivní vnímání radniční koalice pod vedením MUDr. Zdeňka Finka, jelikož nedocházelo k nijak závažným kontroverzím (HKcity.cz, 2014; Tůmová et al., 2014). Další příčinou úspěchu HDK je určitá nezávislost a lokální působnost tohoto sdružení. Mnoho občanů bylo po řadě skandálů znechuceno stranickou politikou a snažilo se hledat subjekty, které staví svou image na nezávislosti a nejsou zapojeny do afér na celostátní scéně. Tento trend odklonu voličů od parlamentních stran k místním (regionálním) sdružením je evidentní v celé ČR (Balík et al., 2015).

Relativním úspěchem skončily volby pro Alternativu (HDK) v roce 2010, její volební lídr a dlouholetý zastupitel MUDr. Zdeněk Fink dokonce získal v přepočtu nejvíce preferenčních hlasů, což mu v důsledku napomohlo se stát kandidátem na primátora (Mihula, 2016).

ZÁVĚR

Komunální volby v roce 2022 znamenaly zásadní zlom v dosavadní historii komunálních voleb v Hradci Králové pro levicové subjekty. Ze zastupitelstva zmizela KSČM a ani ČSSD se nepodařilo získat žádný mandát. Naopak se stabilizovaly tradiční politické subjekty jako ODS nebo HDK ve spojení s TOP 09 a podporou HP a LES. Polepšilo si též hnutí ANO, které získalo o dva mandáty více, než v předchozích volbách v roce 2018. Např. ODS se na vládní úrovni staví proti hnutí ANO a považuje jej za ohrožení demokracie a prozápadního směřování země a za nástroj k uchvácení českého státu oligarchií. Nicméně na komunální úrovni se spojení zdůvodňuje dobrými vztahy a zkušenostmi místních lídrů z předchozích období. V Hradci Králové rozhoduje to, v jakém složení je členská základna ANO, proto koalice víceméně kopíruje vládní projekt – tedy bez ANO a ve spolupráci s lokálními hnutími. Tomuto napomohla v Hradci Králové nová hradecká občanská kandidátka Rozvíjíme Hradec, která se prezentovala tím, že je odlišná od stran, které byly v posledních minimálně deseti letech v Hradci Králové u moci. Výsledek komunálních voleb umožnil v Hradci Králové složit středopravou koalici, která se však jeví jako křehká a nesourodá, neboť má moc členů, což se může projevit na její funkčnosti. Jiná možnost sestavení koalice však nebyla, pokud se strany nechtějí opírat o populisty či extremisty. Na závěr je tak možné konstatovat, že vzniklá pětikoalice je politicky obhajitelná.

POUŽITÁ LITERATURA

- BAHÝLOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P., PODHRÁZKÝ, M., SUCHÁNEK, R., ŠIMÍČEK, V., VYHNÁNEK, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010. 1536 s. ISBN: 978-80-7201-814-7.
- BALÍK, Stanislav. 2009. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politik*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s. 250 s. ISBN 978-80-247-2908-4.
- BALÍK, S., GONGALA, P. a GREGOR, K. 2015. *Dvacet let komunálních voleb v ČR*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury a Masarykova univerzita. 159 s. ISBN 978-80-7325-381-3.
- ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V. a ČOPÍK, J. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 224 s. ISBN 978-80-247-3061-5.
- ČSÚ [Český statistický úřad], 2021. *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. ČSÚ: ©2022 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>
- FILIP, J. – SCHELLE, K. 1994. *Právní úprava voleb do obecních zastupitelstev*. 1. vyd. Zlín: ŽIVA v.o.s. 174 s. ISBN 80-901745-4-X.
- HAUSER, Michal. 2022. O čem svědčí pražské komunální volby? Analýza neúspěchu levice. In: *!Argument*. [online]. 26. 9. 2022 [cit. 2022-10-30]. ISSN 2570-6934. Dostupné z: <https://casopisargument.cz/?p=45609>
- Hradec Králové. *Počet členů zastupitelstva města pro volební období 2022–2026* [online]. MMHK: ©2022 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: https://usneseni.mmhk.cz/rt_ext/part_ressug/open_frameset.php?app=zm

- Hradec Králové. *Integrovaný systém parkování v Hradci Králové* [online]. MMHK: ©2022 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.hradeckralove.org/integrovaný-systém-parkování-v-hradci-kralove/d-55402>
- Hradec Králové. *Zvukový záznam* [online]. MMHK: ©2022 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: <https://www.hradeckralove.org/zvukovy-zaznam/ds-1901/archiv=0>
- KADEČKA, Stanislav. 2002. Co přináší zákon o volbách do zastupitelstev obcí (1). In: *Moderní obec: měsíčník pro komunální politiku a regionální rozvoj*. Praha: Economia. Roč. 7, č. 3, s. 32-33. ISSN 1211-0507.
- Magazín Hradec Králové City. 2014. V Hradci velký úspěch HDK s Finkem. Druhé je ANO, třetí ČSSD. In: *HKcity.cz* [online]. 3. 3. 2016 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <http://www.hkcity.cz/2014/10/12/v-hradci-velky-uspech-hdk-s-finkemdruhe-je-ano-treti-cssd/>
- MIHULA, Filip. 2016. *Volby do Zastupitelstva města Hradec Králové v roce 2014* [online]. Hradec Králové, 2016 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hu60k2/STAG85314.pdf>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filosofická fakulta. PhDr. Jan Outlý, Ph.D.
- NÁŠ PROGRAM – ROZVÍJÍME HRADEC A VÍME JAK NA TO :). [online]. Rozvíjíme Hradec z.s.: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.rozvijimehradec.cz/program-rozvijimehradec>
- NGUYEN THUONG LY. 2022. ANO má ve městech vyšší koaliční potenciál než dříve, říká politolog Jüptner. In: *E15.cz* [online]. 25. 9. 2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/rozhovory/ano-ma-ve-mestech-vyssi-koalicni-potencial-nez-drive-rika-politolog-juptner-1393439>
- PAVLÍČEK, V. 2011. *Ústavní právo a státověda; II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vyd.* Praha: Leges. 1119 s. ISBN 978-80-87212-90-5.
- Politický dlouhodobý program SPD. [online]. Svoboda a přímá demokracie (SPD): ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program-vypis/>
- Program České Pirátské strany. [online]. Piráti Hradec Králové: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://piratihradec.cz/program/>
- Rozvíjíme Hradec: V čem jsme jiní? 2022. In: *denik.cz* [online]. 19. 9. 2022 [cit. 2022-10-31]. Dostupné z: <https://pr.denik.cz/doporucujeme/v-cem-jsme-jini.html>
- SOTOLÁŘ, Jozef. 2011. *Samospráva obce (Obecné zriadenie na území Slovenska)*. Košice: SOTAC. 317 s. ISBN 978-80-89446-23-0.
- ŠVEC, Kamil. 2020. ANALÝZA: Strany, které patří k nejvíce poraženým. ČSSD a KSČM čelí ztrátě voličské přízně. In: *ČT24* [online]. 4. 10. 2020 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3198126-analyza-drive-uspech-nyni-propad-cssd-a-kscm-dal-ztraci-pozice>
- TŮMOVÁ, Štěpánka, RAMBOUSKOVÁ, Michaela a PLECHÁČ Tomáš. 2014. Náchod i Trutnov už mají koalici, v krajském městě se vyjednává. In: *iDNES.cz* [online]. 13. 9. 2014 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/koalicni-vyjednavani-v-kralovehradeckem-kraji.A141013_2107224_hradec-zpravy_kvi
- URBANOVÁ, Anna a BOČEK, Jan. 2022. Skokani voleb. Křížky pomáhají titulovaným, ženám a kandidátům ve středně velkých městech. In: *iROZHLAS*.

- cz [online]. 26. 9. 2022 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/data-komunalni-volby-krizkovani-kriteria-zastupitelstvo_2209260600_aur
- VIK, Jakub. 2022. Exit poll. Dotazníkové šetření voličů po hlasování provedly v Hradci Králové a Brně tamní univerzity. In: *Český rozhlas* [online]. 29. 9. 2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/exit-poll-dotaznikove-setreni-volicu-po-hlasovani-provedly-v-hradci-kralove-a-8837097>
- Volby.cz [online]. Český statistický úřad: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>
- Volební program Změny pro Hradec a Zelených pro komunální volby 2022 v Hradci Králové. [online]. Změna pro Hradec a Zelení: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://zmenaprohradec.cz/program/>
- VOLEBNÍ PROGRAM KOALICE HDK, TOP 09 S PODPOROU HRADECKÝCH PATRIOTŮ A LES. [online]. HDK & TOP 09: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.zahradec.cz/downloads/obsah/kompletni-volebni-program.pdf>
- Volební program Občanské demokratické strany 2022. [online]. Občanská demokratická strana: ©2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/os.hradec.kralove/clanek/23268-volebni-program-obcanske-democraticke-strany-2022>
- ZELENÝ, Petr a BAHOUNKOVÁ, Petra. 2022. V Hradci Králové obhájilo vítězství hnutí ANO, má zájem o koalici s ODS. In: *ČT24* [online]. 24. 9. 2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3531055-v-hradci-kralove-obhajilo-vitezstvi-v-komunalnich-volbach-hnuti-ano>
- ŽLÁBKOVÁ, Ludmila. 2022. Hradec už podruhé domluvil stejnou koalici. In: *Novinky.cz* [online]. 28. 10. 2022 [cit. 2022-10-31]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-hradec-uz-podruhe-domluvil-stejnou-koalici-40412967>
- Rozhodnutí prezidenta republiky č. 81/2022 Sb., o vyhlášení voleb do Senátu Parlamentu České republiky, do zastupitelstev obcí a zastupitelstev městských obvodů a městských částí ve statutárních městech a do zastupitelstva hlavního města Prahy a zastupitelstev jeho městských částí.*
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.*
- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.*
- Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v platném a účinném znění.*
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.*
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).*
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI V INOVAČNOM PROSTREDÍ SPOJENÝCH VOLIEB 2022

Mgr. Kamil Turčan²⁰

Abstract

Citizens of Slovak municipalities are re-electing representatives in the city, village and region, who will manage and develop their area of activity during the next election period. The trends of the persistent effect of dominantly independent candidates in the municipal election environment are already a natural phenomenon for the Slovak Republic. The number of positions filled by independents is growing for the third term, while political nominees are experiencing defeat. The current political situation at the national level shows and at the same time indirectly helps non-political subjects to occupy the positions of public functionaries at the level of local (municipal), regional council. The topic of the translated article examines the possible reasons and the rising tendency of the success of independent candidates in the context of municipal elections. The reason for choosing the topic was the constant increase in the number of municipal politicians without political affiliation. By analyzing the results of combined municipal and regional elections in selected municipalities of the Trnava district, we will determine the share of independent candidates from the total number of elected representatives of municipal councils, we will compare the data with the elections that took place in 2018, thereby creating a comprehensive view of the issue we are investigating. Our findings are the subject of a constructive discussion in the article.

KEYWORDS: *elections, municipality, Trnava, independent candidate, innovation*

ÚVOD

Predkladaný článok sa pripája k prebiehajúcej diskusii o volebnej politike na samosprávnej úrovni v čase spojených komunálnych a regionálnych volieb 2022 v Slovenskej republike. Súčasný volebný zákon umožňuje kandidovať politickým stranám pre potreby volieb na všetkých úrovniach politického spektra, zatiaľ čo nezávislí kandidáti majú obmedzené možnosti. Sústreďa sa práve na úroveň miestnu a regionálnu, v ktorej narastá ich popularita.

Voľby sa vo všeobecnosti chápu ako záležitosť verejného záujmu uskutočňovaním súkromných rozhodnutí občanov počas volebného aktu a faktom je, že počty kandidátov bez politickej príslušnosti v riadení samospráv sú výrazne diferencované naprieč celým územím krajiny (Orosz, 2015).

Komplexný rozvoj krajiny je dôsledkom obecného, miestneho a regionálneho rozvoja, pretože odtiaľ pramení rozvoj štátu. Vysoká politika začína na úrovni komunálnej politiky. Voľby do orgánov samosprávnych krajov a obecnej samosprávy na Slovensku zvyčajne nepriťahujú veľkú pozornosť odbornej verejnosti, médií, ale ani voličov (Marušiak, 2018). Dnes sme svedkami rastúcej apatie ľudí k politike nielen na Slovensku, ale aj v mnohých ďalších krajinách EÚ. Zdá sa, že nadšenie pre demokraciu, ktoré nasledovalo po páde komunizmu, vyprchalo, nakoľko je účasť vo voľbách na relatívne nízkej úrovni. Demokracia nemôže byť demokraciou bez jed-

²⁰ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska 4/A, 917 01, Trnava. E-mail: turcan3@ucm.sk

ného z jej hlavných atribútov, volieb. Voľby dávajú možnosť každému človeku nielen ovplyvňovať veci verejné, ale aj prevziať čiastočnú zodpovednosť za dianie na určitom území Slovenska, ako aj v spoločnosti (Mikuš, Gurňák, 2014). Preferenciu nezávislých kandidátov, ako inovatívneho prvku v komunálnej politike podľa Hilla (2021) posilňuje fakt, že občania sú znechutení politikou a politickými stranami, ktoré opakovane spôsobujú politické škandály. Občania uprednostňujú presadzovanie novej nestrannej tváre v politike pred politikou spojenou s kauzami na regionálnej alebo národnej úrovni. Základnou prioritou každého politika musí byť posilnenie rozvoja regiónu. Politické strany a ich lídri zohrávajú dôležitú úlohu v horizontálnom aj vertikálnom modeli riadenia v demokratickom rámci. Reprezentujú vôľu časti populácie a zároveň sú štruktúrované tak, aby poskytovali nápady a dôvody pre budúce zveľaďovanie spoločnosti a verejný rozvoj. Ak strany nedoručia svoje základné dedičstvo, má to veľké dôsledky pre celú spoločnosť (Konečný, 2021). Volič očakáva, že ho bude zastupovať vodca, spojený s územím, ktoré zastupuje v rámci volebného územia.

Dobrá verejná politika začína v regiónoch, mestách a obciach. Ak sú dané subjekty rozvinuté, tak sa aj krajina začína postupne rozvíjať. Decentralizáciou verejnej správy sa zvýšila možnosť zlepšovať kvalitu života obyvateľov miest a obcí voľbou predstaviteľov ako riadiacich orgánov na miestnej i regionálnej úrovni, ktorých občania veľmi dobre poznajú. Predovšetkým v menších obciach do 2000 obyvateľov, ktorých je na Slovensku aktuálne 2452 (Štatistický úrad, 2021). Nezávislí kandidáti už nezastávajú len okrajovú časť volieb, ale pravidelne získavajú a dosahujú prekvapivé výsledky. Príspevok bude primárne sústredený na výsledky komunálnych volieb v trnavskom okrese a budeme sledovať úspešnosť nezávislých kandidátov, bez politickej príslušnosti. Inovačným prvkom rozumieme aj politických predstaviteľov, ktorí svojou osobnosťou a schopnosťami rozvíjajú samosprávu mesta, obce a skvalitňujú život svojim obyvateľom.

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE PROBLEMATIKY

Výsledky volieb sú závislé na časti spoločnosti, ktorá aktívne participuje pri výbere svojho kandidáta, resp. skupiny kandidátov. Povolebné diskusie sa zameriavajú na analýzy úspechov jednotlivých politických subjektov, konkrétne politických strán, nezávislých kandidátov a tiež žien pri pohľade na konečné zostavy obecnej a miestnej samosprávy naprieč celým územím Slovenska vo výkone verejnej politiky. Voľby do miestneho a regionálneho zastupiteľstva sa konajú každé štyri roky, avšak separátne. Dôvodom je inštitút vzniku samosprávnych krajov, v ktorých prebehli prvé slobodné a demokratické voľby Až v roku 2001. V roku 2017 nastala výraznejšia jednorazová zmena. Ústavným zákonom č. 44/2017, ktorým sa doplnila Ústava SR č. 460/1992 Zb. čl. 69 ods. 5 druhej vety a ods. 6 prvej vety sa zvýšilo volebné obdobie o jeden rok predstaviteľom samosprávnych krajov za účelom spojenia volieb v jeden termín, konkrétne, 29. 10. 2022, v čase od 7:00 do 20:00. Kandidatúra za straníckeho politika na komunálnej úrovni začína postupne znižovať svoj potenciál, čoho dôkazom sú stúpajúce počty úspešných volených predstaviteľov bez straníckej príslušnosti. Štatút

nezávislého kandidáta je uvedený v zákone č. 180/2014 Zb. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Daný politický subjekt nie je členom žiadnej registrovanej politickej strany a na svoju kandidatúru potrebuje získať prostredníctvom petície od občanov navyše presne stanovený počet hlasov, ktorý je predmetom zákonnej úpravy, uvedenej v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Minimálny počet podpisov voličov podporujúcich kandidatúru nezávislého kandidáta pre voľby poslancov obecného zastupiteľstva a voľby starostu obce

Počet obyvateľov obce	Počet podpisov voličov na podpisovej listine
Do 50	10
51 - 100	20
101 - 500	40
501 - 2000	100
2001 – 20 000	200
20 001 – 100 000	500
Nad 100 000	1000

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Ministerstva vnútra, 2022

Nezávislý kandidát je svojim spôsobom inovatívnym prvkom v spoločenských podmienkach v Slovenskej republike, pretože nie je viazaný striktnými predpismi politického subjektu a je de facto nástupcom súčasného politického prostredia v komunálnej politike (Sorensen, 2020). Politické inovácie úzko súvisia so spoločenskými inováciami, keďže sa viažu na určitú skupinu ľudí, v našom prípade na komunálnu, miestnu samosprávu. Podľa Malovej, Lisoňovej (2011) politické inovácie reagujú na určitý problém, potreby ľudí, menia systém, modifikujú štruktúry a aktérov, ktorých cieľom je odstraňovanie problémov a zo spoločenských inovácií profituje široká verejnosť, určitá skupina ľudí, žijúca na danom území.

V právnej úprave zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva v platnom znení rozlišujeme len dva typy kandidátov za starostu obce alebo primátora mesta. Prvým je kandidatúra za určitý politický subjekt alebo samostatne ako nezávislý kandidát. V praxi sa stretávame s možnosťou, ktorú zákon nedefinuje. Štatút nezávislého kandidáta s podporou politickej strany. Vyjadrenie podpory nezávislému kandidátovi tak ako to robia politické strany, nie je v zákone o podmienkach výkonu volebného práva legislatívne upravené. V prípade, že osoba chce kandidovať ako nezávislý kandidát s podporou politickej strany, môže tak urobiť, no musí splniť všetky ostatné zákonom predpokladané náležitosti kandidatúry pre voľbu starostu obce. Z uvedeného vyplýva, že postup pri podávaní kandidátnej listiny nezávislého kandidáta, ktorého podporuje politická strana, sa nelíši od postupu pri podávaní kandidátnej listiny nezávislého kandidáta, ktorý nemá podporu politickej strany (Draškovičová, 2018).

Podľa Mulgana (2020) je nositeľom inovácie predstaviteľ verejnej politiky na všetkých úrovniach verejnej správy, aj na komunálnej, ktorého cieľom je nové nápady, myšlienky aplikovať v praxi za účelom uspokojovania ľudských potrieb ako reakcie na dynamické procesy v spoločnosti. Práve komunálni politici sú v pozícii vykonávateľa verejných služieb bezprostredne spojení s obyvateľstvom.

Inovácie teda úzko súvisia s prácou, činnosťami starostu a primátora. Od nich sa očakáva presadenie volebných plánov a programov, zameraných práve na inovačné procesy (Staroňová et. al., 2012). Pri aktuálnom zozname kandidátov v okrese mesta Trnava, ktorý je predmetom analýzy našich výsledkoch práce, sa väčšina kandidátov spolieha na úspech vo forme kandidatúry za nezávislého kandidáta. Inovačný potenciál budú v súčasnej politickej situácii využívať práve komunálni politici bez странickej príležitosti. Podľa Alexa Ryana (2018) musí inovácia prebiehať podľa pravidiel vlády, ktorá ich určuje v presne vymedzenom čase a priestore.

Na Slovensku je príkladom inovácie spojenie dvoch druhov volieb v jeden dátum obec a kraj. Prvýkrát v histórii si obyvatelia volili predstaviteľov samosprávnych krajov a obcí spoločne. V kontexte spojených volieb sú práve inováciou aj činnosti spojené s konsolidáciou udalosti, ktorá si vyžaduje nové prvky, spôsoby na maximálny efekt úspešnosti priebehu volieb. V praxi to znamená, že každá územnosprávna slovenská jednotka zabezpečuje priebeh volieb vo vlastnej réžii na podnet štátnej správy, ktorá úlohu deleguje na obecné a regionálne zriadenie.

Úlohu nezávislého kandidáta si voliči spájajú najmä so sústredením dlhšieho času, pomoci a starostlivosti o občanov, čím sa zabezpečí celkový rozvoj spoločnosti v danom území (Klimovský, 2011). Rozdiel medzi závislým kandidátom a reprezentantom nepolitického subjektu chápeme v kontexte slobody konať a zastupovať záujmy bez dodržiavania presných politických ideológií a programov, ktoré môžu spôsobiť zníženie potenciálu inovačného myslenia aktéra politického aktéra na úrovni územnej samosprávy (Sloboda, 2017). Inovácie v podaní nezávislého kandidáta môžu zabezpečiť efektívne reagovanie na neočakávané zmeny v krajine. Procesy zabezpečovania inovácií sa odvíjajú od manažérov, ktorých predstaviteľmi v územnej samospráve sú primátori, starostovia a poslanci (Gerbery, 2011). Je nevyhnutné pochopiť, ako sú politika a inovácie definované. Definície politiky sa líšia a sú nejasné, ale často sa definujú ako metódy a usmernenia, ktoré vláda využíva na riešenie problémov a dosiahnuť svoje ciele. Existuje pestrá škála mechanizmov, ku ktorým má vláda prístup – od kodifikovaných právnych predpisov a zákonov až po granty a financovanie – s cieľom vybrať si vhodnú alternatívu a rozhodnutia o tom, ako dosiahnuť efektívnu politiku. Vytvárať politiku znamená navrhovať ako by sa ľudia mali k sebe správať a akým spôsobom budú pozitívne zmeny vykonané v prospech spoločnosti.

Inovovať znamená aplikovať nové poznatky, zdroje alebo prístupy, ktoré zlepšujú výsledky pre verejnosť v porovnaní s konvenčnými spôsobmi spravovania vecí verejných. Rovnako pri zavádzaní inovácií sa využíva kreatívna stránka aktérov, ktorej výsledok môže mať pozitívny dopad na verejnosť.

DÁTA A METÓDY

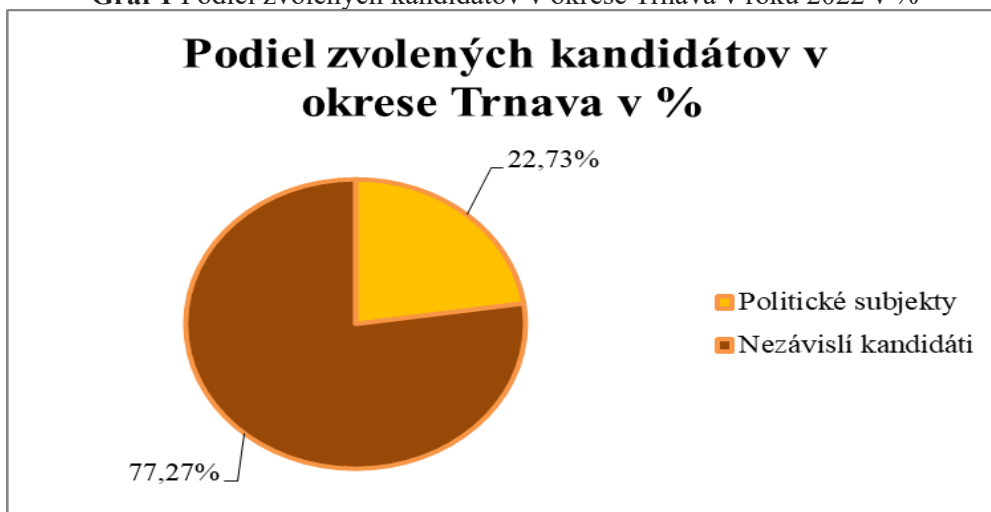
Vytvorenie príspevku bolo podmienené využívaním rôznych výskumných metód, ktorými sme sa dopracovali k cieľu našej činnosti a vytvorili komplexný prehľad úspešnosti kandidátov bez straníckej príslušnosti v trnavskom okrese. V teoretickom vymedzení článku sme metódou selekcie vybrali vhodné publikačné materiály, s ktorými sme ďalej mohli pracovať. V teórii problematiky sme ďalej pracovali s domácimi a zahraničnými zdrojmi. Predmetom odbornej literatúry a verejne dostupných dát a dokumentov boli predovšetkým tematicky zamerané publikácie z oblasti politického prostredia, zákonné predpisy pre voľby do obecných, miestnych a regionálnych zastupiteľstiev, údaje zo Štatistického úradu Slovenskej republiky a názory odbornej verejnosti v rámci politických a sociálnych inovácií.

Výsledky práce sú koncipované na rezultát komunálnych volieb v okrese mesta Trnava. V danej časti sme pozorovali a následne analyzovali konečný efekt v kontexte narastajúceho trendu nezávislých kandidátov v pozíciách poslancov a starostov obecnej samosprávy. Skúmané dáta sme zoskupili, zosumarizovali a komparovali s výsledkami volieb v minulých obdobiach.

VÝSLEDKY

Predmetom analýzy nášho príspevku boli obce v okrese mesta Trnava, ktoré predstavujú úroveň klasifikovanej normalizácie územných celkov NUTS 5 (Štatistický úrad SR, 2022). Konkrétne, sa na danom území nachádza 44 vidieckych obcí a jedno mesto, čím sa zaraďuje na 22. priečku s najvyšším počtom obcí v okrese na území Slovenska. Dôvodom výberu danej oblasti je situačná poloha našej univerzity, bydlisko autora príspevku a politický rozhľad v rámci oblasti. Všetky dáta výsledkov našej práce sme spracovali vo vlastnej réžii na základe verejne dostupných údajov na webovej stránke Štatistického úradu Slovenskej republiky. V komunálnych voľbách bojovalo v roku 2022 o post starostu v okrese krajského mesta Trnava 124 kandidátov, čo predstavuje takmer identický počet kandidátov v porovnaní s rokom 2018, keď sa o post starostu uchádzalo 128 oprávnených kandidátov. Z celkového počtu, 44 vidieckych obcí, bolo zvolených za starostov až 34 nezávislých kandidátov, čo predstavuje 77,27 % (Graf 1).

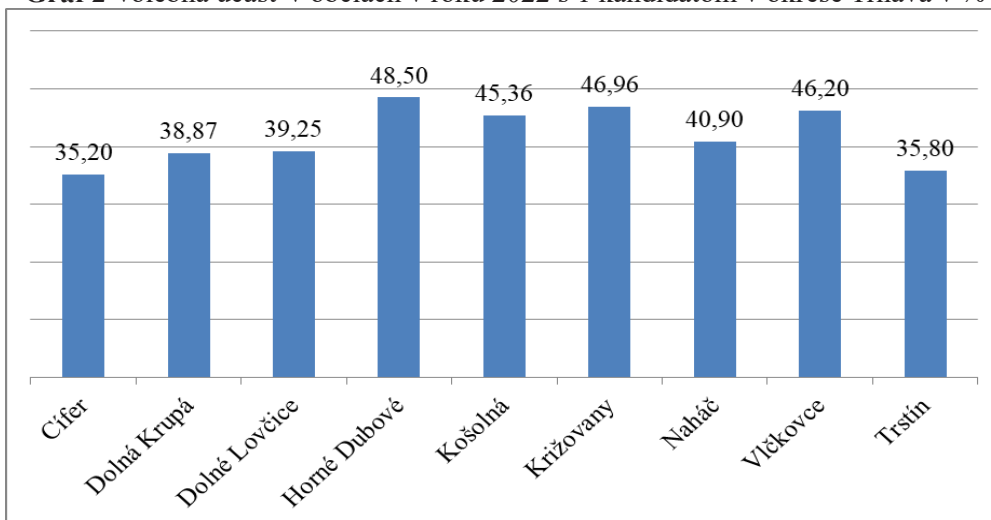
Graf 1 Podiel zvolených kandidátov v okrese Trnava v roku 2022 v %

Zdroj: vlastné spracovanie podľa dát zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, 2022

Volebná účasť v obciach, v ktorých sme evidovali len jedného kandidáta na starostu, dosahovala priemer 43 %. Najvyššia volebná účasť v komunálnych voľbách bola zaznamenaná v obci Horné Dubové s účasťou 48,5 % (Graf 2).

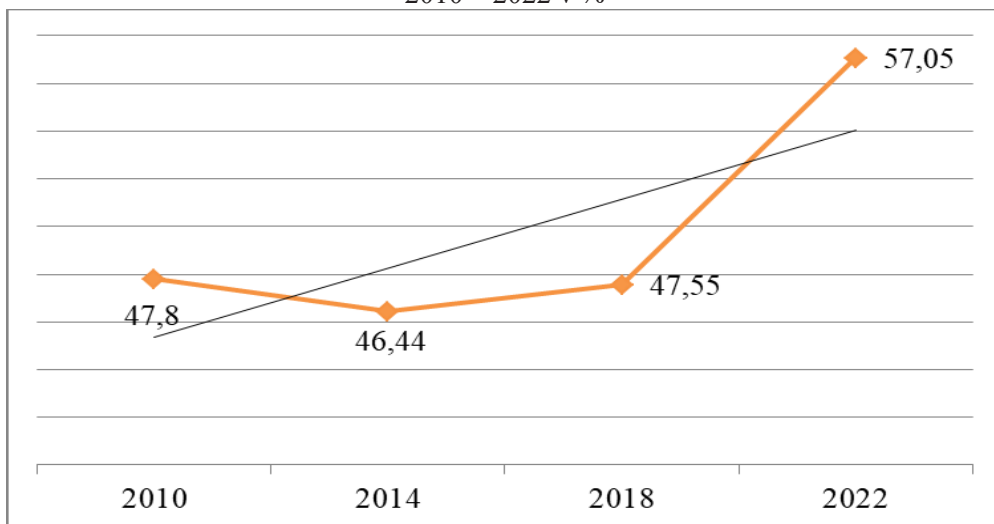
Graf 2 Volebná účasť v obciach v roku 2022 s 1 kandidátom v okrese Trnava v %

Zdroj: vlastné spracovanie podľa dát zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, 2022

Analýzou volieb obecných samospráv v okrese Trnava v roku 2018 sme zistili, že počet zvolených nezávislých kandidátov na starostovské kreslo korešponduje s počtom v tohtoročných spojených komunálnych a regionálnych voľbách 2022. Celková účasť na spojených komunálnych a regionálnych voľbách v skúmaných obciach trnavského okresu bola v hodnote 57,05 %, ktorá prevyšuje celoslovenskú účasť o 11 %. Volebná účasť v komunálnych voľbách v okrese Trnava v období rokov 2010 – 2022 sa zvýšila o 9,25 % (Graf 3).

Graf 3 Volebná účasť v komunálnych voľbách v okrese Trnava v období rokov 2010 – 2022 v %

Zdroj: vlastné spracovanie podľa dát zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, 2022

Z celkového počtu kandidátov na starostu v skúmaných obciach evidujeme až 110 nezávislých, ktorých počet v porovnaní s rokom 2018 narástol o 10, keď v danom roku kandidovalo 100 nezávislých komunálnych politikov na post starostu. Výsledkom nášho skúmania je komplexný prehľad výsledkov spojených volieb v roku 2022 v okrese Trnava. Obsahuje všetkých 44 obcí s výnimkou krajského mesta Trnava, ktoré sa výrazne diferencuje od okolitých obcí najmä rozlohou, inštitucionálnym charakterom a počtom obyvateľov. V tabuľke 2 sme zaznamenali prevahu nezávislých kandidátov označených skratkou NEKA, ktorí sú v súčasnej politickej situácii na Slovensku obľúbenou formou kandidatúry na komunálnej úrovni.

Tabuľka 2 Prehľad výsledkov komunálnych volieb v roku 2022
v Trnavskom okrese

Obec	Počet kandidátov	Vít'azný politický subjekt	Podiel hlasov v %	Volebná účasť v %
Biely Kostol	5	NEKA	37,4	51,9
Bíňovce	3	NEKA	65,6	69,5
Bohdanovce nad Trnavou	7	NEKA	29,3	61,75
Boleráz	5	NEKA	58,7	56,07
Borová	4	NEKA	68,2	70,24
Brestovany	5	NEKA	46,7	51,37
Bučany	5	NEKA	47,7	57,33
Buková	3	SMER-SD	66,1	65,46
Cífer	1	NEKA	100	35,27
Dechtice	3	SMER-SD	59,8	76,13
Dlhá	2	NEKA	52,3	66,85
Dobrá Voda	3	SMER-SD	63,1	61,37
Dolná Krupá	1	NEKA	100	38,87
Dolné Dubové	4	KDH	49,3	62,56
Dolné Lovčice	1	SMER-SD	100	39,25
Dolné Orešany	3	NEKA	48,2	64,3
Horná Krupá	2	NEKA	83,13	53,17
Horné Dubové	1	NEKA	100	48,5
Horné Orešany	5	NEKA	56,6	56,57
Hrnčiarovce nad Parnou	3	NEKA	55,3	57,91
Jaslovské Bohunice	2	NEKA	75,7	60,9
Kátlovce	3	NEKA	49,9	80,14
Košolná	1	HLAS-SD	100	45,36
Križovany nad Dudváhom	1	NEKA	100	46,96
Lošonec	2	NEKA	67,4	63,08
Majcichov	5	NEKA	43,7	52,38
Malženice	2	NEKA	52,7	60,7
Naháč	1	NEKA	100	40,9
Opoj	4	NEKA	34,1	59,75

Pavlice	2	NEKA	68,3	52,52
Radošovce	3	KDH	54,5	87,5
Ružindol	2	NEKA	85	67,04
Šelpice	2	HLAS-SD	51	57,54
Slovenská Nová Ves	3	NEKA	47,6	68,44
Smolenice	2	NEKA	51,4	55,56
Špačince	2	SMER-SD	60,5	58,01
Suchá nad Parnou	3	NEKA	47,2	51,5
Šúrovce	2	NEKA	66,6	42,16
Trstín	1	NEKA	100	35,8
Vlčkovce	1	NEKA	100	46,2
Voderady	2	NEKA	68,5	62,9
Zavar	4	NEKA	59,3	57,55
Zeleneč	4	KDH	41,4	50,45
Zvončín	4	NEKA	47	63,68

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky, 2022

Komparáciou dvoch sledovaných období sme zistili, že volebná účasť bola v roku 2018 len 47,55 % na danom území. Údaj vyjadruje výraznejšiu aktivitu voličov v roku 2022. Jedným z dôvodov môže byť inovácia v podobe spojenia oboch druhov volieb. Najtesnejšie komunálne výsledky evidujeme v obciach Dlhá, Malženice, Šelpice a Smolenice. Spomedzi dvoch kandidátov rozhodovali len jednotky odovzdaných hlasov v prospech víťaza. V obci Šelpice však bol rozdiel v postavení súperiacich kandidátov. Vladimír Lutišan (HLAS-SD), víťaz volieb so ziskom 214 hlasov, vyhral nad nezávislým politikom Ivanom Slezákom, ktorý získal 206 hlasov. Podobný výsledok sme zaregistrovali aj v Malženiciach, avšak obaja kandidáti zastávali nestranický post. Zvolený starosta, Miroslav Macko, získal 373 hlasov a jeho oponent 335 hlasov. Najvyššia volebná účasť bola zaznamenaná v obci Radošovce, blízko Jaslovských Bohuníc, kde prišlo k volebným schránkam odovzdať hlas až 87,5 % oprávnených voličov. Jedna z mála skúmaných obcí, v ktorej zvíťazil stranický kandidát. Svoj post už po štvrtý krát obájil komunálny politik za stranu Kresťanskodemokratického hnutia (KDH), pán Miroslav Remenár. Porazil nezávislú kandidátku, Evu Štrbovú, o 32 hlasov.

V kontexte výsledkov našej práce sme sledovali aj politické inovácie. Podľa Ronalda Hackla (2021), starostu obce Sautens v Rakúsku, je čokoľvek, čo prispieva k riešeniu problému, inováciou. Jedným zo skúmaných otázok nášho príspevku je dlhodobá nízka volebná účasť najmä pri komunálnych a regionálnych voľbách. Inovácia v podobe spojenia týchto dvoch typov volieb bola úspešná v nami analyzovanom prostredí okresu Trnava a mala úspešný lokálny charakter, pretože volebná účasť vzrástla o 10 % v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami v roku 2018.

Súčasný výsledky komunálnych volieb predstavujú pre nezávislých kandidátov výzvu v rôznych oblastiach spoločenského života. Philippe Narval (2018) tvrdí, že reagovanie na zmeny a nové situačné problémy bude nutné riešiť cez politické inovácie v oblasti dynamického prostredia politiky, na ktorú budú kompetentní využívať know-how a skúsenosti bežných občanov, čiže používať prístup zameraný primárne na občana a spätnej väzby.

DISKUSIA A ZÁVER

Inovácie zohrávajú kľúčovú úlohu vo formovaní spoločenského života. V predkladanom príspevku sme skúmali politické inovácie v podmienkach spojených obecných a regionálnych volieb v roku 2022. Analýzou výsledkov volieb v okrese Trnava sme zistili trend opätovného úspechu nezávislých kandidátov na komunálnej úrovni. Starostovia, v úlohe manažérov obcí, budú čeliť novým výzvam a zmenám v politickom prostredí a ich prioritou bude napredovanie spravovanej obce práve prostredníctvom určitých foriem inovácií.

Samotný pojem politická inovácia je pomerne zložitá charakterizovať, ale v podstate je inováciou všetko, čo nejakým spôsobom zefektívňuje činnosti a vytvára priestor na nové, dokonalejšie, v procesoch riadenia, v našom prípade činnosti samospráv (Shore, Wright, 2011).

Identifikovali sme politickú inováciu v podobe spojených volieb, ktorých cieľom bolo zvýšiť aj volebnú účasť. Skúmaním vybraných obcí v trnavskom okrese sme prišli k záveru, že spojenie daných volieb malo pozitívny efekt a dosiahla sa vyššia volebná účasť s nárastom až desiatich percent. Politickú inováciu predstavujú aj samotní aktéri, v našom zanalyzovanom prostredí práve nezávislí kandidáti, ktorí sú ich vykonávatelia a riadia sa Zákonom č. 369/1990 o obecnom zriadení. Podstata právnej úpravy spočíva vo všestrannom rozvoji municipalít a života samotných obyvateľov.

Primárnym cieľom v zavádzaní inovácií v podaní odborníkov na politiku je identifikácia a využitie priestoru, kde sa legitimizuje mandát, politická orientácia a kde sa prelína širší verejný záujem so záujmom komunálnych politikov, aby nastala účinná zmena. Politické mandáty sú informované voličmi o problémových oblastiach života, v praxi majú vykonávať názor verejnosti a sú silným efektom umožňujúcim inováciu politiky (Sørensen, 2016). Výklady a názory odbornej verejnosti na tému inovácií v politike budeme najbližšie štyri roky sledovať v slovenskej praxi na úrovni okresného mesta Trnava v podobe nezávislých kandidátov, ktorých čaká ťažké a nepredvídateľné volebné obdobie najmä z pohľadu krízových situácií s ekonomickým dopadom na obecnú samosprávu.

POUŽITÁ LITERATÚRA

OROSZ, Ladislav. 2015. Nové volebné zákony na Slovensku – kvalitatívny skok, evolučný krok, či premárnená šanca. In: *AKTUÁLNE PROBLÉMY VOLEBNÉHO PRÁVA – NOVÉ VOLEBNÉ ZÁKONY*. Košice: UPJŠ Košice. s. 5 - 32 ISBN 978-80-8152-345-8 Dostupné z: < https://www.upjs.sk/public/media/17625/03_Aktu

- alneProblemyVolebnehoPrava.pdf>
- GERBERY, Daniel. 2011. *Inovatívne orientácie v sociálnej politike*. Bratislava: UK Bratislava. 128 s. ISBN 978-80-223-2998-9
- HILL, Phil. 2022. Advantages of being an Independent candidate. *In: County Gazette Somerset*. [cit. 30-10-2022] Dostupné z: < <https://www.somersetcountygazette.co.uk/news/20075545.advantages-independent-candidate/>>
- KLIMOVSKÝ, Daniel. 2016. Independent Candidates in the Local Elections of 2014 in the Czech Republic and Slovakia: Analysis of Determinants of Their Successfulness. *Lex Localis – Journal of Local Self-Government*. Vol. 14, No. 4, s. 853-871 DOI: [https://doi.org/10.4335/14.4.853-871\(2016\)](https://doi.org/10.4335/14.4.853-871(2016))
- KONEČNÝ, Stanislav. 2021. *Teória verejnej politiky*. Košice: UPJŠ Košice. ISBN 978-80-574-0011-0. 242 s. Dostupné z: < <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2021/fvs/teoria-verejnej-politiky.pdf>>
- LUBELCOVÁ, Gabriela et. al. *Inovácie v sociálnych a verejných politikách*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 155 s. ISBN Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave
- MALOVÁ, Darina a Zuzana LIŠŇOVÁ. 2011. Sociálne a politické inovácie: Európsky pohľad na Slovensko. *In: Zborník CESI UK*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-3138-8
- MARUŠIAK, Juraj. 2018. Víťazstvo strany nestraníkov. *In: Pravda, 13.11.2018*. roč. XXVII. s. 45. ISSN 1335-4050 Dostupné z: < https://www.academia.edu/37765948/V%C3%AD%AD%C5%A5azstvo_strany_nestran%C3%ADkov>
- MIKUŠ, Roman a Daniel GURŇÁK. 2012. Vývoj postavenia politického extrémizmu, radikalizmu, nacionalizmu v rôznych fázach volieb na Slovensku. *In: Geografické informácie*. s. 38 - 49. DOI:10.17846/GI.2012.16.2.38-49
- MULGAN, Geoff. 2020. *Social Innovation: How Societies Find the Power to Change*. Veľká Británia: Policy Press. 306 s. ISBN 978-1447353799
- NARVAL, Philippe. 2021. What is political innovation? 11 experts share their perspective. *In: innovationpolitic.eu* [cit. 22-10-2022] [online] Dostupné z: < <https://innovationinpolitics.eu/what-is-political-innovation-11-experts-share-their-perspective/>>
- RYAN, Alex. 2018. *Exploring Policy Innovation: Tools, Techniques*. Toronto: Brookfield institute. [cit. 25-10-2022] [online] Dostupné z: < [BrookfieldInstitute-PIP-Landscape-1.pdf](#)>
- SHORE, Cris a Susan Wright. 2011. *Conceptualising policy: technologies of governance and the politics of Visibility*. London: Berghahn Books. ISBN: 978-0-85745-241-2 Dostupné z: < https://www.researchgate.net/publication/278302935_Introduction_Conceptualising_Policy_Technologies_of_Governance_and_the_Politics_of_Visibility>
- SLOBODA, Matúš. 2017. *Víťazi a kandidáti vo voľbách*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4381-7
- SØRENSEN, Eva. 2016. *Enhancing policy innovation by redesigning representative democracy*. *Policy & Politics*, s. 155–170. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1332/030557315X14399997475941>>

- SØRENSEN, Eva. 2021. *Political innovations : creative transformations in polity, politics and policy*. Londýn: Routledge. 111 s. ISBN 9780367646127
- STAROŇOVÁ, Katarína et. al. 2012. *Inovácie vo verejnom sektore Slovenska*. Bratislava: Ústav verejnej politiky a ekonómie. 178 s. ISBN 978-80-223-2997-5. Dostupné z: < https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/veda/centra_ex_akad_siete/cesiuk/dimenzia_verejnej_politiky_ekonomie/Monografie_Staronova.pdf>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. Vol'by a referendá. [cit. 31-10-2022] [online] Dostupné z: <<https://volby.statistics.sk/>>

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

PUBLICY 2022 II.

Komunálne a regionálne voľby 2022

Recenzovaný zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie

Editori:

PhDr. Richard Brix, PhD.

Mgr. Marek Chovanec

doc. JUDr. Bystrík Šramel, PhD.

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied

Rok vydania: 2024

Počet strán: 126

Vydanie: Prvé, online [<https://fsvucm.sk/publicy-2022-ii-komunalne-a-regionalne-volby-2022/>]

ISBN 978-80-572-0423-7

